

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА

Кафедра іноземної філології та перекладу

Кваліфікаційна робота магістра
на тему:

**ЛЕКСИЧНІ ТА ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ
АНГЛІЙСЬКИХ УГОД, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ПЕРЕВЕЗЕННЯ
НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ**

Студента групи ФП 2-1м
факультету економіки та права
денної форми навчання
спеціальності 035 Філологія

**Шаповаленка
Андрія Олександровича**

Науковий керівник:
к. техн н., доц. Горідько М.Н.

Допущена до захисту
«___»_____року

В.о. завідувача кафедри _____
(підпис)

к. технічних наук, доц. Наталія ГОРІДЬКО

В.о. декана факультету
економіки та права _____
(підпис)

к. юридичних наук, доц. Олеся ЧЕБАН

Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка: ЄКТС _____

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
NATIONAL TRANSPORT UNIVERSITY
FACULTY OF ECONOMICS AND LAW

Department of Foreign Philology and Translation

**Lexical and Grammatical Translation Transformations of English
Agreements Regulating the Transportation of Dangerous Goods**

Master's Paper by

Andrii Shapovalenko

Group PhT 2-1m

Scientific Supervisor:
Nataliia Horidko,
PhD.

SUMMARY

The Master's thesis is devoted to the study of the specifics of translating international normative legal acts in the field of logistics and to the analysis of lexical and grammatical transformations used to render English-language agreements on the transportation of dangerous goods into Ukrainian.

Relevance of the research topic. The rapid globalization of the world economy has led to the intensification of international transport flows and increased requirements for logistics safety. English serves as the main instrument for the codification of global safety standards developed under the auspices of the UN. However, the implementation of these norms into the national legislative system of Ukraine requires the creation of high-quality translations that ensure absolute identity of legal content and technical accuracy of instructions. Errors in such texts can lead to legal conflicts, economic losses, or catastrophic environmental consequences. The relevance is further emphasized by the specific linguistic nature of these documents, which demonstrate a stylistic syncretism of diplomatic protocol and technical discourse, requiring translators to overcome the typological asymmetry between the analytical English and synthetic Ukrainian languages.

The purpose of the study is to identify and systematize lexical and grammatical transformations employed in the translation of English-language international agreements on the carriage of dangerous goods into Ukrainian to achieve equivalence and adequacy.

To achieve this goal, the following **assignments** were set:

1. to determine the concept, classification, and functional features of international agreements regulating the transportation of dangerous goods;
2. to characterize the term as the main linguistic feature of English legal texts in the logistics industry;
3. to investigate the main approaches to the translation of specialized texts;

4. to reveal the essence of lexical and grammatical transformations as a translation technique;
5. to select and form a corpus for analysis based on English-language agreements;
6. to systematize Ukrainian translation equivalents and terminological units in the studied texts;
7. to classify and characterize the lexical transformations used in translation;
8. to classify and characterize the grammatical transformations used in translation.

The object of the study is the texts of English-language international agreements regulating the sphere of dangerous goods transportation.

The subject of the study is the lexical and grammatical translation transformations applied in rendering English-language international agreements into Ukrainian.

The factual material includes a representative corpus of 200 analysis units formed through continuous sampling from the texts of the European Agreement concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Road (ADR, 2023 edition) and the European Agreement concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Inland Waterways (ADN, 2025 edition), as well as their official Ukrainian translations.

The source base of the research includes: – theoretical works on translation studies, terminology, and discourse analysis (V. Karaban, O. Selivanova, S. Maksymov, H. Karpenko); – international regulatory acts (Vienna Convention on the Law of Treaties, UN Recommendations); – primary sources: ADR 2023 (Volume I) and ADN 2025 published by the UNECE; – official Ukrainian translations (DOPNV, VOPNV) approved by relevant state authorities.

Research methods combine general scientific and linguistic approaches: the method of continuous sampling to form the corpus, the comparative method to identify discrepancies between the original and the translation, structural-semantic

analysis to study the morphological structure of terms, and the method of quantitative calculation to determine the frequency of specific translation transformations.

Scientific novelty lies in the fact that for the first time, a systemic comparative analysis of the latest editions of international agreements (ADR 2023 and ADN 2025) and their official Ukrainian translations was carried out. The study establishes that the dominant vectors of translation are structural explication and decompression of terminological units due to language asymmetry, as well as systemic depassivization (replacing passive constructions with impersonal or reflexive forms) to ensure prescriptive modality in the target text.

Practical significance is determined by the possibility of applying the results in the professional activity of translators working with legal and technical documentation in logistics. The materials can be used for compiling industry glossaries, developing training courses on specialized translation, and improving the qualifications of international transport company employees and customs brokers.

KEY WORDS: translation, international agreements, dangerous goods, logistics terminology, lexical transformations, grammatical transformations, ADR, ADN, equivalence.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ УГОД	11
1.1 Поняття, класифікація та функціональні особливості міжнародних угод, що регулюють перевезення небезпечних вантажів	11
1.2 Термін як основна лінгвістична особливість англомовних юридичних текстів галузі логістики	20
1.3 Основні підходи до перекладу спеціалізованих текстів	28
1.4 Сутність лексичних та граматичних трансформацій як перекладацького прийому	37
Висновки до розділу 1	44
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЛЕКСИЧНИХ ТА ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ УГОД ЩОДО ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ	47
2.1 Вибір та формування корпусу для аналізу англомовних угод	47
2.2 Систематизація українських перекладацьких відповідників та термінологічних одиниць у досліджуваних текстах	58
2.3 Класифікація та характеристика лексичних трансформацій, використаних при перекладі	72
2.4 Класифікація та характеристика граматичних трансформацій, використаних при перекладі	82
Висновки до розділу 2	91
ВИСНОВКИ	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	97
ДОДАТКИ	104

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена стрімкими процесами глобалізації світової економіки, що неминуче призводить до інтенсифікації міжнародних транспортних потоків та підвищення вимог до логістичної безпеки. У сучасному світі, де переміщення товарів, зокрема небезпечних речовин, стає невід'ємною складовою функціонування промисловості та торгівлі, критичного значення набуває уніфікація нормативно-правової бази. Англійська мова слугує основним інструментом кодифікації глобальних стандартів безпеки, розроблених під егідою ООН, однак імплементація цих норм у національні законодавчі системи, зокрема українську, вимагає створення високоякісних перекладів, які б забезпечували абсолютну тотожність правового змісту та технічну точність інструкцій. Помилки або неточності при відтворенні таких текстів можуть призвести не лише до юридичних колізій чи економічних збитків, а й до катастрофічних екологічних та техногенних наслідків, що ставить перед перекладачами надзвичайно високі вимоги щодо компетентності та відповідальності.

Окрім загальногалузевих чинників, науковий інтерес до проблематики посилюється специфічною лінгвістичною природою досліджуваних документів, які демонструють складний стилістичний синкретизм. Міжнародні угоди про перевезення небезпечних вантажів поєднують у собі риси офіційно-ділового стилю, дипломатичного протоколу та суто технічного дискурсу, насиченого хімічною та інженерною термінологією. Ця інтердискурсивність створює унікальні виклики для перекладу, оскільки вимагає від фахівця одночасного володіння юридичною клішованістю та розумінням фізико-хімічних процесів. Попри те, що українська перекладацька школа має значні напрацювання, питання відтворення гібридних терміносистем та специфічних граматичних конструкцій, притаманних новітнім редакціям європейських угод, залишаються недостатньо висвітленими. Необхідність гармонізації українського законодавства з

нормами ЄС та постійне оновлення міжнародних регламентів роблять аналіз лексико-граматичних трансформацій у цій вузькій, але стратегічно важливій сфері, нагальним завданням сучасного перекладознавства.

Теоретико-методологічну базу дослідження сформували праці провідних вітчизняних та зарубіжних науковців, які зробили вагомий внесок у розвиток теорії перекладу, термінознавства та дискурсивного аналізу. Серед них варто виокремити доробок таких дослідників, як Д. Хойна, В. Карабан, І. Осинцева, С. Максимов, В. Лобода, О. Селіванова, Г. Карпенко, Т. Кияк, Л. Овсієнко, Н. Крилова, С. Олійник, І. Сіняговська, Т. Журавель, Н. Хайдарі, Т. Єщенко. Попри ґрунтовність існуючих розвідок, більшість із них зосереджені на загальних проблемах перекладу офіційно-ділових текстів або окремих аспектів логістичної термінології. Натомість комплексний аналіз специфіки відтворення новітніх нормативних актів у сфері транспортування небезпечних вантажів, зокрема з урахуванням структурної експлікації та депасивізації в українській мові, потребує подальшого уточнення та систематизації, що й зумовлює вибір теми цієї роботи.

Метою кваліфікаційної роботи є виявлення та систематизація лексичних і граматичних трансформацій, що застосовуються при перекладі англomовних міжнародних угод про перевезення небезпечних вантажів українською мовою задля досягнення еквівалентності та адекватності.

Відповідно до поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**:

1. Визначити поняття, класифікацію та функціональні особливості міжнародних угод, що регулюють перевезення небезпечних вантажів.
2. Охарактеризувати термін як основну лінгвістичну особливість англomовних юридичних текстів галузі логістики.
3. Дослідити основні підходи до перекладу спеціалізованих текстів.
4. Розкрити сутність лексичних та граматичних трансформацій як перекладацького прийому.
5. Здійснити вибір та формування корпусу для аналізу на матеріалі англomовних угод.

6. Систематизувати українські перекладацькі відповідники та термінологічні одиниці у досліджуваних текстах.

7. Класифікувати та охарактеризувати лексичні трансформації, використані при перекладі.

8. Класифікувати та охарактеризувати граматичні трансформації, використані при перекладі.

Об'єктом дослідження є тексти англомовних міжнародних угод, що регулюють сферу транспортування небезпечних вантажів.

Предметом дослідження виступають лексичні та граматичні перекладацькі трансформації, застосовані при відтворенні англомовних міжнародних угод українською мовою.

Матеріалом дослідження слугували тексти Європейської угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ADR, редакція 2023 року) та Європейської угоди про міжнародне перевезення небезпечних вантажів внутрішніми водними шляхами (ADN, редакція 2025 року), а також їх офіційні українські переклади.

У роботі використано комплекс взаємодоповнюючих **методів дослідження**, вибір яких зумовлений специфікою об'єкта та поставленими завданнями. Метод суцільної вибірки дозволив сформувати репрезентативний корпус із 200 одиниць аналізу, забезпечивши об'єктивність фактологічної бази. Порівняльний метод застосовувався для виявлення розбіжностей між оригіналом і перекладом на лексичному та граматичному рівнях, що стало основою для ідентифікації трансформацій. Структурно-семантичний аналіз використовувався для вивчення морфологічної будови термінів та їхніх значень, а метод кількісного підрахунку уможливив визначення частотності вживання окремих видів перекладацьких перетворень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі вперше здійснено системний порівняльний аналіз новітніх редакцій міжнародних угод у сфері транспортування небезпечних вантажів (ADR 2023 та ADN 2025) та їхніх офіційних українських перекладів, що дозволило

виявити специфіку відтворення гібридного логістичного дискурсу. Встановлено, що домінуючим вектором перекладацьких рішень у цій сфері є структурна експлікація та декомпресія термінологічних одиниць, зумовлена необхідністю подолання типологічної асиметрії між аналітичною англійською та синтетичною українською мовами. Дістало подальший розвиток вивчення граматичних трансформацій у нормативно-правових текстах, зокрема обґрунтовано необхідність системної депасивізації (заміни пасивних конструкцій на безособові або рефлексивні форми) як основного засобу забезпечення прескриптивної модальності в українському перекладі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх застосування у професійній діяльності перекладачів, які працюють із юридичною та технічною документацією у сфері логістики. Матеріали дослідження можуть бути використані при укладанні галузевих глосаріїв, розробці навчальних курсів з перекладу фахових текстів, а також для підвищення кваліфікації співробітників міжнародних транспортних компаній та митних брокерів, які щоденно стикаються з необхідністю точної інтерпретації правил перевезення небезпечних вантажів.

Апробація результатів дослідження здійснена шляхом публікації тез доповіді «Лексичні та граматичні трансформації при перекладі англійських угод, що регулюють перевезення небезпечних вантажів» на Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми науки, освіти та технологій у контексті цифрових трансформацій», 13 грудня 2025 року, м. Чикаго, США.

Структура роботи зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу та додатків. Загальний обсяг роботи становить 121 сторінок, з яких основний текст викладено на 89 сторінках. Список використаних джерел включає 66 найменувань. Робота містить 2 додатки, а також ілюстративний матеріал у вигляді 4 таблиць та 2 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ УГОД

1.1 Поняття, класифікація та функціональні особливості міжнародних угод, що регулюють перевезення небезпечних вантажів

Комунікаційні процеси відіграють засадничу роль у людському бутті, забезпечуючи фундаментальну основу для міжособистісних контактів та розгортання суспільної динаміки. Еволюція технічних засобів, починаючи від винаходу телеграфу та телефонії й завершуючи розвитком поштових магістралей, зумовила появу принципово нових каналів дистанційної трансляції відомостей. Згодом, із настанням доби глобальної мережі Інтернет, людська спільнота інтегрувалася в єдиний інформаційний простір, що уможливило миттєвий обмін даними. Сучасні обчислювальні системи докорінно трансформували парадигму спілкування, надавши користувачам безпрецедентний рівень інтерактивності у віртуальному вимірі. Попри стрімку цифровізацію, сфера офіційного спілкування, в межах якої функціонують і міжнародні угоди, лишається доволі консервативною, оскільки вона спирається на сувору систему усталених приписів.

Насамперед варто конкретизувати зміст дефініції «документу», що, за спостереженнями Д. Хойни та співавторів, бере свій початок від латинської лексеми *documentum*, якою у давньоримській традиції позначали будь-який об'єкт, здатний слугувати взірцем, повчальним прикладом або ж доказом. У лексикографічній праці В. Даля це поняття тлумачиться як «будь-який важливий діловий папір, диплом, свідоцтво». Синтезуючи визначення, представлені в енциклопедичних та словникових джерелах, можна констатувати, що під документом розуміється матеріальний носій, на якому зафіксовано відомості з метою їх збереження та передачі у часопросторовому вимірі. У вужчому, юридичному сенсі, цей термін позначає офіційний діловий

папір, який слугує підтвердженням певного факту чи права. Таким чином, документ постає як засіб фіксації інформації про факти, події, явища об'єктивної реальності та інтелектуальну діяльність людини, що здійснюється різноманітними способами на відповідному матеріалі (Хойна та ін., 2021, с. 73).

Варто наголосити, що офіційно-діловий стиль мовлення, як згадувалося раніше, підпорядковується жорсткій регламентації та регулюється широким спектром нормативних актів: від законодавчих документів найвищого рівня до локальних інструкцій, розпоряджень та документів особового складу. Нормативно-правова база різної ієрархії, що включає кодекси, закони, урядові постанови й відомчі інструкції, впорядковує суспільні відносини та здебільшого диктує чіткі вимоги до оформлення фахових текстів. Ці приписи накладають суттєві обмеження на архітектоніку документів, спосіб викладу матеріалу та його обсяг, а також визначають допустимі лінгвістичні засоби й формують засади юридичного тлумачення змісту, що в сукупності регламентує застосування мови у відповідних сферах (Ажнюк, 2016, с. 4).

Цілком слушною видається позиція Н. Крилової, яка стверджує, що стрижневим компонентом будь-якого документа є власне текст – мовна одиниця, яка характеризується завершеністю у функціональному, змістовому, структурному та нормативному аспектах і виступає основою комунікативного акту. Ця єдність забезпечується категорією модальності, що впливає з функціонально-нормативних обставин ділової комунікації, та узгоджується із затвердженими правилами уніфікації й стандартизації (Крилова, 2016, с. 28-29).

Питання текстотворення та аналізу посідають чільне місце в сучасному перекладознавстві. На початковому етапі перекладацької діяльності, пов'язаному з інтерпретацією першоджерела, текст піддається глибокому розбору, тоді як завершальна стадія передбачає процес синтезу. Для фахівця з перекладу критично важливим є глибоке розуміння специфіки матеріалу, оскільки перекладні тексти суттєво різняться за жанровою приналежністю,

стилістикою та прагматичними функціями, що вимагає диференційованого підходу до реалізації перекладацьких стратегій. Жанрове розмаїття текстів зумовлене їхнім змістовим наповненням, цільовим призначенням і формою вираження, тому науковці не виробили універсального алгоритму чи моделі перекладу, придатної для всіх типів матеріалів. Більше того, типологізація текстів ускладнюється через їхню багатоаспектність та очевидну інтерференцію мовленнєвих засобів і видів мовлення в окремих типах текстів (Єщенко, 2013, с. 186).

Документи, що функціонують в досліджуваній нами сфері міжнародних угод, належать до інституційного дискурсу. Саме поняття «дискурс» зародилося в надрах гуманітарного знання, передусім у мовознавстві, філософії та соціології, і вже тривалий час посідає чільне місце в наукових дискусіях. Цю категорію застосовують для окреслення широкого спектра явищ, що відображають взаємовплив мови та соціокультурного простору, в якому вона реалізується (Yule, 2014, с. 73). На сьогодні цей термін активно побутує в дисциплінах, що прямо чи опосередковано вивчають мовні механізми. З позицій лінгвістики, дискурс інтерпретують як процес живого усного спілкування, якому притаманні численні відступи від нормативного писемного мовлення, що актуалізує питання рівня спонтанності, завершеності, тематичної узгодженості та доступності бесіди для учасників. Окрім структурних особливостей, дискурс вирізняється варіативністю тональності та жанрів. Під тональністю розуміють такі виміри, як офіційність, буденність чи ритуальність, тяжіння до однорідності або, навпаки, до конфліктності, а також скорочення чи збільшення дистанції між комунікантами.

Підґрунтя для аналізу дискурсу сформували американські мовознавці, зокрема З. Харріс, Дж. Граймс, Р. Лонгакр, Т. Гівон та У. Чайф, які акцентували на необхідності розгляду мови у нерозривному зв'язку з умовами її використання, а не як набору ізольованих фраз. Науковці обстоювали думку про соціальну природу мови, наголошуючи, що зміст конкретного висловлювання піддається адекватному тлумаченню виключно на тлі

ширшого соціального та культурного середовища (Домніч, 2020, с. 12). У сучасному мовознавстві дискурс трактується як складний феномен із розмитими межами, що охоплює будь-яке розгорнуте застосування мови – усне чи писемне, яке виникає за певних суспільних обставин і є цілісним та значущим для аудиторії. Дискурсивні студії фокусуються на дослідженні мовних, соціальних і культурних складових, а також їхньої взаємодії при генеруванні сенсів. Метою аналізу є викриття глибинних припущень, ціннісних орієнтирів та владних ієрархій, що детермінують мовну поведінку, а також шляхів, якими мовна практика віддзеркалює й закріплює ширші суспільні структури та взаємини.

У своїй розвідці «Дискурс-аналіз», що побачила світ у середині минулого століття, З. Харріс пропонував доволі спрощене тлумачення цього поняття – як «послідовність висловлювань, відрізок тексту більший, ніж речення» (Harris, 1963, с. 13). Натомість у класичній філософській парадигмі термін «дискурс» слугував для означення послідовного переходу від одного логічного кроку до іншого та розгортання мисленнєвого процесу, втіленого у поняттях і судженнях, що протиставлялося інтуїтивному осягненню цілого через його фрагменти (Aseeva, 2014, с. 99).

В англomовній лінгвістичній традиції, як зауважують дослідники М. Блур та Т. Блур (Bloor & Bloor, 2015), К. Харт (Hart, 2015) та М. Данезі (Danesi, 2021), під дискурсом розуміють зв'язне мовлення, яке виходить за межі окремого речення, володіє змістовим наповненням, зумовленим соціальним використанням, та організаційно постає як інтерактивна взаємодія комунікантів. Така оптика розглядає дискурс крізь призму структурно орієнтованої або формальної лінгвістики. Альтернативний поширений підхід передбачає, що дискурс варто сприймати не просто як ланцюжок мовних одиниць, що «за обсягом перевищує речення», а як цілісну систему функціонально впорядкованих мовних проявів, що перебувають у перманентній взаємодії з оточенням. При цьому поняття контексту інтерпретують максимально широко, зараховуючи до нього лінгвістичні,

екстралінгвістичні та прагматичні чинники, зокрема фізичний носій тексту, ситуацію, інтертекстуальність, учасників акту комунікації та його функції. Відтак, цей підхід можна формалізувати рівнянням: Дискурс = Текст + Контекст (Alexander & Gabriele, 2009, с. 73-79).

Як ми вже зазначали, досліджувані в межах представленої роботи документи належать до інституційного дискурсу, а саме юридичного або нормативно-правового, під яким розуміють «статусно-орієнтовану взаємодію його учасників у відповідності з системою рольових приписів і норм поведінки в певних ситуаціях інституціонального спілкування» (Руднева, 2018, с. 86). Дослідники зазначають, що він «відноситься до сфери врегулювання соціальних взаємовідносин, характеризується усталеною чіткою організацією та ієрархією» (Khodakovska, 2020, с. 62).

Враховуючи окреслене вище широкє тлумачення документа як фіксатора інформації, логічним видається звуження фокусу дослідження до категорії міжнародної угоди, яка у правовому дискурсі посідає панівне місце. Згідно з положеннями Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року, такий документ трактується як угода, укладена між державами в письмовій формі та регульована нормами міжнародного права, незалежно від її конкретного найменування чи структурної складності (United Nations, 1969). З лінгвістичної перспективи, міжнародну угоду можна визначити як регульовану міжнародним правом угоду, укладену державами і/або іншими суб'єктами міжнародного права (Осинцева, 2011, с. 218). Вона виходить за межі простого інформаційного носія, трансформуючись у складний комунікативний акт з яскраво вираженою перформативністю, де саме мовне оформлення тексту стає інструментом дії. Текст угоди не лише описує реальність, а й безпосередньо формує правове поле, накладаючи на сторін-підписантів суворі зобов'язання, що надає кожній лексичній одиниці та граматичній конструкції найвищого ступеня імперативності та значущості.

Специфіка угод, що регулюють перевезення небезпечних вантажів, зокрема Європейської угоди про міжнародне дорожнє перевезення

небезпечних вантажів (2000), полягає у їхній виразній жанровій та стилістичній гібридності, яка становить суттєвий виклик для перекладача. Ці документи демонструють синкретизм, адже, якщо преамбули та заключні положення таких угод тяжіють до класичного офіційно-ділового стилю з його усталеними формулами ввічливості, архаїзмами та складною синтаксичною архітектонікою, то основна змістова частина – технічні додатки – занурює реципієнта у світ фізики, хімії та інженерії. Така інтердискурсивність вимагає від тексту одночасної реалізації функцій політичного волевиявлення та суто технічного інструктажу, що робить його полікодовим утворенням.

Наявність розгалуженої системи технічних додатків у структурі угод про небезпечні вантажі зумовлює домінування в них науково-технічного функціонального стилю, який переплітається з юридичною термінологією (Sazikina & Petrov, 2019, с. 77). Погодимось з тим, що специфічною рисою мови текстів угод також є використання спеціальної лексики, до складу якої входить значна кількість слів, що сприяють реалізації теми домовленості (Осинцева, 2011, с. 219). Так, текст насичується вузькоспеціалізованою номенклатурою, що описує фізико-хімічні властивості речовин, специфікації пакувальних матеріалів, конструктивні особливості транспортних засобів та методи випробувань. Ця лексична гетерогенність створює особливий лінгвістичний простір, де юридична норма нерозривно пов'язана з технологічним стандартом, а будь-яка неточність у перекладі технічного параметра автоматично призводить до викривлення правового змісту. Отже, подібні угоди функціонують не лише як джерела права, а і як довідкові системи енциклопедичного характеру, кодифікуючи знання про потенційні загрози та способи їх нейтралізації мовою, зрозумілою для фахівців з різних країн.

Комунікативна мета таких документів виходить за рамки констатації фактів чи декларування намірів, фокусуючись на жорсткій регуляції поведінки суб'єктів – від урядів держав до окремих перевізників – задля гарантування безпеки життя та захисту довкілля. Прагматична настанова на уникнення

катастрофічних наслідків диктує специфічну тональність викладу, для якої характерна абсолютна емоційна нейтральність, об'єктивність та безапеляційність. Мова угод позбавлена будь-яких конотативних нашарувань, метафоричності чи двозначності, оскільки головним критерієм якості тут виступає гранична ясність та однозначність тлумачення приписів. Ця вимога породжує високий рівень клішованості та стандартизації мовних засобів, перетворюючи текст на чіткий алгоритм дій, де кожне слово слугує досягненню кінцевої мети – безпечного транспортування вантажу підвищеної небезпеки.

Системна організація нормативно-правового регулювання у сфері міжнародної логістичної діяльності базується на чітко визначеній вертикальній ієрархії, вершину якої посідають глобальні уніфіковані приписи Організації Об'єднаних Націй – «Recommendations on the Transport of Dangerous Goods Model Regulations», відомі серед фахівців як «Типові правила» або «Помаранчева книга» (United Nations, 2015). Цей фундаментальний документ слугує універсальною матрицею для розробки обов'язкових до виконання регіональних договорів, зокрема Європейської угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (2000), що згодом імплементуються у національні законодавчі системи держав-учасниць. Така складна підпорядкованість створює особливий виклик для фахівця з перекладу, адже робота з регіональними угодами вимагає абсолютної термінологічної тяглості та узгодженості на всіх щаблях: українські відповідники повинні не лише точно передавати зміст оригіналу, а й гармоніювати з уже усталеною глобальною номенклатурою. Будь-яка перекладацька самодіяльність чи найменше відхилення від офіційно кодифікованого глосарія на цьому рівні загрожують порушенням міжнародних ланцюгів постачання та виникненням серйозних юридичних колізій, тому стратегія відтворення тексту тут підпорядковується суворій дисципліні уніфікації.

Структурна побудова угод про перевезення небезпечних вантажів демонструє виразну дихотомію, яка безпосередньо зумовлює значну стилістичну неоднорідність тексту: основне тіло документа, насичене дипломатичними формулюваннями та процедурними нормами, різко контрастує з технічними додатками, що становлять левову частку загального обсягу. Якщо перша частина оперує переважно лексикою міжнародного публічного права та протоколу - так званою «лексикою нейтрального пласта» (Логінова & Богданова, 2023, с. 167), то численні додатки занурюють фахівця у світ складних хімічних формул, фізичних параметрів та інженерних специфікацій, вимагаючи від мови опису граничної точності, лаконічності та сухості. Оскільки ці угоди є багатосторонніми та відкритими для приєднання будь-якої держави світу, їхня мова тяжіє до так званої «культурної нейтральності», де автори свідомо уникають національних ідіом, складних метафор чи емоційно забарвлених зворотів. Складачі спрощують синтаксичні конструкції задля того, щоб текст був однаково зрозумілим та прозорим для носіїв абсолютно різних мовних систем та правових традицій, що формує своєрідний стиль «міжнародної юридичної англійської».

Функціональна природа досліджуваних текстів насамперед визначається безапеляційним імперативом безпеки, що диктує прагнення до абсолютної моносемії та повного усунення найменшої можливості різночитань, адже неправильна інтерпретація інструкції може призвести до катастрофічних екологічних чи техногенних наслідків. Ця критична вимога породжує високий ступінь стандартизації та клішованості використовуваних мовних засобів, перетворюючи текст на жорстко впорядковану систему, де кожне поняття має єдиний, чітко фіксований відповідник, який не підлягає варіативному тлумаченню. Текст фактично функціонує як складний семіотичний код, насичений специфічними цифровими позначеннями, такими як ідентифікаційні номери ООН, та уніфікованими графічними символами небезпеки, що створює універсальний інформаційний шар. Ця знакова система стає зрозумілою профільним фахівцям майже без перекладу та дозволяє

ідентифікувати потенційну загрозу миттєво, незалежно від мовного бар'єра, що є вирішальним фактором в екстремальних ситуаціях під час транспортування вантажів підвищеної небезпеки через державні кордони.

Лінгвістичне оформлення угод про перевезення небезпечних вантажів характеризується яскраво вираженою прескриптивністю та інструктивністю, що фактично перетворює нормативний документ на детальний покроковий алгоритм дій для всіх учасників транспортного процесу. Ця модальність зобов'язання послідовно реалізується через широке та систематичне вживання модальних дієслів, зокрема *shall*, *must*, *may*, а також безособових інфінітивних конструкцій, які чітко розмежовують сфери дозволеного, категорично забороненого та обов'язкового до виконання (Rubchak & Naidych, 2022, с. 72). Переклад таких граматичних структур вимагає відтворення безапеляційної тональності оригіналу, оскільки текст не просто інформує читача про певний стан речей, а безпосередньо керує діями персоналу, жорстко регламентуючи кожен етап логістичної операції – від пакування хімічної речовини до ліквідації можливих аварійних ситуацій. Відтак, перекладач мусить зберігати директивний характер висловлювань, уникаючи пом'якшення наказів, адже точність відтворення припису є запорукою дотримання правових норм та гарантування безпеки.

Підсумовуючи, зазначимо, що міжнародні угоди, які регулюють перевезення небезпечних вантажів, становлять унікальний сегмент інституційного юридичного дискурсу, що вирізняється виразною інтердискурсивністю та стилістичним синкретизмом. Поєднуючи ознаки дипломатичного протоколу й технічного інструктажу, ці документи функціонують як імперативні інструменти гарантування глобальної безпеки. Їхнім ключовим функціональним параметром є прагматична настанова на однозначність, що реалізується шляхом тотальної стандартизації термінології, використання уніфікованих знакових систем та прескриптивної модальності. Лексико-семантична структура текстів базується на суворій ієрархічній підпорядкованості нормам ООН, що зумовлює їхню культурну нейтральність

та високий ступінь клішованості. Відтак, такі угоди є складними полікодовими утвореннями, де мовна форма нерозривно пов'язана з екстралінгвістичними чинниками, а будь-яка інтерпретація має підпорядковуватися вимогам абсолютної тотожності задля уникнення правових та техногенних ризиків, фактично перетворюючи текст на безапеляційний алгоритм дій для учасників комунікації.

1.2 Термін як основна лінгвістична особливість англomовних юридичних текстів галузі логістики

Бізнес-логістика становить винятковий інтерес для дослідників з огляду на її глибоко інтегровану та міжгалузеву сутність. Свій історичний шлях ця галузь розпочала як суто військова прикладна дисципліна, що відповідала за маневрування та забезпечення армій, проте вже до середини минулого століття вона еволюціонувала у розгалужену наукову та підприємницьку сферу. На сучасному етапі бізнес-логістика виходить далеко за межі банального перевезення чи складського зберігання вантажів, являючи собою філігранно налаштовану систему управління багатокомпонентними операціями. Вона охоплює стратегічне планування, реалізацію та моніторинг оптимізованих потоків – від сировинної бази, через виробничі запаси й до кінцевого споживача, включаючи супровідний інформаційний обмін. Акумулюючи методологічний апарат економічної теорії, менеджменту, кібернетики, правознавства та інженерії транспорту, ця дисципліна набула статусу метанауки, покликаної вдосконалювати рух матеріальних, фінансових та інформаційних ресурсів у межах господарських систем.

Характерною ознакою правничої документації логістичного профілю є висока насиченість спеціалізованою лексикою. У сучасному термінознавстві стрижневими категоріями виступають «термін», «термінологія» та «терміносистема», розмежування яких дозволяє сформувати системний

погляд на фахове спілкування. Етимологічні витоки поняття «термін» сягають латинського кореня *terminus*, що означає «межа» або «кордон» (Чайка & Остапенко, 2020, с. 105). Таке походження влучно підкреслює його фундаментальне призначення – окреслювати чіткі смислові рамки, відмежовуючи фахове поняття від суміжних явищ та побутової мови. На противагу загальноновживаним лексемам, яким часто властива багатозначність, експресивність та залежність від ситуації мовлення, термін являє собою мовну одиницю (слово чи стійку сполуку), що нерозривно пов'язана з певним науково-технічним концептом. Він слугує його точним, сталим та стилістично нейтральним позначенням у межах конкретної галузі знань.

Завдяки своїй семантичній точності та вузькоспеціалізованому змісту, терміни відіграють вирішальну роль у нівелюванні розбіжностей при тлумаченні, гарантуючи тим самим результативність професійної комунікації. Функціонуючи в суворо окреслених дисциплінарних межах, вони виступають інструментарієм для коректної вербалізації специфічних явищ, процесів або теоретичних моделей. Водночас, попри наявність широкого спектра наукових поглядів, лінгвістика досі не виробила універсальної дефініції цього поняття. У фаховій літературі можна натрапити на різні підходи до тлумачення терміна. Зокрема, Л. Овсієнко пропонує розуміти його як слово або словосполучення спеціальної (наукової, технічної тощо) мови, створене, отримане або запозичене для точного визначення спеціальних понять і позначення спеціальних предметів (2022, с. 74). Продовжуючи цю думку, Т. Кияк зауважує, що терміни становлять найбільш уживаний пласт лексики у професійному спілкуванні, а функціонування будь-якої фахової мови жорстко детерміноване її терміносистемою (2007, с. 106). Інші науковці конкретизують, що термінологічні сполуки завжди співвідносяться з конкретною галуззю знань і слугують для номінації специфічного поняття в її межах (Даніленко & Карачова, 2018, с. 159).

Підсумовуючи викладений матеріал, ми доходимо висновку, що лексична одиниця або стійка фраза, яка претендує на статус терміна, мусить

задовольняти низку суворих вимог. Такій одиниці має бути властива смислова самостійність, тобто здатність зберігати незмінне значення незалежно від мовного оточення. Семантична вивіреність та лаконічність гарантують точну відповідність позначуваному поняттю за умови максимальної економії мовних ресурсів, тоді як однозначність виключає можливість двозначних трактувань. Окрім того, вагоме значення мають вмотивованість внутрішньої форми терміна, відносна прозорість його словотвірної структури та, безперечно, системний характер, що засвідчує його органічну інтеграцію у відповідну термінологічну ієрархію. Лише сукупність наведених ознак дозволяє класифікувати мовну одиницю як повноцінний термін.

Подальша розробка теоретичного базису диктує необхідність чіткої демаркації категорій «термінологія» та «терміносистема», оскільки їх нерідко помилково ототожнюють. Зокрема, С. І. Ротко трактує термінологію як «сукупність термінів, які виражають історично сформовані поняття будь-якої галузі науки чи техніки – спеціальної сфери людських знань чи діяльності» (2013, с. 235). На противагу цьому, науковий колектив на чолі з Т. І. Панько обстоює ширший підхід, вбачаючи в термінології не виключно реєстр слів, а й окрему наукову галузь, що досліджує систему номінацій для фахових понять у межах певної дисципліни (1994, с. 147). Зі свого боку, В. М. Русанівський та О. О. Тараненко визначають це поняття як специфічний пласт лексики, що підлягає свідомій кодифікації та регулюванню (Русанівський 2004, с. 683). Водночас Т. І. Панько робить важливе застереження, що термінологія сама по собі ще не становить систему, а скоріше є сумою лексичних одиниць, що входять до складу певної термінологічної системи (Панько 1994, с. 148).

Нарощування критичного масиву понять у певній галузі неминуче актуалізує проблему впорядкування її понятійно-категоріального апарату. Цей процес передбачає систематизацію наявного лексичного фонду з наступним глибоким аналізом, що уможливилює виявлення та елімінацію таких вад, як полісемія чи синонімія. Вінцем цієї кропіткої праці стає формування терміносистеми – суворо структурованого комплексу термінів, поєднаних

логічними та ієрархічними кореляціями. У ході гармонізації термінології дослідники виділяють три магістральні вектори нормалізаційної роботи: 1) мовна нормалізація, що забезпечує граматичну правильність у творенні та використанні термінів; 2) змістова нормалізація, яка визначає семантичне співвідношення між терміном та його функцією; 3) логічна нормалізація, що передбачає побудову коректної ієрархії понять та уточнення дефініцій (Куделько 2012, с. 1). За твердженням О. Петрини, визначальною ознакою терміносистеми є її свідоме конструювання фахівцями відповідної галузі. Цей процес базується на використанні ретельно селекціонованих термінів, як новоутворених, так і запозичених, що інтегруються задля прецизійного викладу теоретичних засад певної сфери знань. Терміносистема відіграє роль концептуального каркаса, що структурує знання та оптимізує наукову комунікацію. Її генеза є наслідком цілеспрямованих зусиль, що забезпечує логічну когерентність усіх складових елементів (Петрина, 2018, с. 63).

Відповідно, на нашу думку, термінологія являє собою інвентар термінів для номінації понять у конкретній сфері, виступаючи інструментом трансляції фахової інформації. Натомість терміносистема – це впорядкована й структурована організація цих термінів. Вона віддзеркалює логіко-семантичні зв'язки між поняттями, формуючи цілісний конструкт для ефективної систематизації знань. Її унікальність полягає у відповідності власної архітекτονіки системі понять відповідної наукової чи професійної ділянки. Головна функція терміносистеми полягає у тому, щоб слугувати знаковою, тобто мовною, моделлю цієї галузі. Вона адекватно відтворює концептуальну організацію знань, ранжуючи терміни відповідно до логіко-семантичних зв'язків, чим гарантує точність, узгодженість та результативність комунікації в науковому середовищі.

Як ми вказували на початку підрозділу, бізнес-логістика акумулює в собі методологічний інструментарій та теоретичні надбання економіки, менеджменту, інформаційних технологій, кібернетики, транспортної інженерії та правознавства. Вона еволюціонує у статус метанауки, яка покликана

вдосконалювати та гармонізувати матеріальні, фінансові та інформаційні магістралі в межах господарських систем. Синтетична та багатогранна сутність бізнес-логістики знаходить безпосереднє відображення у її лексичному складі, надаючи йому ознак гібридності. Термінологічний простір цієї галузі доцільно змодельовати у формі концентричних кіл. Центральну зону, або ядро, формують автохтонні логістичні поняття, що описують унікальні об'єкти та операції (зокрема, *logistics*, *supply chain*, *warehousing*, *freight*). Натомість ближня периферія складається з лексичних одиниць, активно імпортованих із суміжних дисциплін-донорів, які органічно вплелися в канву логістичного дискурсу. Приміром, сфера менеджменту делегувала поняття *strategic sourcing* (стратегічне постачання) та *inventory control* (управління запасами); сектор інформаційних технологій привніс абревіатури *Warehouse Management System* (WMS, система управління складом) і *Transportation Management System* (TMS); юридична площина та міжнародна торгівля представлені термінами *Bill of Lading* (коносамент) та *Incoterms*; а фінансово-економічний блок – поняттям *freight costs* (транспортні витрати). Така асиміляція підтверджує, що логістика як наука і прикладна діяльність не функціонує відокремлено, а виступає вузловим компонентом, що цементує різноманітні вектори підприємництва (Zarina, 2025).

Отже, погоджуємось з тим, що терміносистема логістики є багатошаровою структурою, що включає як загальнонаукову лексику, таку як *аналіз* (*analysis*), *оптимізація* (*optimization*) та *стратегія* (*strategy*), так і значну частину номінацій, що позначають онтологічно притаманні саме цій галузі явища. До останніх належать, наприклад, *зворотна логістика* (*reverse logistics*), *крос-докінг* (*cross-docking*) та *доставка «останньої милі»* (*last-mile delivery*). Такий тісний зв'язок логістики із суміжними науками підтверджує те, що досягнення кількох галузей знання в комплексі призводять до формування об'єднаної сукупності термінів. При цьому дана терміносистема логістики запозичує численні терміни з інших терміносистем, наприклад (Г. П. Карпенко, 2018, с. 35):

- Менеджмент: *supply chain management* (управління ланцюгом постачання), *inventory control* (контроль запасів), *strategic sourcing* (стратегічне джерелопостачання).
- Маркетинг: *last mile delivery* (доставка «останньої милі»), *e-commerce fulfillment* (виконання замовлень для електронної комерції), *channel distribution* (канали розподілу).
- Облік та ціноутворення: *activity-based costing* (калькуляція витрат за видами діяльності), *freight audit* (аудит фрахту), *demurrage* (демередж, плата за простій).
- Міжнародна торгівля: *Incoterms* (Інкотермс), *bill of lading (BOL)* (коносамент), *free trade zone* (вільна економічна зона).
- Транспорт: *freight forwarding* (транспортно-експедиторські послуги), *intermodal transportation* (інтермодальні перевезення), *less than truckload (LTL)* (перевезення збірних вантажів).
- Інформаційні технології: *Warehouse Management System (WMS)* (система управління складом), *Electronic Data Interchange (EDI)* (електронний обмін даними), *Radio-Frequency Identification (RFID)* (радіочастотна ідентифікація).
- Право та митна справа: *customs clearance* (митне очищення), *carrier liability* (відповідальність перевізника).
- Математика: *operations research* (дослідження операцій), *optimization* (оптимізація).
- Військова справа: *logistics support* (матеріально-технічне забезпечення), *supply line* (лінія постачання).
- Діловодство: *purchase order (PO)* (замовлення на закупівлю), *proof of delivery (POD)* (підтвердження доставки).

Окрім гібридної природи, фахова лексика бізнес-логістики вирізняється високою плинністю, що продиктовано стрімкими процесами глобалізації та технологічного прогресу. Перманентна модернізація бізнес-моделей, цифрова експансія та генерація нових концепцій спричиняють безперервну

актуалізацію поняттєвого апарату. Протягом останніх десятиліть англомовний логістичний глосарій збагатився численними неологізмами, що фіксують сучасні реалії: *digital logistics* (цифрова логістика), *blockchain in logistics* (блокчейн у логістиці), *digital twins* (цифрові двійники), *last mile delivery* (доставка «останньої милі»). Цей безперервний словотвірний процес формує серйозні виклики для лексикографів, стандартизаторів і, передусім, перекладачів, вимагаючи від них постійного апдейту компетенцій та глибинного усвідомлення не лише лінгвістичних, а й концептуальних трансформацій у галузі. Українська логістична термінологія, перебуваючи у фазі активного становлення, значною мірою віддзеркалює ці світові тренди, імплементуючи англомовні інновації (Карпенко, 2013с, с. 77).

Спеціалізована лексика бізнес-логістики, подібно до інших фахових підмов, реалізує спектр взаємозалежних функцій, що гарантують її дієвість у професійному полі. Ці функції доцільно структурувати як ієрархічну піраміду, де кожен наступний щабель базується на попередньому, прогресуючи від простої номінації до складних прагматичних операцій. Фундаментом цієї конструкції виступає номінативна функція, сутність якої зводиться до первинного акту найменування – закріплення мовного знака (терміна) за певним спеціальним поняттям, об'єктом чи явищем (Ovsienko, 2022, с. 91). Лексичні одиниці на кшталт *pallet* (піддон), *container* (контейнер), *distribution center* (розподільчий центр), *order picking* (комплектація замовлення) або *cross-docking*, виконують базову місію – ідентифікацію та фіксацію у свідомості експертів ключових компонентів логістичної активності, формуючи тим самим уніфікований словник і підґрунтя для подальшого діалогу.

Наступним щабелем, що спирається на номінацію, є комунікативна функція, яка відповідає за прецизійну, оперативну й однозначну трансляцію фахових відомостей між суб'єктами логістичного ланцюга (Яремко, 2017, с. 330). Якщо номінація лише позначає об'єкти, то комунікація залучає ці назви задля обміну даними, координації зусиль та запобігання похибкам, які в

логістиці загрожують суттєвими фінансовими збитками. Стандартизовані терміни та аббревіатури, як-от *SKU (Stock Keeping Unit)*, *LTL (Less than Truckload)*, *Incoterms* (Міжнародні комерційні умови) чи *3PL (Third-Party Logistics)*, слугують хрестоматійними ілюстраціями реалізації цього завдання. Їх системне та уніфіковане вживання в документаобігу, під час перемовин та в цифрових екосистемах мінімізує вірогідність хибних інтерпретацій, пришвидшує інформаційний трафік і сприяє стабільному функціонуванню глобальних мереж постачання.

Вищий рівень функціонування термінології представлений когнітивною складовою. Ця функція стосується ролі термінів у структуруванні, впорядкуванні, кодифікації та трансляції наукового й професійного знання (Баранов, 2023, с. 38). Терміносистема окремої галузі є не хаотичним скупченням слів, а мовною проекцією її концептуальної архітектури. Кожен термін діє як «точка входу до складніших епістемічних структур». Логічні та ієрархічні кореляції між поняттями (наприклад, рух від загальної категорії *supply chain management* до її складових: *procurement logistics*, *production logistics* та *distribution logistics*) відображають системні зв'язки всередині предметної області. Відтак, термінологія виступає гносеологічним інструментом, що дозволяє систематизувати емпіричний досвід, генерувати теорії, готувати нові кадри та забезпечувати кумулятивний прогрес знань у логістичній сфері.

Апогеєм цієї ієрархії є прагматична функція, що передбачає застосування термінології як важеля для досягнення конкретних прикладних цілей та впливу на реальні господарські процеси (Пільгуй, 2016, с. 138). У цьому вимірі терміни розглядаються не як пасивні дескриптори, а як активні агенти, що ініціюють певні дії в межах комунікативного акту. Скажімо, лексика, зафіксована в документі *Bill of Lading* (коносамент), не просто характеризує вантаж, а й породжує юридичні зобов'язання між відправником і перевізником. Аббревіатура *SLA (Service Level Agreement)* у контракті не лише іменує угоду, а й декретує вимірювані критерії якості послуг. Команди в

системі WMS, що містять наказові терміни *pick, pack, ship*, є прямими директивами для персоналу складу. Отже, прагматична функція засвідчує, що фінальна мета існування спеціальної лексики в такій прикладній галузі, як бізнес-логістика, полягає не лише в описі дійсності, а й у її активній організації та трансформації згідно з покладеними на термін завданнями.

Узагальнюючи викладене, констатуємо, що лінгвістична природа англomовних юридичних текстів галузі логістики детермінована її метанауковим статусом та інтегративною сутністю. Основу фахового дискурсу становить складна терміносистема, яка функціонує не як хаотичний реєстр слів, а як логічно впорядкована когнітивна модель, що структурує професійні знання. Специфічною ознакою досліджуваної лексики є її виразна гібридність, що виявляється у поєднанні автохтонного ядра з численними запозиченнями з економіки, права, ІТ та військової справи, а також висока динамічність, зумовлена стрімкою цифровізацією бізнес-процесів. Функціональний спектр логістичних термінів реалізується через ієрархічну тріаду номінативних, комунікативних та когнітивних завдань, проте вершиною цієї піраміди є прагматична функція. Саме вона у правовому контексті трансформує термін із пасивного дескриптора на дієвий інструмент регулювання зобов'язань та управління матеріальними потоками, забезпечуючи точність та ефективність міжнародної господарської діяльності.

1.3 Основні підходи до перекладу спеціалізованих текстів

Як ми визначили в попередньому розділі, основною лінгвістичною особливістю текстів міжнародних угод в сфері бізнес-логістики є активне застосування термінології. Відповідно, постає необхідність розглянути підходи до її перекладу, адже у сучасних геополітичних реаліях англійська мова утвердилася як *lingua franca* у сфері міжнародного підприємництва та інноваційної діяльності. Такий статус об'єктивно закріплює за її

термінологічними системами роль «донора» стосовно більшості інших мов (Sukhorukov та ін., 2022, с. 59). Як наслідок, українська логістична термінологія опиняється в позиції «реципієнта», що змушений оперативно реагувати на генезу новітніх понять, концепцій і технологій, які первинно номінуються саме в англomовному просторі (Г. Карпенко, 2018). Ця динамічна інтеракція, за переконанням провідних вітчизняних термінознавців, окреслює магістральні шляхи еволюції української фахової лексики. Вона перебуває під перманентним тиском необхідності адаптації, засвоєння та уніфікації колосального масиву англomовних запозичень. Варто наголосити, що такий стан справ свідчить не про слабкість мовної системи, а радше про її об'єктивну інтеграцію у світовий інформаційний континуум, де швидкість та якість опанування нової термінології стають запорукою конкурентоздатності національної науки й економіки.

Незважаючи на глибинні історичні витoki логістики як феномену, її практична імплементація на теренах України є порівняно новим явищем, що налічує не більше двох десятиліть. Вітчизняний бізнес почав демонструвати системну увагу до цієї галузі лише впродовж останніх п'ятнадцяти років. При цьому часто спостерігається фрагментарне сприйняття логістики не як цілісної управлінської системи, а як сукупності розрізнених операцій на кшталт транспортування, складської обробки чи вантажопереробки. Як наслідок, у професійному дискурсі циркулює низка лексичних одиниць, змістове наповнення яких досі лишається розмитим та неоднозначним. Показовими ілюстраціями слугують поняття «контролінг» (*controlling*) та «прок'юремент» (*procurement*), які ще не набули остаточної дефініції через свою абсолютну новизну для української економічної практики та відсутність сформованого досвіду їх застосування. Оскільки логістика як наукова дисципліна найінтенсивніше прогресує в західних країнах, її понятійно-категоріальний апарат інтегрується в український науковий і діловий обіг переважно через переклад та часткове калькування. Натомість питома українська лексика становить лише незначну частку термінологічного фонду цієї галузі.

Актуальні процеси глобалізації та транснаціоналізації світової господарської системи диктують потребу в уніфікованій термінології задля гарантування результативної комунікації. Англійська мова, що традиційно панує в міжнародному спілкуванні, виступає основним джерелом лексичних запозичень у rozmaїтих сферах, і логістика тут не становить винятку. Ця тенденція посилюється завдяки лідерським позиціям Сполучених Штатів Америки в теоретичному осмисленні та практичній реалізації логістичних моделей. При цьому слід зауважити, що сама терміносистема не виявляє суттєвих регіональних дивергенцій між європейською та американською традиціями (Г. Карпенко, 2018, с. 59-65).

Отже, статус англійської логістичної терміносистеми як «донора» детермінований історичними та екстралінгвістичними чинниками, передусім першістю англомовних країн у розбудові теорії та практики менеджменту, маркетингу й управління ланцюгами постачання протягом XX та XXI століть (Odintsova та ін., 2022). Саме в інтелектуальному середовищі американських і британських бізнес-шкіл, корпорацій та військових відомств зародилися й отримали термінологічне оформлення такі фундаментальні концепти, як *logistics*, *supply chain management*, *just-in-time*, *cross-docking* та багато інших. Це зумовило кристалізацію потужної, детально опрацьованої та міжнародно визнаної термінологічної бази, що де-факто стала глобальним стандартом. Натомість українська терміносистема, чий розвиток за радянської доби був істотно обмежений та опосередкований російською мовою, після відновлення незалежності постала перед викликом прямої взаємодії з цим англомовним потоком. Така ситуація змушує українських науковців та лінгвістів працювати в режимі «наздоганяючого розвитку», де головні зусилля спрямовуються не так на первинну номінацію понять, як на пошук адекватних відповідників для вже існуючих англійських термінів (Г. Карпенко, 2013а, с. 192).

Зазначена асиметрія у міжмовній взаємодії має фундаментальні наслідки для архітекτονіки та еволюційної динаміки української логістичної термінології. По-перше, характерною ознакою цієї системи є надмірна частка

запозичень, що простежується на всіх структурних рівнях – від лексичного до словотвірного (Г. П. Карпенко, 2018, с. 34). По-друге, процес її формування вирізняється вираженою реактивністю: поява нових номінативних одиниць в українській мові відбувається не внаслідок внутрішнього прогресу галузі, а як вимушена відповідь на виникнення англомовного терміна, що фіксує нову реалію (Краснопольська, 2010,). Такий механізм неминуче спричиняє певний хронологічний розрив між виникненням поняття та його стандартизованою номінацією. По-третє, вітчизняна терміносистема логістики залишається відкритою та гетерогенною структурою, де паралельно функціонують терміни різного походження: прямі іншомовні запозичення, кальки, описові конструкції та автохтонні новотвори. Подібна строкатість, за спостереженнями Г. Карпенко, створює суттєві перепони для уніфікації та кодифікації, продукуючи явища варіантності й синонімії, що ускладнює професійну комунікацію (Г. П. Карпенко, 2018, с. 80). Глибоке усвідомлення цієї донорно-реципієнтної специфіки є необхідною умовою для фахового аналізу перекладацьких викликів у даній сфері.

Кардинальні розбіжності між англійською та українською терміносистемами логістики найвиразніше маніфестуються на рівні домінуючих моделей термінотворення, що відображає глибинну типологічну дивергенцію мов. Англійській мові, яка належить до аналітичного типу, властива тенденція до передачі граматичних і семантичних зв'язків через службові слова та фіксований порядок компонентів, що зумовлює високу продуктивність багатослівних термінологічних кластерів (Odintsova та ін., 2022, с. 177). Конструкції на кшталт *third-party logistics (3PL)*, *stock keeping unit (SKU)* чи *last mile delivery* є хрестоматійними для англомовного фахового дискурсу. Вони забезпечують прецизійну номінацію складних понять, спираючись на синтаксичну сполучуваність повнозначних слів, а не на модифікацію їхньої морфологічної будови. Такий аналітичний підхід гарантує гнучкість і прозорість для носіїв мови, однак породжує неабиякі труднощі при перекладі на мови синтетичного типу (Радчук & Христич, 2021, с. 92).

На противагу англійському аналітизму, українська мова як яскравий представник синтетичних мов тяжіє до вираження граматичних значень та словотвірних відношень у межах лексеми, використовуючи розгалужений інструментарій афіксів (префіксів, суфіксів) і флексій. Хоча формування термінологічних словосполучень також є доволі поширеним явищем (зокрема, *управління запасами, митне оформлення*), провідну роль відіграють саме морфологічні засоби. Особливою активністю вирізняється суфіксація для позначення суб'єктів дії (*перевізник, вантажник, пакувальник*), процесуальних понять (*перевезення, зберігання, пакування*) та результатів діяльності (*відправлення*). Крім того, широко застосовуються префіксальний спосіб (*розподіл, завантаження, довантаження*) та основоскладання (*вантажобіг, товаропотік*). Зазначена відмінність у дериваційних стратегіях призводить до структурної асиметрії між термінами-відповідниками: англійському бінарному терміну моделі «Noun + Noun» (*inventory management*) в українській мові часто відповідає прийменниково-відмінкова конструкція (*управління запасами*), де зв'язок реалізується через закінчення родового відмінка, що є класичним проявом синтетизму.

Основу української логістичної термінології складають аналітичні утворення, покликані конкретизувати родо-видові відношення, серед яких найчисельнішою групою є двокomпонентні сполуки (Г. Карпенко, 2017, с. 162). У цьому сегменті беззаперечно домінує субстантивно-атрибутивна модель «іменник + прикметник» (*авторизований дилер, банківська логістика*), де у ролі залежного компонента переважно виступає відносний прикметник, хоча зустрічаються й ненормативні варіанти з активними дієприкметниками (*итовхаюча система*). Значно рідше фіксується субстантивно-субстантивна модель «іменник + іменник», яка реалізується переважно через безприйменникову конструкцію з родовим відмінком (*асортимент продукції, бюджет логістики*) і лише спорадично – через прийменникові форми (*запаси в дорозі*). Трикомпонентні терміни фактично є розширенням бінарних моделей за рахунок додавання ще одного атрибута, наприклад, за схемами «(іменник +

прикметник) + прикметник» (*авіаційний транспортний вузол*) або «іменник + (іменник + іменник)» (*аудит логістики фірми*).

Окремий, менш чисельний, але вагомий пласт терміносистеми становлять полікомпонентні аналітичні одиниці, що можуть налічувати від чотирьох до одинадцяти елементів. Чотирикомпонентні терміни (*база даних логістичних операцій*) та ще більш розгалужені конструкції (*виштовхуюча система управління матеріальними потоками*) виникають у процесі подальшої деталізації семантики коротших сполук. Проте надмірно громіздкі ланцюжки, що іноді сягають 11 компонентів (*транспортний вузол з великими об'ємами навантажувально-розвантажувальних робіт...*), суперечать принципам мовної економії та ефективності фахової комунікації. Такі побудови, ймовірно, слід розглядати як перехідний етап у розвитку термінології, який з часом поступиться місцем лаконічнішим відповідникам. Загалом, превалювання аналітичних номінацій у логістиці продиктоване необхідністю точної класифікації понять, а дослідження їхніх структурно-семантичних параметрів формує базу для подальших лінгвістичних розвідок (Г. Карпенко, 2017).

Найбільш прямим і розповсюдженим методом інтеграції англійських логістичних термінів в український мовний простір є безпосереднє запозичення, яке реалізується переважно через практичну транскрипцію (відтворення фонетичного складу засобами цільової мови) або, рідше, транслітерацію (передача графічного образу). Саме таким шляхом вітчизняна терміносистема збагатилася фундаментальними поняттями, серед яких *логістика* (*logistics*), *менеджмент* (*management*), *маркетинг* (*marketing*), *дистриб'ютор* (*distributor*), *брокер* (*broker*), *дилер* (*dealer*), *контейнер* (*container*) та *форвардер* (*forwarder*). Головною причиною популярності цього підходу є намагання досягти максимальної точності та уникнути смислових викривлень при перекладі, особливо стосовно новітніх понять, що не мають усталених автохтонних відповідників. До того ж, послуговування інтернаціоналізмами сприяє органічній інтеграції українських фахівців у

глобальний професійний контекст та суттєво полегшує опрацювання іншомовної спеціалізованої літератури.

Проте процедура безпосередньої інтеграції іншомовних лексичних одиниць не позбавлена суттєвих вад і стає предметом гострих полемік у колі вітчизняних філологів. Насамперед, виникають ускладнення при фонетичній та графічній асиміляції, спричинені кардинальними розбіжностями у фонологічній будові англійської та української мов, що породжує нестійкість правопису та вимови (зокрема, варіативність *ритейл/рітейл*). До того ж, некритичне захоплення англіцизмами загрожує засміченням мовного простору, витісненням автохтонних лексем та зниженням рівня доступності спеціалізованих текстів для широкого загалу. Такі поняття, як *мерчандайзинг*, *аутсорсинг*, *лізинг*, хоча й набули повсюдного поширення у фаховому середовищі, для пересічних громадян часто залишаються «темними конячками» з непрозорою внутрішньою формою. Відтак, пріоритетним завданням стандартизації термінології стає розробка збалансованої стратегії, яка б гармонійно поєднувала рецепцію міжнародної номенклатури зі збереженням самобутності та багатства української мови.

Ще одним високоефективним механізмом відтворення англомовних термінів виступає калькування, сутність якого полягає у поморфемному або дослівному перекладі чужоземної одиниці з подальшим конструюванням відповідника за зразком вихідної структури. На відміну від прямого запозичення, що переносить в українську мову і зовнішню оболонку, і внутрішній зміст терміна, калькування переймає виключно структурну модель та семантику, реалізуючи їх через питомі мовні ресурси (Г. Карпенко, 2013с, с. 76). Цей метод розглядається як один із найбільш прийнятних з позицій мовної культури, адже він дає змогу збагачувати терміносистему новими концептами, не обтяжуючи її невластивими звукосполученнями. У логістичній сфері пальму першості утримує структурне калькування багатокomпонентних утворень, що є закономірною реакцією на аналітичну природу англійського словотвору. Хрестоматійними ілюстраціями можуть

служувати ланцюг постачання (від *supply chain*), митне очищення (від *customs clearance*), управління запасами (від *inventory management*), зворотна логістика (від *reverse logistics*) та додана вартість (від *added value*).

Явище семантичного калькування, за якого вже наявному в мові слову надається нове, переносне значення, у термінології фіксується рідше, проте також відіграє свою роль. Скажімо, лексема *потік* в українській мові під впливом англійського *flow* набула додаткового термінологічного навантаження у словосполученнях *матеріальний потік*, *інформаційний потік*, *фінансовий потік*. Безперечною перевагою калькування є те, що сформовані таким чином терміни вирізняються семантичною прозорістю та зрозумілістю для носіїв мови, оскільки базуються на знайомих коренях та словотвірних патернах (Фурт, 2018, с. 278). Втім, цей шлях приховує певні ризики: механічне, буквальне відтворення може призвести до появи кострубатих, штучних конструкцій, що суперечать нормам української мови. Тому успішна реалізація цього методу вимагає від перекладача не лише бездоганного володіння обома мовами, а й вигостреного мовного чуття та здатності адаптувати іншомовну структуру до органіки мови-реципієнта.

У ситуаціях, коли англійський термін маркує специфічний феномен, що не має прямого аналога в українській мовній та культурній дійсності, ані пряме запозичення, ані калькування не забезпечують належного результату. У таких випадках перекладачі та термінологи змушені вдаватися до описового перекладу, або експлікації. Цей прийом передбачає передачу змісту вихідної одиниці через розгорнуте словосполучення або навіть ціле речення, що розкриває сутність поняття.

Наприклад, такий поширений в англomовній логістиці термін, як *cross-docking*, на етапах первинного засвоєння часто передавався описово: *операція з приймання та відвантаження товарів через склад напряду без довготривалого зберігання*. Сильною стороною цього методу є вичерпна точність передачі змісту, що критично важливо при введенні нового поняття в науковий обіг. Однак очевидним мінусом є громіздкість та порушення

принципу мовної економії. Тому описові конструкції часто відіграють роль тимчасового рішення, з часом поступаючись місцем лаконічнішим варіантам – адаптованим запозиченням (*крос-докінг*) або вдалим новотворам.

Окремої уваги заслуговує застосування описового перекладу до аббревіатур, де простежується двовекторний процес адаптації. З одного боку, чимало поширених англійських ініціалізмів перекладаються українською через розшифрувальні словосполучення. Зокрема, *EOQ* (*Economic Order Quantity*) інтерпретується як *рентабельний обсяг замовлення*, а *ERP* (*Enterprise Resource Planning*) – як *планування ресурсів підприємства*. З іншого боку, існує зворотна тенденція: згідно з усталеною традицією, відомі англійські терміни-словосполучення, передусім з *Інкотермс*, в українській мові трансформуються в ініціальні аббревіатури або складні слова. Прикладами першого типу є *FOB* (*Free on Board*), що перетворюється на «ФОБ», та *FOR* (*Free on Rail*) – на «ФОР». Другий тип репрезентує відтворення *FOB airport* як «франко-аеропорт» та *EXW* (*Ex Works*) як «франко-завод» (Г. Карпенко, 2013с, с. 76-77).

Вершиною адаптації чужоземного поняття вважається створення автентичного неологізму на базі ресурсів української мови (Кирилюк, 2017, с. 55). Цей підхід, який активно обстоюють прихильники пуристичної течії в українському термінознавстві, передбачає пошук або конструювання такого українського слова чи фрази, яке б максимально точно й ідіоматично ретранслювало зміст англійського терміна. Приміром, замість запозичення *дистрибуція* цілком доречно вживати питоме слово *розподіл*, а замість *дедвейт* – *повна вантажопідйомність судна*. Така стратегія дозволяє зберегти національну ідентичність терміносистеми та забезпечити її прозорість для всіх мовців. Втім, вона вимагає значних креативних зусиль, глибокої едукції як у предметній галузі, так і у внутрішніх законах мови. Крім того, новоутворені терміни не завжди приживаються у професійному узусі, який часто надає перевагу компактнішим міжнародним відповідникам. Успішна імплементація

таких неологізмів значною мірою залежить від системної кодифікаційної роботи наукових інституцій та державних органів стандартизації.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що методологія перекладу спеціалізованих текстів логістичної галузі детермінована домінуючим статусом англійської мови як термінологічного «донора» та глибокою типологічною асиметрією мовних систем. Структурна дивергенція між англійським аналітизмом та українським синтетизмом зумовлює складність адаптації фахових понять, що реалізується через широкий спектр перекладацьких стратегій. Аналіз засвідчив, що українська терміносистема, перебуваючи у стані реактивного розвитку, формується шляхом поєднання прямого запозичення, яке гарантує точність відтворення міжнародної номенклатури, та калькування, що забезпечує структурно-семантичну адаптацію. Важливу роль відіграють також описовий метод для експлікації безеквівалентної лексики та пуристичний підхід, спрямований на збереження національної мовної ідентичності. Отже, сучасний український логістичний дискурс являє собою гетерогенну, відкриту структуру, де пошук балансу між глобальною уніфікацією та національною самобутністю залишається ключовим завданням фахівця задля забезпечення ефективної професійної комунікації в умовах динамічних змін економічного середовища.

1.4 Сутність лексичних та граматичних трансформацій як перекладацького прийому

Переклад по праву вважається одним із найдавніших та найбільш трудомістких видів інтелектуальної діяльності людини. Попри багатовікову історію існування цього ремесла та безперервні наукові пошуки у різних його площинах, чимало проблемних питань і досі залишаються без остаточного, загальновизнаного вирішення. Стилістичне розмаїття та широкий спектр художніх засобів, якими оперують автори оригіналів, невпинно висуюють

перед перекладачами нові виклики. На сучасному етапі розвитку перекладознавчої науки спостерігається поява значного масиву вітчизняних та зарубіжних розвідок, присвячених методиці перекладу. Певною мірою простежується тенденція до уніфікації цих методів, що суттєво оптимізує роботу фахівця та сприяє формуванню цілісної системи прийомів, вибір яких детермінується мовленнєвою ситуацією та специфікою робочих мов. У процесі перекодування інформації іншою мовою будь-який текст неминуче зазнає певних метаморфоз, зумовлених неможливістю абсолютно тотожного відтворення особливостей мови-джерела. Аксіомою є те, що фінальною метою перекладацького акту є досягнення адекватності. З огляду на цю мету, пріоритетне завдання фахівця, за висловом І. Лощенової та В. Нікішиної, «полягає в тому, щоб вміло вжити необхідні перекладацькі трансформації для того, щоб текст перекладу якнайточніше передавав всю інформацію, що міститься в тексті оригіналу, дотримуючись відповідних норм мови перекладу» (Лощенова & Нікішина, 2014, с. 102).

У сучасній практиці перекладачі зазвичай прагнуть до максимальної релевантності передачі змісту оригіналу, старанно уникаючи буквалізму, який викривляє суть повідомлення та ускладнює рецепцію тексту. Оскільки досягнення абсолютної ідентичності перекладу оригіналу є недосяжним ідеалом, очевидно, що тексти будуть мати певні відмінності. Фахівці нерідко обмежені у виборі еквівалентів, а стикаючись з їхньою відсутністю, змушені вдаватися до використання перекладацьких трансформацій. Попри широку вживаність терміна «перекладацька трансформація», у науковому середовищі досі не вироблено єдиного погляду на сутність цього феномену. Так, окремі науковці, серед яких варто виділити В. Ярцеву, пропонують трактувати трансформації як перетворення, за допомогою яких із простих синтаксичних структур виводяться складніші (Лобода, 2019, с. 72). На наше переконання, подібні дефініції вирізняються надмірною узагальненістю, оскільки не охоплюють усієї багатогранності досліджуваного явища, а також ігнорують можливість зворотної дії – заміни складних структурних одиниць простішими

шляхом їх спрощення. Значно більшого поширення набули визначення, що розглядають це поняття крізь призму досягнення перекладацької адекватності. Зокрема, популярним є тлумачення, згідно з яким трансформації постають як процес перетворення, що уможливорює перехід від одиниць оригіналу до відповідних одиниць перекладу у певному змістовому вимірі. Інакше кажучи, перекладацькі трансформації виступають інструментарієм, що застосовується при роботі з різними джерелами, передусім у ситуаціях, коли пряма словникова відповідність структури відсутня або є неприйнятною у конкретних умовах.

Можна констатувати, що перекладацькі трансформації являють собою комплекс численних та якісно різнорідних модифікацій, які реалізуються задля досягнення еквівалентності всупереч наявності розбіжностей у формальних і семантичних системах мовної пари. Відповідно, трансформації є специфічними реляціями між двома мовними або мовленнєвими одиницями, де одна виступає вихідною базою, а інша генерується на її основі. У такому ракурсі перекладацькі трансформації представляють собою якісно різноманітні міжмовні перетворення, спрямовані на досягнення перекладацької адекватності, незважаючи на різницю у формальних та семантичних системах двох мов.

Вітчизняна наукова думка, спираючись на існуючий теоретичний фундамент, здебільшого інтерпретує це явище як процес зміни чи перетворення мовних одиниць. Зокрема, на переконання В. Лободи, «можна стверджувати, що перекладацькі трансформації – це міжмовні перетворення, перебудова елементів вихідного тексту та операції перефразування з метою досягнення перекладацького еквіваленту» (Лобода, 2019, с. 73). Солідарну позицію займає і С. Максимов, який стверджує, що «зважаючи на необхідність максимально повного відтворення наданої інформації, перекладач змушений застосовувати певні структурні або семантичні зміни. Ці зміни, які є наслідком лексичних та граматичних розбіжностей в мовах, називаються трансформаціями в перекладі» (Максимов, 2006, с. 26).

У своїх розвідках дослідниця І. Сіняговська акцентує увагу на тому, що «термін трансформація, віднесений до процесу перекладу, означає перетворення формальних компонентів одиниці вихідного тексту при збереженні інформації, закладеної у повідомлення, призначене кінцевому адресату, яка в семантичному плані називається інваріантом» (Сіняговська, 2014, с. 91). Водночас авторка зауважує, що мовна свідомість кожного індивіда «містить певні міжмовні відповідності, відхилення від яких ми і сприймаємо як міжмовні трансформації» (Сіняговська, 2014, с. 92). Вітчизняні науковиці Т. Ткачук та І. Паславська зазначають, що під цим терміном «розуміється процес перетворення початкової одиниці або перебудови конкретного елементу з метою збереження специфіки вираженого ним поняття в перекладі. У вузькому сенсі, перекладацька трансформація визначається як зміна форми або змісту, спрямована на збереження відповідності комунікативного впливу на адресатів оригіналу та перекладного тексту» (Ткачук & Паславська, 2017, с. 157). У цьому ж руслі трактує поняття А. Задорожна, стверджуючи, що «перекладацькі трансформації – це різноманітні техніки, що використовуються при перекладі тексту з однієї мови на іншу з метою збереження його смислу та еквівалентності» (Задорожна, 2020, с. 58).

Підсумовуючи аналіз наведених дефініцій, доводиться констатувати відсутність уніфікованого підходу до тлумачення терміна «перекладацька трансформація» у сучасній науці. Більшість авторів розглядають ці явища як міжмовні перетворення, які здійснюються з метою досягнення двох стратегічних цілей: еквівалентності та адекватності перекладу та вважають їх фундаментальними у створенні перекладу, що відображає як зміст, так і дух оригінального тексту, забезпечуючи його точне та повне відтворення у цільовій мові.

З огляду на відсутність консолідованої позиції щодо дефініції перекладацьких трансформацій, цілком закономірною видається й відсутність єдності у підходах до їх систематизації. Як слушно зауважують Т. Журавель

та Н. Хайдарі, «сучасні дослідники розрізняють перекладацькі трансформації в залежності від рівнів мови, на яких вони відбуваються та типів вихідних одиниць (одиниць оригіналу), які перетворюються» (Журавель & Хайдарі, 2015, с. 149). У вітчизняному перекладознавстві співіснує значна кількість таксономічних моделей, розроблених різними науковцями. Значної популярності, зокрема, набула концепція С. Олійника, який пропонує диференціювати трансформації, спираючись на критерій відхилення від міжмовних еквівалентів. Дослідник виокремлює такі різновиди модифікацій у процесі перекладу:

- 1) морфологічні, при яких одна категоріальна форма замінюється однією або кількома іншими;
- 2) синтаксичні, при яких синтаксична функція слів та словосполучень зазнає змін;
- 3) стилістичні, при яких відрізок тексту змінює своє стилістичне забарвлення;
- 4) семантичні, при яких не лише форма вираження змісту, а й сам зміст висловлювання зазнає зміни;
- 5) змішані, при яких використовуються одночасно лексико-семантичні та синтаксично-морфологічні зміни (Oliinyk, 2019, с. 240).

Альтернативний методологічний погляд презентує українська дослідниця О. Селіванова, чия класифікація базується на розгляді перетворень крізь призму семантики, синтактики та прагматики. Авторка розмежовує формальні та формально-змістові трансформації, пропонуючи в їхніх межах низку варіацій. У трактуванні науковиці «формальні трансформації передбачають зміну форми в перекладі за умови збереження змісту оригіналу, ... формально-змістові трансформації, навпаки, передбачають зміну форми й модифікацію змісту, зумовлену специфікою мовних систем оригінального й перекладного тексту та контекстуальними чи прагматичними чинниками» (Селіванова, 2012, с. 202-204).

Лексичні трансформації виникають внаслідок розбіжностей у семантичній наповненості, понятійному обсязі та структурній організації мовних одиниць у текстах оригіналу та перекладу. З огляду на це, фахівець активно послуговується інструментарієм, що дозволяє змінювати лексичну форму вираження без викривлення змістового ядра вихідного тексту. За твердженням Т. Ласінської, «найчастіше визначають сім типів лексичних трансформацій: конкретизація значень; диференціація значень; узагальнення значень; смисловий розвиток; антонімічний переклад; цілісне перетворення; компенсація втрат у процесі перекладу» (Lasinska, 2018, с. 33).

Опрацювання англomовних текстів неможливе без застосування граматичних трансформацій, сутність яких полягає у «частковій або повній перебудові структури речення. Граматичні трансформації обумовлюються різними причинами: як суто граматичного, і лексичного характеру, хоча основну роль грають граматичні чинники, тобто розбіжності у структурі мов» (Фролова, 2009, с. 6). Синтаксична організація мовлення, зокрема архітектоніка речень, виступає потужним засобом експресивного впливу на реципієнта, тому перекладачеві необхідно пильнувати, аби ця виразність не нівелювалася при перекладі, або ж, навпаки, не виникала зайва емоційність там, де вона не передбачена оригіналом. Згідно з типологією, наведеною Г. Деєвою, до ключових різновидів граматичних трансформацій належать:

- синтаксичне уподібнення (дослівний переклад);
- членування речення;
- об'єднання речень;
- граматичні заміни (форми слова, частини мови або члена речення) (Деєва, 2016, с. 101).

У свою чергу, І. Могилей зазначає, що «граматичні трансформації – це насамперед перебудова речення (зміна його структури) і всілякі заміни як синтаксичного, так і морфологічного порядку». Науковець акцентує увагу на тому, що «граматичні трансформації обумовлюються різними причинами – як суто граматичного, і лексичного характеру, хоча основну роль грають

граматичні чинники, тобто відмінності у структурі мов» (Mogiley, 2019, с. 40). Цю тезу підтримує й А. Колесников, зауважуючи, що при порівняльному аналізі граматичних категорій і форм англійської та української мов зазвичай виявляється або відсутність певної категорії в одній із систем, або лише часткова чи повна їх кореляція. Приміром, в українській мові відсутні такі явища, як артикль чи герундій. До категорії часткових розбіжностей можна зарахувати числові форми, специфіку пасивних конструкцій, неповний збіг форм інфінітива та дієприкметника, а також варіативність у вираженні модальності. І лише в поодиноких випадках фіксується повна тотожність граматичних форм обох мов (Колесников, 2022, с. 129).

Окремий пласт перекладацьких проблем становлять словосполучення, які є складнішими утвореннями порівняно зі словами, оскільки мова оперує як вільними синтагмами, так і нерозкладними єдностями з фіксованим порядком компонентів. І. Рева стверджує, що якщо вільні комбінації слів піддаються відтворенню цільовою мовою відносно легко, то фразеологічні одиниці часто створюють бар'єри для сприйняття та перекладу, адже критично важливо не лише ретранслювати зміст, а й зберегти образну систему висловлювання (Reva, 2019, с. 235). Втім, навіть при роботі з вільними словосполученнями виникають певні ускладнення. Йдеться передусім про випадки еліпсису (опущення) складової частини словосполучення у мові-донорі – явище, що не порушує її норм, – та необхідність компенсації цього елемента у мові-реципієнті. У таких ситуаціях перекладач може вдаватися до додавання як різновиду трансформації, використовуючи атрибутивні конструкції (Reva, 2019, с. 236).

Узагальнюючи викладене, констатуємо, що перекладацькі трансформації виступають ключовим механізмом досягнення еквівалентності та адекватності в умовах об'єктивної типологічної асиметрії англійської та української мов. Теоретичний аналіз засвідчив, що попри плюралізм наукових підходів до класифікації, сутність цього явища полягає у вмотивованій перебудові вихідних одиниць задля подолання міжмовних невідповідностей.

Застосування лексичних трансформацій детермінується розбіжностями у семантичній структурі та обсязі понять, тоді як граматичні модифікації, що охоплюють морфологічні заміни та синтаксичні перебудови, є необхідною відповіддю на відмінності у граматичному ладі мов. Відтак, володіння цим інструментарієм дозволяє фахівцеві нівелювати формальні бар'єри та гарантувати збереження змістового інваріанта й прагматики оригіналу. Це набуває особливої ваги при перекладі спеціалізованих текстів, де точність передачі інформації превалює над збереженням формальної структури, забезпечуючи органічну інтеграцію перекладу в нормативний простір цільової мови.

Висновки до розділу 1

Визначено, що міжнародні угоди з регулювання перевезення небезпечних вантажів становлять унікальний сегмент інституційного юридичного дискурсу, якому притаманна глибока інтердискурсивність та полікодовість. Поєднання консервативного дипломатичного протоколу із суворою технічною регламентацією зумовлює стилістичний синкретизм цих документів, де безапеляційний імператив безпеки виступає головним прагматичним чинником текстотворення. Така функціональна спрямованість диктує необхідність абсолютної моносемії, культурної нейтральності та стандартизації мовних засобів, перетворюючи текст на жорсткий алгоритм дій. З'ясовано, що комунікативна стратегія таких угод реалізується через прескриптивну модальність та широке використання безособових конструкцій, а їхня лексико-семантична архітектоніка ієрархічно підпорядкована глобальним уніфікованим нормативам ООН («Помаранчева книга»), що вимагає від перекладача збереження тотожності як правового, так і технічного змісту задля уникнення критичних ризиків.

Встановлено, що терміносистема англomовної логістики функціонує як відкрита динамічна макроструктура, яка безпосередньо віддзеркалює інтегративний статус цієї галузі як сучасної метанауки. Її лексичне ядро, сформоване автохтонними поняттями транспортування та складування, оточене розгалуженою периферією термінологічних запозичень із суміжних сфер – менеджменту, інформаційних технологій, економіки та права, що підтверджує гібридну природу фахової мови. Доведено, що на відміну від простої сукупності термінів, логістична терміносистема характеризується логічною впорядкованістю та ієрархічністю зв'язків, де ключовими вимогами до одиниць є семантична точність і системність. Водночас стрімка цифровізація бізнес-процесів та глобалізація провокують постійну появу неологізмів, що створює нові виклики для кодифікації та вимагає від фахівців гнучкості при перекладі новітніх понять, які ще не мають усталених відповідників у цільовій мові.

Визначено, що методологічний базис перекладу фахових текстів у сфері бізнес-логістики детермінований домінуючим статусом англійської мови як глобального термінологічного донора та глибокою типологічною асиметрією між аналітичною англійською та синтетичною українською системами. Встановлено, що процес гармонізації вітчизняної терміносистеми, яка перебуває у стані «наздоганяючого розвитку», реалізується через складну комбінацію стратегій: від прямої транскрипції, що забезпечує точність відтворення міжнародної номенклатури, до калькування та описового перекладу, покликаних адаптувати іншомовні поняття до морфологічних норм мови-реципієнта. Доведено, що структурна дивергенція мов вимагає від фахівця гнучкості у виборі засобів, оскільки механічне копіювання англomовних бінарних конструкцій часто призводить до порушення граматичної логіки української мови. Відтак, сучасний логістичний дискурс функціонує як відкрита гетерогенна структура, де пошук балансу між глобальною уніфікацією та збереженням національної мовної ідентичності

залишається ключовим викликом для забезпечення ефективності професійної комунікації.

Узагальнено, що перекладацькі трансформації виступають безальтернативним інструментом досягнення еквівалентності та адекватності перекладу в умовах об'єктивної розбіжності формальних і семантичних систем контактуючих мов. З'ясовано, що сутність цього феномену полягає у вимушеній модифікації мовних одиниць оригіналу – від морфологічних заміन до повної синтаксичної перебудови речень – задля збереження інваріанту інформації та прагматичного впливу на реципієнта. Виявлено, що необхідність застосування лексичних трансформацій, таких як конкретизація чи модуляція, зумовлена відмінностями в понятійному обсязі слів, тоді як граматичні трансформації є наслідком структурної асиметрії, зокрема наявності безеквівалентних категорій (артиклі, герундій) та відмінностей у синтаксичних зв'язках. Аргументовано, що професійна компетентність перекладача полягає не у механічному пошуку відповідників, а у здатності системно застосовувати комплексні трансформаційні алгоритми для нівелювання міжмовних бар'єрів та відтворення змістової й стилістичної цілісності тексту.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЛЕКСИЧНИХ ТА ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ УГОД ЩОДО ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ

2.1 Вибір та формування корпусу для аналізу англомовних угод

Фундаментальною передумовою об'єктивного лінгвістичного дослідження, особливо коли йдеться про порівняльний аналіз фахових текстів, виступає формування надійної та репрезентативної емпіричної бази. Якість наукових висновків перебуває у прямій залежності від авторитетності джерел, адже аналіз перекладацьких трансформацій неможливо здійснити на основі випадкових уривків чи застарілих матеріалів. Для досягнення поставленої мети було вирішено звернутися до офіційних нормативно-правових актів Організації Об'єднаних Націй, які регулюють міжнародну логістику та транспортування небезпечних вантажів. Такий вибір зумовлений тим, що саме ці документи містять еталонну термінологію та стандартизовані граматичні конструкції, які згодом імплементуються у національні законодавства країн-учасниць. Робота з першоджерелами дозволяє дослідити мовні явища в їхньому природному середовищі функціонування, фіксуючи реальний стан галузевого дискурсу, а не його словникову, часто ідеалізовану, фіксацію.

Основним джерелом фактичного матеріалу для нашої розвідки слугував текст Європейської угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ADR / ДОПНВ). Для аналізу було використано англомовну версію документа редакції 2023 року (Volume I), опубліковану Європейською економічною комісією ООН, та її офіційний український переклад, затверджений відповідними державними органами. Цей документ є «золотим стандартом» у галузі наземних перевезень, оскільки він поєднує в собі риси дипломатичного протоколу, юридичної точності та інженерної деталізації. Його структура, що включає як власне угоду, так і розлогі технічні додатки, надає дослідникові унікальну можливість простежити варіативність

перекладацьких рішень на різних мовних рівнях. Порівняння автентичного англійського тексту з українським офіційним відповідником дає змогу виявити не лише лексичні еквіваленти, а й системні зрушення у граматичній будові речень.

З метою розширення емпіричної бази та верифікації виявлених закономірностей до корпусу дослідження також було залучено матеріали Європейської угоди про міжнародне перевезення небезпечних вантажів внутрішніми водними шляхами (ADN / ВОПНВ). Для роботи було обрано найновішу редакцію документа 2025 року англійською мовою та його чинний український переклад. Залучення цього джерела дозволило підтвердити універсальність термінологічних та синтаксичних моделей, що функціонують у межах системи ООН, незалежно від виду транспорту. Тексти ADN характеризуються високим ступенем інтертекстуальності та термінологічної спорідненості з ADR, що дозволило розглядати їх як єдиний масив даних. Такий підхід забезпечив комплексність аналізу та дозволив переконатися, що виявлені лексико-граматичні трансформації є не поодинокими випадками, зумовленими стилем конкретного перекладача, а сталою нормою відтворення спеціалізованого дискурсу.

Методологічну основу відбору фактичного матеріалу склав метод суцільної вибірки, застосування якого є критично важливим для забезпечення об'єктивності отриманих результатів. Відмова від вибіркового підходу, коли дослідник інтуїтивно обирає лише «зручні» або яскраві приклади, дозволила уникнути суб'єктивного викривлення мовної картини. Процедура полягала у послідовному опрацюванні сторінок оригінальних документів та фіксації всіх без винятку речень, що містять досліджувані явища, до моменту досягнення необхідного обсягу вибірки. Це дозволило сформувати масив даних, який відображає реальну частотність вживання тих чи інших термінів і конструкцій, а не уявлення дослідника про них. Завдяки такому підходу сформований корпус адекватно репрезентує мовну тканину угод, демонструючи як типові, так і периферійні випадки перекладацьких рішень.

У результаті проведеної роботи було сформовано репрезентативний корпус дослідження загальним обсягом 200 одиниць аналізу, які представлені у вигляді двомовних пар речень (оригінал – переклад). Структурно вибірка є збалансованою та поділяється на дві рівнозначні групи: 100 одиниць було відібрано з фокусом на ілюстрацію лексичних трансформацій (термінологічні словосполучення, номенклатурні назви), а інші 100 одиниць призначені для аналізу граматичних зрушень (модальні дієслова, пасивні конструкції, зміна порядку слів). Варто наголосити, що кожна одиниця аналізу є не ізольованим словом, а повноцінним реченням або завершеною синтаксичною структурою. Це дозволяє досліджувати мовні явища у їхньому природному синтаксичному оточенні, простежуючи взаємовплив лексичного наповнення та граматичної форми при перекладі складних технічних інструкцій.

Процес відбору матеріалу не був хаотичним, а зосереджувався на найбільш інформативних та лінгвістично насичених розділах угод, а саме на Частинах 1, 2 та 5. Частина 1 («Загальні положення») стала джерелом прикладів юридичної лексики та модальних конструкцій, що виражають зобов'язання сторін. Частина 2 («Класифікація») надала багатий матеріал для аналізу перекладу вузькоспеціалізованої хімічної та фізичної термінології, назв класів небезпеки та критеріїв. Частина 5 («Процедури відправлення») дозволила дослідити особливості відтворення імперативних інструкцій щодо маркування, пакування та документального оформлення вантажів. Такий цільовий фокус на ключових розділах забезпечив високу щільність досліджуваних явищ у вибірці та дозволив охопити всі основні функціональні стилі, що переплітаються в текстах міжнародних угод.

Як ми зазначали в теоретичній частині, основною особливістю текстів міжнародних угод в досліджуваній галузі є активне застосування термінів, що зумовлює першочергову необхідність їх дослідження в межах характеристики вихідного тексту. Вивчення морфологічної будови відібраних термінологічних одиниць дозволяє констатувати виразний аналітичний характер мови досліджуваних угод, що проявляється у домінуванні

іменникових конструкцій над дієслівними формами. Англійська технічна та юридична лексика, представлена в текстах ADR (2023) та AND (2025), тяжіє до використання субстантивних словосполучень, де головний компонент уточнюється ланцюжком препозитивних атрибутів. Така синтаксична організація дозволяє досягти високої інформаційної щільності, коли в межах однієї номінативної одиниці кодується складна сукупність ознак об'єкта чи явища без залучення громіздких підрядних речень. Ця тенденція є загальною для сучасного англомовного науково-технічного дискурсу, проте в текстах, що регулюють безпеку перевезень, вона набуває критичного значення, оскільки забезпечує максимальну точність опису фізико-хімічних властивостей вантажів та технічних характеристик транспортного обладнання.

Можемо відзначити поширеність багатокomпонентних термінів, побудованих за моделлю N+N+N (іменник + іменник + іменник) або Adj+N+N (прикметник + іменник + іменник). У сформованому корпусі такі конструкції, як *self-accelerating decomposition temperature* або *high consequence dangerous goods*, трапляються регулярно, створюючи значне навантаження на перекладача через необхідність розгортання цих «згорнутих» смислів. Англійська мова дозволяє додавати значну кількість означень перед ядром терміна, створюючи семантичну єдність, де кожен попередній елемент модифікує наступний. Ця структурна особливість вимагає від реципієнта тексту глибокого розуміння внутрішніх логічних зв'язків між компонентами, оскільки механічне відтворення послідовності слів без урахування їхньої ієрархії призводить до викривлення змісту.

На тлі складних полілексемних утворень прості однослівні терміни у вибірці становлять менш численну, але фундаментальну групу, яка формує базовий поняттєвий каркас галузі. До цієї категорії належать такі слова, як *carrier*, *tank*, *consignment* чи *packaging*, що позначають ключові об'єкти та суб'єктів логістичного процесу. Однак аналіз показує, що прості терміни рідко функціонують ізольовано; вони переважно стають стрижневими елементами для творення розгалуженої системи видових понять. Наприклад, на основі

лексеми *gas* утворюється ціла низка термінів (*compressed gas, liquefied gas, dissolved gas*), які конкретизують фізичний стан речовини. Така словотвірна продуктивність свідчить про ієрархічність терміносистеми, де прості одиниці слугують будівельним матеріалом для створення складніших номінацій, необхідних для детальної класифікації небезпечних вантажів.

Засобом реалізації принципу мовної економії в текстах угод виступає аббревіація, яка у досліджуваному корпусі представлена досить широко і виконує функцію компресії громіздких найменувань. Використання скорочень на кшталт *IBC* (Intermediate Bulk Container), *SADT* (Self-accelerating decomposition temperature) чи *UN number* дозволяє уникнути надлишкових повторів у тексті, який насичений технічними подробицями. Аббревіатури в англomовних угодах часто переходять у розряд самостійних лексичних одиниць, що функціонують нарівні з повними формами, а іноді навіть витісняють їх у таблицях та маркуванні

Кількісний аналіз структурних типів у межах сформованої вибірки з 200 одиниць демонструє чітку перевагу складених термінів над простими, що підтверджує тезу про аналітизм англійської фахової мови (табл. 2.1.1).

Таблиця 2.1.1

Структурно-морфологічна класифікація англomовних термінів у вибірці

Структурна модель	Характеристика	Приклади з корпусу (ADR/ADN)	Частотність
Прості терміни	Однослівні іменники, що позначають базові поняття галузі	<i>Carrier, Consignor, Vehicle, Tank, Packaging, Shell, Closure</i>	15%
Двокомпонентні	Конструкції N+N або Adj+N	<i>Transport document, Flammable liquid, Safety valve, Packing group, Technical name</i>	45%
Багатокомпонентні	Складні ланцюжки з трьох і більше слів (N+N+N, Adj+N+N та ін.)	<i>Self-accelerating decomposition temperature, High consequence dangerous goods, Intermediate bulk container, Vacuum-operated waste tank</i>	30%
Аббревіатури та коди	Скорочення початкових літер або комбіновані буквено-цифрові позначення	<i>IBC, SADT, MEGC, UN number, N.O.S. (not otherwise specified)</i>	10%

Джерело: складено автором на основі (United Nations, 2023; 2025)

Двокомпонентні та трикомпонентні словосполучення сумарно охоплюють лівову частку корпусу, що пояснюється потребою у високій деталізації понять, яку неможливо забезпечити лише однослівними назвами. Співвідношення простих слів до словосполучень вказує на те, що основною одиницею перекладу в даній сфері буде виступати не окреме слово, а стійка синтаксична група. Цей факт визначає стратегію перекладача, який мусить оперувати цілісними смисловими блоками, а не займатися дослівним відтворенням компонентів, що часто призводить до втрати ідіоматичності та термінологічної точності цільового тексту.

Синтаксична організація досліджуваних текстів міжнародних угод підпорядкована головній прагматичній меті документа – встановленню чітких, об'єктивних та загальнообов'язкових правил поведінки для всіх учасників логістичного ланцюга. Найвиразнішою рисою, що пронизує весь масив відібраних прикладів, є тотальне домінування пасивного стану дієслова, яке слугує ключовим інструментом забезпечення безособовості викладу. Вживання конструкцій на кшталт *are classified*, *shall be marked* чи *must be certified* дозволяє усунути суб'єктивний чинник та змістити фокус уваги з виконавця дії на сам об'єкт регулювання – небезпечний вантаж, транспортний засіб або документацію. Така стратегія деперсоналізації є типовою для офіційно-ділового стилю, оскільки вона надає нормам характеру універсальності: правило діє незалежно від того, хто саме виконує операцію, гарантуючи незмінність вимог у різних юрисдикціях та ситуаціях.

Використання пасивних конструкцій у текстах ADR та ADN виконує не лише стилістичну, але й важливу структурно-логічну функцію, дозволяючи уникати надмірної конкретизації там, де вона є зайвою або неможливою. Замість того, щоб щоразу вказувати конкретного суб'єкта (водія, пакувальника, інспектора), автори угод використовують форми *is required*, *is prohibited* або *are defined*, що автоматично поширює дію норми на будь-яку особу, яка опиняється у відповідних обставинах. Це створює ефект «автоматизму» закону, де дія постає як об'єктивна необхідність, а не як

волевиявлення конкретного індивіда. Для перекладача така насиченість пасивом становить окрему проблему, адже українська мова, хоч і має засоби для вираження пасивного стану, часто віддає перевагу безособовим формам на -но/-то або узагальнено-особовим реченням, що вимагає постійної граматичної трансформації вихідних структур задля збереження природності звучання цільового тексту.

Центральним елементом, що формує модальний каркас англомовних угод, виступає дієслово *shall*, яке в юридичному дискурсі втрачає своє футуральне значення і набуває статусу маркера абсолютної зобов'язальності. У проаналізованому корпусі прикладів *shall* зустрічається з надзвичайною частотністю, фактично в кожному реченні, що містить інструкцію або припис (наприклад, *packages shall be so designed*). Цей модальний оператор не залишає виконавцю жодного простору для вибору, категорично вказуючи на необхідність виконання дії під загрозою юридичної відповідальності. На відміну від повсякденної мови, де *shall* може звучати архаїчно, у текстах конвенцій ООН воно є основним засобом вираження імперативу, виконуючи функцію, яку в інших стилях могли б виконувати *must* або наказовий спосіб дієслова. Окрім модальності зобов'язання, синтаксис угод характеризується жорсткою регламентацією вживання інших модальних дієслів, що створює чітку ієрархію дозволів і заборон. Дієслово *may* використовується виключно для позначення дискреційних повноважень або дозволу (*may be carried*), тоді як *should* у тексті майже не зустрічається, оскільки рекомендаційний характер не притаманний документам імперативного типу. Дієслово *must* з'являється рідше за *shall* і зазвичай вживається для констатації об'єктивної необхідності або логічного висновку, а не для встановлення юридичного обов'язку.

Ще однією конститутивною ознакою досліджуваних текстів є високий ступінь клішованості та стереотипності синтаксичних побудов, що проявляється у регулярній повторюваності обмеженого набору сполучних засобів та прийменникових зворотів. Конструкції на кшталт *in accordance with*, *provided that*, *subject to*, *unless otherwise specified* пронизують весь текст,

виконуючи роль своєрідного «цементу», що скріплює різноманітні положення угоди в єдине ціле. Ці формули не є ознакою бідності мови; навпаки, вони гарантують однозначність інтерпретації та полегшують навігацію документом обсягом у тисячу сторінок. Читач-фахівець, бачачи знайому конструкцію *provided that* (за умови, що), миттєво ідентифікує логічний зв'язок між нормою та винятком з неї, не витрачаючи зусиль на дешифрування складного синтаксису.

Як бачимо, мова угод ADR та ADN являє собою високостандартизований різновид «legalese» - виду нормативно-правового дискурсу, адаптованого до потреб технічного регулювання. Поєднання безособового пасиву, імперативного *shall* та формульних зворотів створює «сухий», емоційно нейтральний, але гранично точний текст, який функціонує як алгоритм дій. Стилiстична монотонність тут є не недоліком, а чеснотою, яка запобігає різночитанням. Для перекладача це означає необхідність відмови від будь-яких спроб стилістичного урізноманітнення чи «покращення» тексту; головним завданням стає відтворення цієї сухої точності засобами української мови, яка, маючи іншу типологічну будову, вимагає застосування специфічних граматичних трансформацій для досягнення аналогічного прагматичного ефекту.

Логічна організація термінологічного масиву міжнародних угод не є хаотичним нагромадженням слів, а відображає чітку онтологію предметної галузі, де кожне поняття займає суворо фіксоване місце в ієрархії логістичних процесів. Для впорядкування відібраного корпусу з 200 одиниць було застосовано семантичний підхід, який дозволив розподілити лексику за чотирма ключовими тематичними блоками, що відповідають основним об'єктам регулювання в системі ADR/ADN (табл. 2.1.2). Такий розподіл демонструє, що термінологія угод покриває повний цикл транспортування: від визначення відповідальних осіб до технічних параметрів вантажу та засобів його переміщення. Найбільш наповненими виявилися групи, що описують фізико-хімічні властивості речовин та інженерні характеристики тари, що

свідчить про техноцентричний характер досліджуваного дискурсу, де правові норми базуються на точних природничих та технічних даних, а не на абстрактних юридичних категоріях.

Таблиця 2.1.2

Семантична класифікація лексики у вибірці за тематичними групами

Тематична група	Опис та зміст групи	Приклади з корпусу (ADR/ADN)	Частка у вибірці (прибл.)
1. Суб'єкти та учасники перевезення	Терміни, що позначають юридичних та фізичних осіб, залучених до процесу, а також регуляторні органи. Визначають сфери відповідальності.	<i>Consignor, Carrier, Consignee, Packer, Loader, Filler, Unloader, Competent authority, Vehicle crew</i>	15%
2. Властивості та класифікація вантажів	Терміни на позначення фізико-хімічних характеристик, видів небезпеки, класів речовин та критеріїв оцінки ризику.	<i>Flash-point, Toxicity, Corrosive substance, Radioactive material, Oxidizing substances, Self-heating, Mass explosion hazard, Fissile material</i>	40%
3. Тара, засоби утримання та транспорт	Технічна номенклатура, що описує види пакування, типи цистерн, контейнерів та транспортних засобів.	<i>Tank, Packaging, Large packaging, IBC (Intermediate Bulk Container), Pressure drum, Cryogenic receptacle, Demountable tank, Vacuum-operated waste tank</i>	30%
4. Документація, процедури та безпека	Терміни, що стосуються інформаційного супроводу, маркування, навчання персоналу та заходів безпеки.	<i>Transport document, UN number, Security plan, Training, Refresher training, Placard, Label, Proper shipping name, Packing group</i>	15%

Джерело: складено автором на основі (United Nations, 2023; 2025)

Першу семантичну групу, яка формує суб'єктний каркас угод, становлять терміни на позначення учасників перевезення та регуляторних органів. До цієї категорії увійшли такі номінації, як *consignor* (вантажовідправник), *carrier* (перевізник), *packer* (пакувальник), *loader* (навантажувач) та *competent authority* (компетентний орган). Аналіз контекстів вживання цих термінів показує, що вони функціонують не просто як назви

професій чи ролей, а як юридичні дефініції, що тягнуть за собою конкретний перелік обов'язків та сфер відповідальності. У досліджуваних реченнях ці лексеми найчастіше виступають у ролі граматичного підмета, поєднаного з модальним дієсловом *shall*, що підкреслює їхній статус активних агентів правового поля. Особливістю цієї групи є чітке розмежування функцій: угода детально прописує, де закінчується відповідальність *filler* (наповнювача) і починається зона контролю *carrier* (перевізника), що вимагає від перекладача абсолютної точності у відтворенні цих назв.

Друга, найбільш розгалужена група, охоплює термінологію, що описує класифікацію та фізико-хімічні властивості небезпечних вантажів. Сюди належать терміни, запозичені з царини хімії та фізики, такі як *flash-point* (температура спалаху), *toxicity* (токсичність), *fissile material* (матеріал, що ділиться), *self-accelerating decomposition temperature* (температура самоприскорення розкладу). Цей пласт лексики характеризується високим ступенем наукової точності та наявністю числових параметрів, які виступають критерієм для віднесення речовини до певного класу небезпеки. Важливою рисою цієї групи є використання складених найменувань, що описують специфічні види загроз, наприклад *mass explosion hazard* (небезпека вибуху масою) або *corrosive substances* (корозійні речовини). Переклад таких одиниць вимагає збереження наукового стилю та узгодження з номенклатурою IUPAC, оскільки будь-яка неточність в описі властивостей речовини може призвести до неправильного вибору аварійних заходів.

Третя тематична група об'єднує технічну номенклатуру, пов'язану із засобами утримання вантажів та транспортним обладнанням. До неї входять назви різноманітних видів тари та ємностей: *packaging* (тара), *intermediate bulk container* (КСВМ), *pressure drum* (барабан під тиском), *vacuum-operated waste tank* (вакуумна цистерна для відходів). Аналіз цієї групи виявляє складну ієрархію понять, де загальний термін *tank* (цистерна) розгалужується на низку видових понять (*fixed tank*, *demountable tank*, *portable tank*), кожне з яких має свої конструктивні особливості та режим експлуатації. Лексика цієї групи є

переважно іменниковою і часто включає компоненти, що вказують на матеріал (*wooden barrel*) або функціональне призначення (*salvage packaging*). У текстах угод ці терміни функціонують як об'єкти технічних вимог та випробувань, тому їхній переклад повинен чітко відображати інженерну специфіку об'єкта.

Четверта група охоплює поняття, що стосуються документального супроводу, маркування та процедур забезпечення безпеки. Сюди належать терміни *transport document* (транспортний документ), *UN number* (номер ООН), *security plan* (план забезпечення безпеки), *training* (навчання). Цей лексичний пласт забезпечує інформаційну складову логістичного процесу, перетворюючи фізичне переміщення вантажу на контрольовану та легальну операцію. Особливе місце тут посідають поняття, що описують семіотичну систему попередження про небезпеку, такі як *placard* (інформаційне табло) та *label* (знак небезпеки). Ці терміни описують візуальні коди, які мають бути зрозумілі в міжнародному масштабі, тому їхня вербалізація в перекладі підпорядковується суворим стандартам уніфікації. Ця група є сполучною ланкою між технічними характеристиками вантажу та юридичними обов'язками учасників перевезення.

Підсумовуючи, констатуємо, що формування емпіричної бази дослідження ґрунтувалося на критеріях нормативної відповідності та об'єктивності, що було реалізовано методом суцільної вибірки з текстів міжнародних угод ADR та ADN. Сформований корпус обсягом 200 одиниць аналізу уможливив виявлення конститутивних ознак англomовного логістичного дискурсу, зокрема виразного аналітизму термінологічних номінацій, високого ступеня синтаксичної стандартизації та тотального домінування прескриптивних пасивних конструкцій. Здійснена семантична стратифікація лексичного масиву засвідчила його чітку онтологічну структуру, що системно охоплює суб'єктів перевезення, фізико-хімічні властивості вантажів та технічні засоби. Такий підхід забезпечив створення репрезентативного підґрунтя для подальшого вивчення специфіки відтворення фахового тексту, дозволяючи простежити кореляцію між

жанрово-стилістичними вимогами оригіналу та вибором відповідних лексико-граматичних трансформацій задля подолання міжмовної асиметрії в українському перекладі.

2.2 Систематизація українських перекладацьких відповідників та термінологічних одиниць у досліджуваних текстах

Аналіз українських відповідників у сфері перевезення небезпечних вантажів неможливо проводити без урахування специфічного правового статусу цільового тексту, який докорінно відрізняється від художнього чи публіцистичного перекладу. Українська версія угод ADR та ADN - Європейська Угода про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ) (2000) та Європейська угода про міжнародні перевезення небезпечних вантажів внутрішніми водними шляхами (ВОПНВ) (2009) не є простою лінгвістичною адаптацією змісту оригіналу, а функціонують як офіційні нормативно-правові документи, затверджені відповідними державними актами, зокрема наказами Міністерства внутрішніх справ України та законами про приєднання. Такий державний статус автоматично переводить площину перекладацьких рішень із категорії творчого пошуку в сувору регламентацію, де кожне слово набуває юридичної ваги та стає обов'язковим до виконання на всій території держави. Перекладач у цьому процесі виступає не як співавтор тексту, а як інструмент імплементації міжнародного права, що накладає жорсткі обмеження на вибір лексичних засобів та вимагає абсолютної тотожності правових наслідків, які породжує оригінал і його переклад.

Функціонування термінології в межах офіційного документа підпорядковується принципу жорсткої кодифікації, що виключає будь-яку можливість використання синонімічних рядів чи стилістичних варіацій для позначення одного й того самого поняття. Якщо в оригіналі закріплено термін

packaging, то в українському тексті він послідовно відтворюється як *тара* у всіх без винятку випадках, незалежно від контекстуальних нюансів, щоб уникнути двозначності при тлумаченні норм контролюючими органами. Ця вимога моносемії є критичною для забезпечення безпеки, оскільки різнобій у назвах може призвести до фатальних помилок під час аварійних ситуацій або митного оформлення. Відсутність синонімії перетворює терміносистему на закриту, сталу структуру, де кожному англійському знаку відповідає єдиний, законодавчо затверджений український еквівалент, який не підлягає зміні без офіційного перегляду всього документа.

Визначальним фактором формування української термінології у цій галузі є її повна залежність від глобальної номенклатури, розробленої експертами ООН, що зумовлює наявність у тексті значної кількості незмінних елементів. Йдеться насамперед про збереження цифрових кодів, таких як чотиризначні номери ООН, які слугують універсальними ідентифікаторами речовин у будь-якій країні світу, а також латинських літерних позначень у хімічних формулах та класифікаційних шифрах. Переклад не торкається цих опорних елементів, залишаючи їх у графіці оригіналу, що дозволяє інтегрувати український текст у світову інформаційну систему без втрати даних. Навіть специфічні скорочення, такі як *n.o.s. (not otherwise specified)*, адаптуються за суворим шаблоном (*н.з.к. – не зазначені конкретно*), зберігаючи структурну логіку першоджерела та забезпечуючи впізнаваність поняття для фахівців, які працюють з міжнародною документацією.

Імператив європейської інтеграції України диктує вимогу гармонізації національної термінології із загальноприйнятими міжнародними стандартами, що суттєво впливає на вибір перекладацьких стратегій. У ситуації вибору між створенням питомого українського неологізму та адаптацією інтернаціоналізму пріоритет надається калькуванню або транслітерації, оскільки це забезпечує прозорість поняття для іноземних партнерів та інспекторів. Намагання замінити усталені міжнародні терміни на кшталт *Overpack* чи *Bulk container* описовими українськими відповідниками могло б

ускладнити комунікацію та створити штучні бар'єри у транскордонних перевезеннях. Тому українська терміносистема в цьому сегменті свідомо залишається відкритою до запозичень, жертвуючи мовним пуризмом заради прагматичної мети – повної сумісності з правовим полем Європейського Союзу.

Порівняльний аналіз англомовних оригіналів та їхніх українських відповідників у текстах угод ADR/ADN виявляє фундаментальні розбіжності в архітектоніці термінологічних одиниць, зумовлені типологічною дистанцією між аналітичною та синтетичною мовними системами. Якщо англійська фахова мова для утворення складних понять спирається на позиційне розміщення компонентів, формуючи ланцюжки іменників (N+N) без зміни їхньої форми, то українська мова вимагає чіткого граматичного оформлення зв'язків між словами за допомогою відмінкових закінчень та узгодження. Ця базова відмінність призводить до того, що компактні англійські атрибутивні групи трансформуються в розгорнуті українські словосполучення, де семантичні відносини експлікуються через морфологічні засоби. Відтак, перекладач змушений здійснювати структурну перебудову кожної термінологічної одиниці, обираючи між ад'єктивними та субстантивними моделями, щоб досягти нормативної точності та милозвучності, притаманної українському науково-діловому стилю.

Найбільш продуктивною моделлю адаптації англійських термінів в українському тексті угод виступає двокомпонентна конструкція «Прикметник + Іменник», яка дозволяє зберегти бінарну структуру оригіналу, замінивши перший іменник-означення на якісний або відносний прикметник. Ця модель є домінуючою при перекладі термінів, що позначають фізичні властивості або технічні характеристики об'єктів, оскільки прикметник в українській мові природно виконує функцію атрибута. Яскравим прикладом такої трансформації є переклад терміна *Flammable liquid*, де компонент *flammable* відтворюється прикметником *легкозаймиста*, утворюючи стійке словосполучення *легкозаймиста рідина*. Аналогічна тенденція

спостерігається у парі *Technical name* $\Rightarrow$ *технічна назва*, де модель повністю віддзеркалює структуру оригіналу. Висока частотність цієї моделі пояснюється її здатністю чітко категоризувати поняття, виділяючи родову ознаку через іменник, а видову специфіку – через узгоджений прикметник.

Поряд з прикметниковими конструкціями, надзвичайно високу активність у досліджуваному корпусі виявляє модель «Іменник + Іменник у родовому відмінку», яка слугує основним засобом відтворення англійських субстантивних ланцюжків, коли утворення прикметника є неможливим або стилістично недоречним. Ця модель дозволяє передати відношення приналежності, частини до цілого або об'єктні зв'язки, що є критично важливим для юридично значущих термінів. Наприклад, англійський термін *Classification code*, побудований за схемою N+N, в українському варіанті трансформується у *код класифікації*, де залежне слово стоїть у родовому відмінку. Цей структурний тип є особливо зручним для передачі абстрактних понять та процесуальних назв, забезпечуючи офіційне звучання терміна та уникаючи нагромадження прикметників, які могли б ускладнити сприйняття тексту.

Особливий інтерес становлять випадки, коли англійський багатокomпонентний термін розгортається в українській мові у складний генітивний ланцюжок, що поєднує кілька іменників у родовому відмінку поспіль. Така трансформація є необхідною для точного відтворення семантичної ієрархії компонентів, закладеної в оригіналі. Показовим прикладом є термін *Mass explosion hazard*, який в англійській мові сприймається як єдиний блок, а в українському перекладі набуває вигляду *небезпека вибуху масою*. Тут ми бачимо послідовне підпорядкування: *небезпека* (чого?) *вибуху*, *вибуху* (чим/якого типу?) *масою* (орудний відмінок у значенні характеристики). Подібні конструкції дозволяють уникнути двозначності, яка могла б виникнути при використанні прикметників (наприклад, «масова вибухова небезпека» мало б інше значення), і

забезпечують граничну термінологічну точність, необхідну для класифікації небезпечних вантажів.

Для передачі специфічних смислових відтінків, які неможливо виразити лише відмінковими формами, українська терміносистема активно залучає прийменникові конструкції та дієприкметникові звороти, що призводить до значної структурної експлікації. Англійські терміни, що містять прикметники або дієприкметники з суфіксами можливості/схильності (*-able, -ible*), часто перекладаються розгорнутим описовим зворотом задля збереження юридичної коректності дефініції. Так, термін *Substances liable to spontaneous combustion* трансформується у конструкцію *речовини, здатні до самозаймання*, де прийменник *до* чітко вказує на потенційну можливість процесу. Збереження прийменникового керування є запорукою того, що український термін не втратить важливий компонент значення – вказівку на потенційність загрози, а не на її постійну наявність, що є принциповим для класифікації ризиків.

Узагальнимо результати дослідження структурних моделей в таблиці 2.2.1.

Таблиця 2.2.1

Класифікація структурних моделей українських термінів-відповідників

Структурна модель	Опис моделі	Приклади з українського тексту (ADR/ДОПНВ)	Частотність (прибл.)
Прикметник + Іменник (Adj + N)	Найпоширеніша модель, де ознака виражена прикметником	<i>Технічна назва, Легкозаймиста рідина, Транспортний документ, Запобіжний клапан</i>	35%
Іменник + Іменник у Р.в. (N + N_gen)	Вираження атрибутивного зв'язку через родовий відмінок	<i>Група пакування, Код класифікації, Температура спалаху, Номер ООН</i>	30%
Складні (багатокомпонентні) ланцюжки	Поєднання прикметників, іменників та прийменників	<i>Контейнер середньої вантажопідйомності, Температура самоприскорення розкладу</i>	20%
Дієприкметникові звороти / Описові конструкції	Терміни, що включають дієслівні форми	<i>Речовини, здатні до самозаймання; Вироби, що містять газ</i>	15%

Джерело: складено автором на основі (ДОПНВ, 2023; ВОПНВ, 2009)

Узагальнюючи структурно-типологічний аналіз, можна констатувати, що перехід від англійської до української термінології супроводжується закономірним процесом декомпресії та граматичної експлікації. Українські відповідники демонструють тенденцію до збільшення довжини та ускладнення синтаксичної структури, що є платою за збереження точного змісту в умовах синтетичної граматики. Перекладач, працюючи з текстами ADR/ADN, постійно балансує між двома основними стратегіями: ад'ективацією (перетворенням іменника на прикметник) та субстантивацією з використанням керування (родовий відмінок). Вибір конкретної моделі залежить від усталеної традиції в українській науково-технічній мові та вимог щодо милозвучності, проте домінуючим вектором залишається прагнення до аналітичної чіткості через розгалужену систему відмінкових та прийменникових зв'язків.

Порівняльне зіставлення термінологічних систем у межах досліджуваного корпусу угод ADR та ADN виявляє стійку тенденцію до збільшення фізичного обсягу тексту при переході від англійської мови до української. Це явище, відоме як структурна експлікація або розгортання, проявляється насамперед у зростанні кількості лексичних компонентів у складі термінологічних одиниць. Англійська мова, завдяки своїй аналітичній будові та розвиненому словоскладанню, здатна компресувати складні смисли в компактні однослівні або двослівні форми. Натомість українська мова, відтворюючи ці поняття, часто змушена «розгортати» їх у багатослівні синтаксичні конструкції, щоб експлікувати приховані семантичні зв'язки. У результаті, те, що в оригіналі виглядає як лаконічний атрибутивний ланцюжок, у перекладі трансформується в розгалужену фразу з кількома залежними словами, що суттєво змінює ритміку та візуальне сприйняття нормативного документа.

Яскравим прикладом такої структурної асиметрії є переклад складних прикметників або дієприкметників, які в англійській мові функціонують як цілісні означення. Термін *Self-heating*, що стосується речовин класу 4.2, в

оригіналі є одним складним словом, утвореним через дефіс. В українській офіційній термінології він не перекладається одним прикметником (наприклад, «самонагрівний»), а відтворюється через трикомпонентну конструкцію *здатний до самонагрівання*. Така експлікація зумовлена необхідністю передати модальний відтінок потенційності: речовина не обов'язково нагрівається в цей момент, але має таку внутрішню властивість. Додавання слів *здатний до* є вимушеним кроком для забезпечення юридичної та технічної точності, оскільки прямий морфологічний відповідник не здатен передати повний обсяг значення, закладений в англійському терміні.

Водночас варто зазначити, що явище експлікації не є тотальним, і в корпусі присутні випадки збереження структурного обсягу, особливо коли йдеться про прості атрибутивні словосполучення. Термін *Uncleaned packaging*, що позначає тару із залишками вантажу, перекладається українською як *неочищена тара*. У цьому випадку відбувається повна структурна кореляція: двокомпонентний англійський термін (Participle II + Noun) трансформується у двокомпонентний український (Прикметник + Іменник). Така симетрія можлива завдяки тому, що семантика англійського означення *uncleaned* повністю покривається українським прикметником *неочищена* без втрати смислових відтінків. Це свідчить про те, що перекладач вдається до розгортання лише тоді, коли прямий відповідник відсутній або не здатен передати всю повноту термінологічного значення, уникаючи зайвого багатослів'я там, де це можливо.

Фундаментальною причиною структурного розгортання є синтетичний лад української мови, який вимагає експліцитного вираження граматичних зв'язків між словами. В англійській мові зв'язок між компонентами терміна часто маркується лише їхнім взаємним розташуванням (позиційна близькість), що дозволяє економити мовні засоби. В українській мові для поєднання тих самих понять необхідно узгодити слова в роді, числі та відмінку, а також часто застосувати прийменникове керування. Наприклад, англійське *Accessory to the tank* містить три слова (включно з артиклем та прийменником), тоді як

українське *обладнання цистерни* – два, але за рахунок флексій воно чітко вказує на приналежність. Однак у складніших випадках, як-от *Substances liable to spontaneous combustion*, необхідність граматичного узгодження змушує вводити додаткові синтаксичні елементи (кома, дієприкметник, прийменник), що неминуче призводить до подовження терміна.

Окрім суто граматичних чинників, на процес експлікації впливає прагнення до уникнення двозначності в нормативному документі. Англійські атрибутивні ланцюжки іноді допускають множинність тлумачень зв'язків між компонентами (що саме означає перший іменник – другий чи третій?). Український переклад, розгортаючи таку структуру в ланцюжок керованих іменників або підрядне означальне речення, фіксує єдиний можливий варіант розуміння. Наприклад, трансформація *Vacuum-operated waste tank* у *вакуумна цистерна для відходів* чітко розмежовує призначення цистерни (для відходів) та принцип її роботи (вакуумна), використовуючи різні граматичні засоби (узгоджене означення та прийменникове керування). Така деталізація, хоч і збільшує обсяг тексту, робить термін прозорим та однозначним, що є пріоритетом для технічної документації такого рівня.

Окремим пластом перекладацьких проблем у текстах міжнародних угод є відтворення скорочених лексичних одиниць та номенклатурних кодів, які в системі ADR/ADN виконують функцію універсальних ідентифікаторів. Специфіка роботи з такими одиницями полягає в необхідності балансування між двома протилежними вимогами: з одного боку, текст має бути зрозумілим українському користувачеві, а з іншого – він повинен зберігати повну сумісність із міжнародною системою маркування. У випадках, коли аббревіатура є частиною візуального знака безпеки, що наноситься на вантаж, перекладач застосовує стратегію прямого запозичення або графічного збереження оригіналу. Найвиразнішим прикладом є аббревіатура *UN* у складі терміна *UN number*. У текстовій частині документа вона перекладається як *номер ООН*, однак сам код на упаковці (наприклад, UN 1203) залишається латиницею. Це зумовлено тим, що маркування призначене для розпізнавання

аварійними службами будь-якої країни, і переклад самого символу зруйнував би цю глобальну систему ідентифікації.

Інший підхід спостерігається при відтворенні термінів, що позначають специфічні способи пакування, де англійська мова використовує компактні однослівні назви, а українська офіційна версія вдається до описового перекладу або створення термінологічних словосполучень. Показовим є приклад терміна *Overpack*, який в англійській мові функціонує як лаконічна лексична одиниця. В українському нормативному полі (зокрема, у правилах перевезення радіоактивних матеріалів та загальних визначеннях ДОПНВ) цей термін відтворюється розгорнутою конструкцією *пакет транспортний*. Такий вибір перекладацької стратегії свідчить про пріоритет юридичної точності над мовною економією: слово «пакет» в українській мові має широке значення, тому додавання означення «транспортний» або використання дефініції («оболонка для об'єднання упаковок») є необхідним для уникнення двозначності та чіткого розмежування понять *packaging* (тара) і *overpack* (пакет транспортний).

Зовсім іншу стратегію українська мова демонструє стосовно складних технічних аббревіатур, що позначають типи транспортного обладнання, де застосовується метод повного розшифрування з подальшим створенням власного акроніма. Класичним прикладом є англійська аббревіатура *IBC* (*Intermediate Bulk Container*), яка в українському тексті не транслітерується, а послідовно відтворюється через повний термін *Контейнер середньої вантажопідйомності для масових вантажів* зі скороченням до *КСВМ*. Такий підхід ілюструє прагнення укладачів нормативних актів до створення повноцінної національної терміносистеми, яка б спиралася на питомі лексичні ресурси. Створення аббревіатури *КСВМ* є спробою уніфікувати технічну документацію, хоча варто визнати, що в усному професійному сленгу логісти часто продовжують використовувати англійське звучання «ай-бі-сі» через його стислість та зручність у міжнародній комунікації.

Специфічним випадком є передача скорочень, які мають статус умовних позначень у класифікаційних таблицях, де критично важливим є збереження точної відповідності між літерами та їхнім значенням. Скорочення *N.O.S. (not otherwise specified)*, що використовується для узагальнених позицій переліку небезпечних вантажів, в українському перекладі передається калькованою аббревіатурою *н.з.к. (не зазначені конкретно)*. Цей приклад демонструє вдале поєднання перекладу змісту (розшифрування значення) та збереження формальної структури (три літери з крапками). Така адаптація дозволяє українському користувачеві миттєво ідентифікувати тип запису в транспортному документі, не звертаючись до англійського оригіналу. Водночас це вимагає від перекладача ретельного підбору слів, аби початкові літери українського відповідника утворювали милозвучну та легковимовну аббревіатуру, яка не конфліктувала б з іншими скороченнями.

Зведемо підходи до перекладу в табл. 2.2.2.

Таблиця 2.2.2

Способи відтворення специфічних аббревіатур та кодів у тексті угод

Тип скорочення / коду в оригіналі	Приклад в оригіналі (ADR)	Український відповідник (ДОПНВ)	Стратегія перекладу
Технічні аббревіатури (назви обладнання)	IBC (Intermediate Bulk Container); MEGC (Multiple-element gas container)	КСВМ (Контейнер середньої вантажопідйомності); БГК (Багатоелементний газовий контейнер)	Повне розшифрування та створення україномовного акроніма. Перекладається повна назва, з перших літер якої формується нова аббревіатура.
Абревіатури фізико-хімічних параметрів	SADT (Self-accelerating decomposition temperature)	ТСР (Температура самоприскорення розкладу)	Створення функціонального відповідника. Абревіатура відтворює структуру українського терміна.
Умовні позначення в класифікаторі	N.O.S. (Not otherwise specified)	н.з.к. (не зазначені конкретно)	Калькування аббревіатури. Збереження структури (три літери) з перекладом змісту компонентів.

Адміністративні коди та ідентифікатори	UN number	Номер ООН	Комбінована стратегія. Слово «number» перекладається, а «UN» замінюється усталеним традиційним відповідником «ООН».
Візуальні коди маркування (на упаковці)	«UN» (mark on the package); «Y» (mark for limited quantity)	«UN»; «Y»	Пряме запозичення (без перекладу). Графічна форма зберігається для міжнародної ідентифікації.
Однослівні терміни, що не мають прямого відповідника	Overpack	Пакет транспортний	Описовий переклад (експлікація). Лаконічний англійський термін замінюється термінологічним словосполученням для уточнення змісту.

Джерело: складено автором на основі (United Nations, 2023; 2025; ДОПНВ, 2023; ВОПНВ, 2009)

Вибір конкретного методу відтворення абревіатур у досліджуваних текстах не є випадковим, а диктується прагматичною функцією відповідного терміна в системі безпеки перевезень. Якщо скорочення є частиною візуального коду (як літери на знаках небезпеки або коди цистерн), воно залишається незмінним або транслітерується, щоб забезпечити візуальну впізнаваність. Якщо ж абревіатура позначає поняття, яке потребує глибокого розуміння його технічної суті (як у випадку з *КСВМ*), застосовується переклад-розшифрування. Ця диференціація стратегій дозволяє українському тексту виконувати подвійну функцію: бути зрозумілим інструктивним матеріалом для національного персоналу і водночас залишатися інтегрованим елементом глобальної системи регулювання небезпечних вантажів, де графічна форма коду часто важить більше, ніж його лінгвістичне наповнення.

Граматична організація українського тексту угод про перевезення небезпечних вантажів зазнає суттєвих трансформацій порівняно з оригіналом, що зумовлено відмінностями у способах вираження предикативності та безособовості. Найпомітнішою тенденцією є адаптація пасивних конструкцій, які в англійській мові є основним засобом об'єктивізації викладу. Якщо в

тексті ADR домінує пасивний стан (*Passive Voice*), то в українському офіційному перекладі спостерігається диверсифікація способів його відтворення. Перекладачі часто уникають прямих пасивних форм дієслів, замінюючи їх на активні конструкції з безособовим значенням, рефлексивні дієслова на *-ся* або, що є найбільш характерним для українського ділового стилю, на безособові форми на *-но*, *-то*. Така трансформація дозволяє зберегти фокус на результаті дії або стані об'єкта, надаючи тексту директивного, але природного звучання.

*Dangerous goods **are barred from** carriage* (United Nations, 2023).

*Небезпечні вантажі **не допускаються до** перевезення* (ДОПНВ, 2023).

*Substances and articles of Class 1 **are assigned to** one of the divisions 1.1 to 1.6* (United Nations, 2023).

*Речовини та вироби класу 1 **віднесено до** одного з підкласів від 1.1 до 1.6* (ДОПНВ, 2023).

Ключовим аспектом граматичної адаптації є трансформація модальності зобов'язання, яка в англійському тексті майже тотально реалізується через дієслово *shall*. У мові міжнародних угод *shall* втрачає своє футуральне значення і стає маркером імперативу. В українському перекладі ця модальність послідовно передається через дієслово *повинен* у теперішньому часі або через конструкції на кшталт *зобов'язаний*, *має*. Ця заміна є необхідною, оскільки майбутній час в українських інструкціях (наприклад, «маркування буде нанесене») сприймався б як прогноз, а не як наказ. Використання форми теперішнього часу «повинен» створює ефект безпосередньої дії норми: вимога існує «тут і зараз». У випадках, коли йдеться про конструктивні вимоги до тари чи транспорту, англійське *shall be* часто трансформується в активну конструкцію, що описує належний стан об'єкта.

*Training **shall be** periodically **supplemented** with refresher training* (United Nations, 2023).

*Навчання **повинно** періодично **доповнюватися** перепідготовкою* (ДОПНВ, 2023).

*Limited quantities of dangerous goods **shall be packed** in inner packagings* (United Nations, 2023).

*Обмежені кількості небезпечних вантажів **повинні бути упаковані** у внутрішню тару* (ДОПНВ, 2023).

Окрему групу становлять випадки, коли модальне дієслово або допоміжні елементи в перекладі опускаються, а речення набуває форми констатації факту. Це часто відбувається у дефініціях або описах сфери дії розділів, де англійська мова використовує *covers* або *shall apply*, а українська – дієслова дійсного способу теперішнього часу. Така трансформація робить текст більш категоричним і статичним, фіксуючи певний стан речей як аксіому. У цьому випадку граматична структура спрощується, але семантичне навантаження «обов'язковості» зберігається завдяки контексту нормативного акта. Перехід від модальних конструкцій до стверджувальних форм є проявом прагнення до стилістичної економії та уникнення надмірного нагромадження слів «повинен» там, де контекст і так є однозначним.

*The heading of Class 1 **covers** explosive substances and articles* (United Nations, 2023).

*Назва класу 1 **охоплює** вибухові речовини та вироби* (ДОПНВ, 2023).

*The provisions of ADR **do not apply to** the carriage of...* (United Nations, 2023).

*Положення ДОПНВ **не поширюються на** перевезення...* (ДОПНВ, 2023).

Важливим елементом адаптації є зміна порядку слів у реченні, що зумовлено різними принципами актуального членування в англійській та українській мовах. Англійська мова з її фіксованим порядком слів (підмет – присудок – додаток) часто розміщує нову інформацію (рему) в кінці речення. Українська мова, маючи вільніший синтаксис, дозволяє інверсію для логічного виділення змістового центру. У перекладі це часто проявляється у переміщенні обставин місця або способу дії на початок речення, або ж у зміні позиції підмета. Це дозволяє зберегти логічний наголос оригіналу, не порушуючи при цьому природної мелодики української фрази. Такі

перестановки є особливо важливими в довгих інструктивних реченнях, де збереження прямого порядку слів могло б призвести до втрати зв'язності або зміщення акцентів.

*Assignment of dangerous goods to a class and a packing group is **made in accordance with the criteria*** (United Nations, 2023).

***Віднесення** небезпечних вантажів до того чи іншого класу та групи пакування здійснюється **відповідно до** критеріїв* (ДОПНВ, 2023).

*If the consignor uses the services of other participants (packer, loader, filler, etc.), **he shall take appropriate measures** to ensure compliance* (United Nations, 2023).

*Якщо вантажовідправник користується послугами інших учасників (пакувальника, навантажувача, наповнювача тощо), **він повинен вжити відповідних заходів*** для забезпечення дотримання правил (ДОПНВ, 2023).

Узагальнюючи результати систематизації, констатуємо, що формування української терміносистеми угод ADR та ADN детерміноване офіційно-правовим статусом документів, який вимагає жорсткої кодифікації та відсутності синонімії. Порівняльний аналіз виявив закономірну тенденцію до структурної експлікації, де компактні англійські аналітичні конструкції трансформуються у розгорнуті українські відповідники за моделями «прикметник + іменник» або через генитивні ланцюжки задля експліцитного вираження семантичних зв'язків. Стратегії відтворення аббревіатур та номенклатурних кодів диференціюються залежно від прагматичної функції: від графічного збереження візуальних ідентифікаторів до повного розшифрування технічних понять. Граматична адаптація тексту реалізується через трансформацію англійських пасивних конструкцій у безособові форми на -но/-то та відтворення прескриптивної модальності *shall* стверджувальними формами теперішнього часу. Такий комплексний підхід забезпечує створення тотожного за юридичною силою тексту, який гармонійно поєднує національні мовні норми з вимогами глобальної уніфікації у сфері безпеки перевезень.

2.3 Класифікація та характеристика лексичних трансформацій, використаних при перекладі

Аналіз перекладацьких перетворень, зафіксованих у сформованому корпусі прикладів, буде здійснюватися на основі класифікаційної системи, розробленої українським перекладознавцем В. І. Карабаном. Відповідно до його методології, сутність перекладацької трансформації полягає у вимушеній модифікації формальних (лексичних, граматичних) або семантичних компонентів вихідного тексту задля максимально точної передачі інформаційного змісту мовою перекладу (Карабан, 2004). Обрання саме цього теоретичного підходу зумовлене його системністю та здатністю охопити весь спектр змін, що відбуваються при відтворенні офіційно-ділового дискурсу: від адаптації окремих термінів до повної перебудови синтаксичних конструкцій. Спираючись на цю теоретичну базу, у подальших підрозділах ми детально розглянемо специфіку лексичних та граматичних трансформацій, які дозволяють досягти еквівалентності між англomовними текстами угод ADR/ADN та їхніми українськими офіційними відповідниками.

У процесі перекладу текстів міжнародних угод найпоширенішим видом лексичних трансформацій є зміни семантичного обсягу слова, що зумовлено фундаментальними відмінностями у будові англійської та української лексичних систем. Англійська мова, особливо у технічному дискурсі, тяжіє до використання слів із широкою семантикою (гіперонімів), які набувають конкретного значення лише у певному контексті. Натомість українська офіційно-ділова мова вимагає граничної точності та однозначності, що змушує перекладача вдаватися до прийому конкретизації – заміни слова з широким значенням на слово з вузьким, більш специфічним значенням (гіпонім). Цей процес є необхідним для уникнення двозначності в нормативному документі, де кожне поняття має бути чітко розмежоване. Яскравим прикладом конкретизації у досліджуваних текстах є переклад багатозначного слова *unit*, яке в загальному вжитку означає «одиниця», «блок» або «частина». У

контексті правил перевезення (ADR) це слово майже завжди вживається у значенні сукупності транспортного засобу та причепа або контейнера. В українському перекладі застосовується термін *транспортна одиниця*, що конкретизує тип об'єкта, про який йде мова, і відрізняє його від, наприклад, вантажного місця (*package*). Така трансформація дозволяє чітко окреслити сферу дії вимог щодо маркування та комплектації, які стосуються саме цілого транспортного засобу, а не окремих його елементів.

*Transport **units** carrying dangerous goods shall display two rectangular orange-coloured plates...* (United Nations, 2023).

Транспортні одиниці, що перевозять небезпечні вантажі, повинні мати дві прямокутні таблички оранжевого кольору... (ДОПНВ, 2023).

Іншим показовим випадком є переклад терміна *receptacle*, який в англійській мові позначає будь-яке вмістище, контейнер або резервуар. В українській термінології небезпечних вантажів це слово піддається суттєвій конкретизації і перекладається як *посудина*, особливо коли йдеться про газ під тиском або криогенні речовини. Використання слова «ємність» або «резервуар» було б занадто широким або неточним у технічному плані, оскільки *посудина* в нормативних документах (зокрема, у технічних регламентах обладнання, що працює під тиском) має чітко визначені параметри. Тому перекладач звужує значення, обираючи термін, який точно відповідає інженерній класифікації.

*Cryogenic **receptacle** means a transportable thermally insulated pressure **receptacle** for refrigerated liquefied gas* (United Nations, 2023).

*Криогенна **посудина** означає пересувну термічно ізольовану **посудину** під тиском, призначену для охолодженого скрапленого газу* (ДОПНВ, 2023).

Також варто звернути увагу на слово *article*, яке в загальній лексиці перекладається як «стаття» або «предмет». У контексті класифікації небезпечних вантажів (Клас 1, Клас 9) відбувається конкретизація значення до терміна *виріб*. Це дозволяє протиставити «вироби» (*articles*) – предмети, які містять небезпечні речовини (наприклад, подушки безпеки, акумулятори,

детонатори), «речовинам» (*substances*) – матеріалам у чистому вигляді. Вибір слова *виріб* чітко вказує на те, що йдеться про продукт промислового виробництва з певною функцією, а не просто про будь-який предмет.

*Substances and **articles** of Class 1 are assigned to one of the divisions 1.1 to 1.6 (United Nations, 2023).*

*Речовини та **вироби** класу 1 віднесено до одного з підкласів від 1.1 до 1.6 (ДОПНВ, 2023).*

На відміну від конкретизації, прийом генералізації (розширення значення) у текстах угод зустрічається вкрай рідко. Це пояснюється тим, що розширення семантики може призвести до «розмивання» правової норми, що є неприпустимим у сфері безпеки. Однак поодинокі випадки генералізації можна спостерігати при перекладі специфічних назв паливно-мастильних матеріалів, де англійська номенклатура може бути детальнішою за усталену українську класифікацію, або ж коли кілька англійських понять об'єднуються в одне родове. Наприклад, у переліку нафтопродуктів *heating oil (light)* передається як *паливо пічне (легке)*. Хоча це виглядає як прямий відповідник, в українському контексті термін *пічне паливо* може охоплювати ширший спектр фракцій, ніж англійське *heating oil*, яке часто асоціюється конкретно з побутовим паливом. Втім, у більшості випадків перекладачі намагаються уникати генералізації, щоб зберегти максимальну точність відповідності між оригіналом і перекладом.

Gas oils, diesel fuel and heating oil (light) having a flash-point above 60 °C... shall be deemed substances of Class 3 (United Nations, 2023).

Газойль, дизельне паливо і паливо пічне (легке) з температурою спалаху вище 60 °C... вважаються речовинами класу 3 (ДОПНВ, 2023).

Підсумовуючи, можна стверджувати, що домінантним вектором лексичних трансформацій зміни семантичного обсягу в досліджуваному корпусі є конкретизація. Ця тенденція зумовлена необхідністю адаптації широкої семантики англійських загальнотехнічних слів до суворої термінологічної системи українського законодавства. Генералізація ж відіграє

маргінальну роль і застосовується лише у виняткових випадках, коли цього вимагають особливості національної номенклатури товарів. Такий дисбаланс на користь конкретизації є характерною рисою перекладу юридичних та технічних текстів, де точність дефініції превалює над стилістичною гнучкістю.

Найпродуктивнішим видом лексичних трансформацій при перекладі текстів угод ADR/ADN виступає контекстуальна заміна, сутність якої полягає у відмові від використання стандартних словникових відповідників на користь лексем, що найбільш точно відповідають узусу українського офіційно-ділового стилю. Англійська загальноживана лексика, потрапляючи в канву спеціалізованого документа, часто набуває специфічних значень, які не фіксуються у загальних словниках, а виводяться логічним шляхом із ситуативного контексту. Перекладач змушений шукати відповідник, який не просто передає денотативне значення слова, а вписується в усталену українську термінологічну традицію. Це особливо актуально для дієслів широкої семантики, які в оригіналі можуть позначати фізичні дії, а в перекладі трансформуються в абстрактні юридичні поняття, що описують сферу дії закону або нормативного припису.

Характерним прикладом такої заміни є переклад дієслова *cover*, яке в прямому значенні перекладається як «накривати» або «покривати». У контексті класифікації небезпечних вантажів, де йдеться про структуру документа та розподіл речовин за класами, прямий переклад був би стилістично недоречним і навіть комічним. Натомість використовується контекстуальний відповідник *охоплювати*, який в українській мові вживається для позначення обсягу понять або явищ, що входять до певної категорії. Така заміна дозволяє перетворити опис фізичної дії на логічну операцію класифікації, що відповідає науковому стилю викладу. В інших контекстах це ж дієслово може перекладатися як «поширюватися на» (про дію правил), що підтверджує залежність вибору еквівалента від найближчого лексичного оточення.

The heading of Class 1 covers explosive substances and articles (United Nations, 2023).

Назва класу 1 охоплює вибухові речовини та вироби (ДОПНВ, 2023).

Окремим різновидом лексичних заміन є модуляція, або смисловий розвиток, коли під час перекладу відбувається заміна поняття на суміжне, пов'язане з ним причинно-наслідковим зв'язком. Це часто спостерігається при відтворенні сталих дипломатичних формул та кліше. Наприклад, вираз *shall be open for signature* з погляду граматики є конструкцією майбутнього часу, що вказує на стан. Однак в українській дипломатичній практиці усталилася форма *відкрита для підписання*, яка констатує факт доступності документа для юридичних дій у теперішньому часі. У цьому випадку відбувається зміна фокусу з процесу (буде відкритою) на якісну характеристику угоди (є відкритою). Такий переклад є даниною традиції оформлення міжнародних договорів, де певні фрази функціонують як нерозривні блоки, що вимагають стандартного відтворення.

This Agreement shall be open for signature until 31 May 2001 (United Nations, 2023).

Ця Угода відкрита для підписання до 31 травня 2001 року (ДОПНВ, 2023).

Значний інтерес для аналізу становить переклад іменника *consignment*, який є одним із ключових термінів логістики. Словникові джерела пропонують варіанти «відправлення», «партія товарів» або «накладна». Проте в контексті обов'язків вантажовідправника, коли йдеться про фізичну передачу об'єктів перевізнику, найбільш адекватним контекстуальним відповідником стає слово *вантаж*. Хоча семантично *consignment* акцентує на факті передачі (процес відправлення), а *вантаж* – на самому об'єкті (матеріальна сутність), у цьому контексті вони є взаємозамінними, оскільки відправник передає саме фізичний об'єкт. Використання слова *вантаж* дозволяє уникнути тавтології (порівняйте: «відправник передає відправлення») і робить текст більш

зрозумілим для учасників транспортного процесу, які звикли оперувати конкретними матеріальними категоріями.

*The consignor shall hand over for carriage only **consignments** which conform to the requirements of ADR* (United Nations, 2023).

*Вантажовідправник зобов'язаний передавати до перевезення лише **вантажі**, що відповідають вимогам ДОПНВ* (ДОПНВ, 2023).

Підсумовуючи, можна стверджувати, що контекстуальна заміна є не просто механічним підбором синонімів, а складним когнітивним процесом адаптації тексту до культурно-мовних норм реципієнта. Перекладач, відмовляючись від буквалізму, реконструює зміст висловлювання, спираючись на логіку предметної галузі та вимоги офіційно-ділового стилю української мови. Цей прийом дозволяє усунути міжмовну асиметрію, коли одне й те саме явище в різних мовах позначається через різні ознаки (наприклад, процес відправлення vs об'єкт вантажу). Завдяки вдалим контекстуальним замінам перекладений текст позбувається ознак «перекладності» і сприймається як автентичний нормативний документ, створений за правилами національного законодавства.

Важливою складовою процесу перекладу нормативних текстів є трансформація лексичного додавання, яка зумовлена необхідністю експлікації прихованих семантичних компонентів англійського оригіналу. Англійська технічна мова характеризується високим ступенем компресії інформації, де одне слово або атрибутивна група може містити складний комплекс значень, зрозумілий носієві мови з контексту, але такий, що вимагає розгортання в іншій мовній системі. В українській офіційно-діловій мові для адекватної передачі цих нюансів часто доводиться вводити додаткові лексичні одиниці, які відсутні у вихідному реченні, але є обов'язковими для збереження логіки та граматичної зв'язності. Цей прийом дозволяє уникнути смислових втрат і зробити переклад зрозумілим для фахівця, розкриваючи потенційні характеристики об'єктів або уточнюючи специфіку процесів, які в оригіналі лише маються на увазі.

Показовим прикладом такої експлікації є переклад термінів, що описують фізико-хімічні властивості речовин, де англійська мова використовує компактні віддієслівні іменники або прикметники. У наведеному нижче прикладі термін *self-heating* формально є іменником, що позначає процес. Однак прямий переклад «самонагрівання» у складі присудка не передав би модального відтінку потенційної можливості цієї реакції. Український перекладач додає слово *здатні*, якого немає в оригіналі, щоб підкреслити, що речовина не обов'язково нагрівається в цей момент, але має таку внутрішню властивість за певних умов. Це додавання є критично важливим для точної класифікації небезпеки, оскільки воно переводить опис із категорії активної дії в категорію постійної характеристики матеріалу.

*Self-heating substances: substances which, in contact with air without energy supply, are liable to **self-heating*** (United Nations, 2023).

*Речовини, що самонагріваються: речовини, які при контакті з повітрям без підведення енергії ззовні **здатні до самонагрівання*** (ДОПНВ, 2023).

Інший тип лексичного додавання пов'язаний із необхідністю стилістичної адаптації та уточненням абстрактних понять для досягнення термінологічної повноти. Англійський термін *High consequence dangerous goods* дослівно означає «небезпечні вантажі з високими наслідками». Така конструкція в українській мові звучить неприродно і не розкриває суті явища. Тому в офіційному перекладі застосовано додавання іменника *небезпека* у формі родового відмінка, що утворює сталу термінологічну фразу *підвищеної небезпеки*. Хоча це створює певну тавтологію (небезпечні... небезпеки), саме такий варіант є нормативним для вітчизняного законодавства. Доданий елемент дозволяє чітко ідентифікувати категорію вантажів, які можуть бути використані з терористичною метою, відрізняючи їх від звичайних небезпечних речовин.

***High consequence dangerous goods** are those which have the potential for misuse in a terrorist event* (United Nations, 2023).

Небезпечні вантажі підвищеної небезпеки – це вантажі, які можуть бути використані не за призначенням у терористичних актах (ДОПНВ, 2023).

На противагу додаванню, прийом вилучення слова спрямований на усунення семантично надлишкових елементів, які є характерною ознакою англійського юридичного стилю («legalese»), але є зайвими в українському тексті. Англійські нормативні документи рясніють службовими словами, артиклями та уточнювальними зворотами, які виконують суто формальну функцію. Українська мова, маючи розвинену систему відмінків, дозволяє передавати ті самі зв'язки економнішими засобами. Вилучення стосується насамперед слів, що дублюють значення інших компонентів речення або не несуть суттєвого інформаційного навантаження. Це дозволяє розвантажити синтаксичну структуру перекладу, зробивши її динамічнішою та легшою для сприйняття, не порушуючи при цьому змістової цілісності правової норми.

Типовим випадком вилучення є спрощення дієслівних конструкцій, що виражають зобов'язання. Англійська фраза *shall have the obligation to*, яка складається з п'яти слів (включно з часткою *to*), є традиційним юридичним кліше. В українському перекладі вона трансформується в одне слово – дієприкметник або дієслово *зобов'язаний*. У цьому випадку відбувається вилучення іменника *obligation* (зобов'язання), оскільки його семантика повністю поглинається українським присудком. Таке згортання є виправданим, адже українська конструкція «має зобов'язання не зволікати» звучала б штучно і канцелярськи. Вилучення надлишкових елементів дозволяє наблизити текст перекладу до норм сучасної української правничої мови, де цінується лаконічність і пряма вказівка на дію.

The consignee shall have the obligation not to defer acceptance of the goods (United Nations, 2023).

Вантажоодержувач зобов'язаний не зволікати з прийняттям вантажу (ДОПНВ, 2023).

Специфічним різновидом лексико-граматичних трансформацій, що дозволяє досягти максимальної адекватності при відтворенні нормативних приписів, є формальна негативація, або антонімічний переклад. Сутність цього прийому полягає у заміні стверджувальної конструкції оригіналу на заперечну в перекладі або навпаки, при цьому зміст висловлювання залишається незмінним. У текстах міжнародних угод цей метод найчастіше застосовується для посилення категоричності заборони або обмеження, що є характерною рисою українського офіційно-ділового стилю. Англійська мова часто оперує лексемами, які мають імпліцитну (приховану) негативну семантику, але граматично оформлені як стверджувальні (наприклад, *to fail, to lack, to bar*). Українська термінологічна традиція у таких випадках надає перевагу експліцитному (явному) запереченню за допомогою частки «не», що робить правову норму прозорішою та однозначнішою для сприйняття.

Яскравим прикладом застосування формальної негативації є переклад конструкцій, що регулюють заборону на транспортування певних речовин. Англійське дієслово *bar* у формі пасиву (*are barred*) граматично є стверджувальним, хоча його лексичне значення вказує на наявність перешкоди чи заборони. Прямий переклад «є заблокованими» або «є забороненими» був би можливим, проте в системі ДОПНВ усталилася інша модель. Перекладач застосовує антонімічну трансформацію, замінюючи поняття «блокування» на заперечення «допуску». Це дозволяє не просто констатувати заборону, а вказати на процедурний аспект: такі вантажі не пройдуть етап допуску до транспортної операції.

*Dangerous goods **are barred from** carriage* (United Nations, 2023).

*Небезпечні вантажі **не допускаються до** перевезення* (ДОПНВ, 2023).

Кількісний аналіз лексичних трансформацій, проведений на матеріалі досліджуваної вибірки, демонструє чітку ієрархію перекладацьких стратегій (рис. 2.3.1). Найвищий показник частотності зафіксовано у контекстуальній заміні (31%), що свідчить про неможливість покладатися виключно на словникові відповідники при роботі з вузькоспеціалізованими текстами, де

значення слова детермінується його оточенням. Другу позицію посідає конкретизація (26%), що значно переважає генералізацію (4%); такий розрив є маркером технічного та юридичного стилів, де рух від загального до конкретного є необхідною умовою забезпечення точності дефініцій. Помітна частка лексичного додавання (22%) підтверджує тенденцію до експлікації англійських термінів в українській мові задля розкриття їхнього повного змісту. Водночас формальна негативація (9%) та вилучення (8%) виступають як допоміжні, але необхідні інструменти для стилістичної адаптації тексту та усунення надмірності.

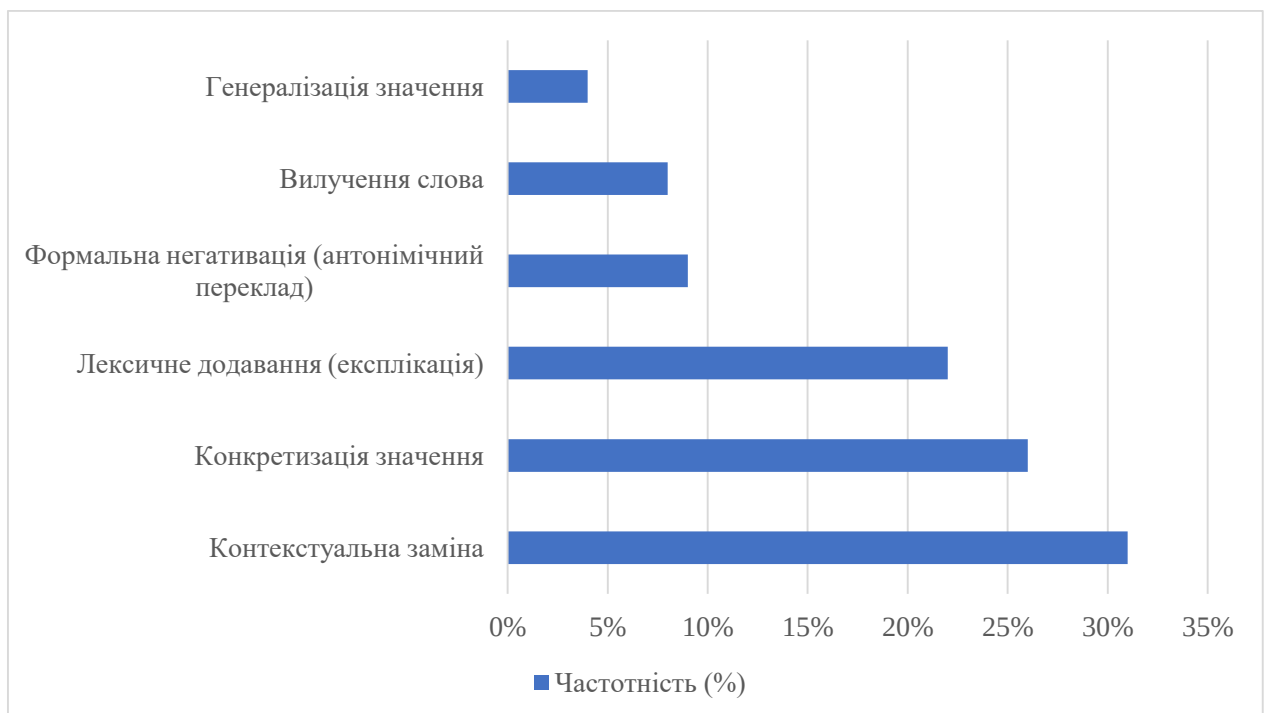

Рис. 2.3.1 – Частотний розподіл лексичних трансформацій у перекладі угод ADR/ADN

Узагальнюючи результати аналізу лексичних трансформацій, проведеного на матеріалі угод ADR та ADN за методикою В. І. Карабана, констатуємо, що їх застосування детерміноване необхідністю подолання семантичної та структурної асиметрії мовних систем. Статистичні дані підтверджують домінування контекстуальної заміни (31%) та конкретизації (26%), що зумовлено вимогою адаптації широкої семантики англійських

термінів до суворих стандартів однозначності вітчизняного законодавства. Важливу роль відіграє прийом лексичного додавання (22%), який забезпечує експлікацію імпліцитних значень англійського оригіналу, тоді як вилучення та антонімічний переклад слугують інструментами стилістичної оптимізації та посилення імперативності. Отже, виявлені лексичні модифікації є не довільними рішеннями перекладача, а системним, прагматично вмотивованим механізмом, що гарантує юридичну тотожність нормативного акта та забезпечує безперешкодну інтеграцію міжнародних безпекових стандартів у національний правовий простір.

2.4 Класифікація та характеристика граматичних трансформацій, використаних при перекладі

У системі граматичних трансформацій, застосованих при перекладі угод ADR та ADN, чільне місце посідають морфологічні заміни, або субституція частин мови. Цей вид перетворень зумовлений відмінностями у граматичній будові англійської та української мов, а також різними традиціями оформлення офіційно-ділового дискурсу. Найпомітнішою тенденцією є номіналізація – процес заміни дієслівних форм (інфінітивів, герундієм, дієприслівників) на іменники. Англійська мова, яка є більш динамічною та дієслівною, часто описує процеси через предикативні конструкції. Натомість українська мова, особливо в жанрі нормативних документів, тяжіє до субстантивності, розглядаючи дії як опредмечені поняття. Така заміна дозволяє надати тексту статичного, констатуючого характеру, що є вимогою стилю інструкцій та регламентів, де фокус зміщується з перебігу дії на сам факт її виконання або регулювання.

Яскравим прикладом номіналізації є переклад конструкцій, що містять інфінітиви мети або герундіальні звороти, пов'язані з транспортуванням. В англійському оригіналі часто вживаються форми *to transport* або *for transport*,

які в українському перекладі послідовно замінюються на віддієслівний іменник *перевезення*. Це перетворює процес переміщення вантажу на юридичний термін, який може виступати підметом або додатком у реченні. Аналогічна трансформація відбувається і з дієслівними формами в пасивному стані або дієприкметниками минулого часу, що вводять обставинні звороти. Наприклад, конструкція *when packaged* (буквально «коли упакований») трансформується у прийменниково-іменникову групу *при пакуванні* або *в упакованому вигляді*. Такий підхід дозволяє уникнути громіздких підрядних речень часу та зробити структуру нормативного припису компактнішою.

*Compressed gas: a gas which **when packaged** under pressure **for transport** is entirely gaseous at -50 °C* (United Nations, 2023).

*Стиснений газ: газ, який, **будучи завантаженим** під тиском **для перевезення**, залишається повністю газоподібним за температури -50 °C* (ДОПНВ, 2023).

*The term «vehicle» means motor vehicles... intended **for the carriage** of dangerous goods* (United Nations, 2023).

*Транспортний засіб означає будь-який транспортний засіб... призначений **для перевезення** небезпечних вантажів* (ДОПНВ, 2023).

Важливим аспектом морфологічних трансформацій є ад'єктивація дієприкметників, тобто перехід дієслівних форм у розряд прикметників. В англійській технічній термінології активні дієприкметники теперішнього часу (Participle I) часто виконують функцію означення, вказуючи на здатність речовини виконувати певну дію (наприклад, *oxidizing* – той, що окиснює). В українському перекладі такі форми замінюються на якісні або відносні прикметники, що закріплюють цю здатність як постійну властивість матеріалу. Так, *oxidizing substances* перекладається як *окиснювальні речовини*, де дієслівна семантика трансформується в атрибутивну. Водночас у випадках, коли англійський термін вже є прикметником (наприклад, *explosive*), українська мова зберігає частиномовну приналежність (*вибухові*), демонструючи повну морфологічну симетрію.

***Oxidizing substances** are substances which... may... cause or contribute to the combustion of other material* (United Nations, 2023).

Окиснювальні речовини – це речовини, які... можуть... викликати або підтримувати горіння інших матеріалів (ДОПНВ, 2023).

Ще одним різновидом морфологічних заміन є трансформація категорії числа, яка найчастіше застосовується при перекладі збірних іменників (*singularia tantum*) або іменників, що мають різну граматичну поведінку в двох мовах. Англійський іменник *equipment* є незлічуваним і вживається виключно в однині, позначаючи сукупність предметів. В українській мові його еквівалент може варіюватися залежно від контексту: це може бути збірне поняття *обладнання* (однина) або конкретизоване *засоби* (множина). У терміні *protective equipment* перекладач вдається до заміни однини на множину – *засоби індивідуального захисту*, оскільки йдеться про набір окремих предметів (рукавички, окуляри тощо). Така заміна дозволяє точніше передати зміст поняття згідно з нормами української термінології охорони праці.

***Protective equipment** (pair of protective gloves, eye protection, etc.)* (United Nations, 2023).

Засоби індивідуального захисту (захисні рукавички, засоби захисту очей тощо) (ДОПНВ, 2023).

Підсумовуючи аналіз морфологічних замін, можна стверджувати, що субституція частин мови є не просто формальною операцією, а інструментом адаптації тексту до типологічних вимог української мови. Номіналізація дозволяє підвищити рівень абстракції та офіційності викладу, перетворюючи динамічні процеси на статичні об'єкти регулювання. Ад'єктивація та зміна числових форм забезпечують термінологічну точність та узгодженість із національними класифікаторами. Завдяки цим трансформаціям перекладений текст набуває ознак писемного кодифікованого мовлення, позбуваючись надмірної «дієслівності», притаманної англійському синтаксису, та забезпечуючи однозначність сприйняття нормативних вимог.

Центральне місце у системі граматичних трансформацій досліджуваних текстів посідають синтаксичні заміни, серед яких наймасовішою є зміна станів дієслова, а саме процес депасивізації. Англійська технічна та юридична мова традиційно тяжіє до пасивних конструкцій (*Passive Voice*), які дозволяють змістити акцент з діяча на об'єкт дії. Натомість українська мова, хоч і володіє засобами творення пасиву, в офіційно-діловому стилі часто надає перевагу активним або зворотно-середнім конструкціям, які сприймаються як більш динамічні та природні. У процесі перекладу угод ADR/ADN перекладач регулярно вдається до заміни англійської пасивної форми дієслова на українські зворотні дієслова з часткою -ся. Така трансформація дозволяє зберегти об'єкт у позиції підмета, але граматично оформити присудок як активний, що відповідає нормам милозвучності української мови та усуває нагромадження допоміжних дієслів «бути».

Розглянемо цю трансформацію на прикладі конструкцій, що виражають заборону. В англійському реченні вжито класичний пасив, де підмет зазнає дії, вираженої дієсловом *to bar*. Прямий переклад пасивною формою «є заблокованими» або «є недопущеними» виглядав би штучно та обтяжував би речення. Український відповідник використовує зворотнє дієслово *допускаються* у заперечній формі. Ця конструкція формально належить до активного стану, але семантично передає пасивне значення (об'єкт не сам себе допускає, а його допускають). Такий прийом дозволяє надати нормативному припису характеру загальної закономірності, що діє постійно, а не лише в момент виконання дії, що є критично важливим для тексту регламенту.

*Dangerous goods **are barred** from carriage* (United Nations, 2023).

*Небезпечні вантажі **не допускаються** до перевезення* (ДОПНВ, 2023).

Інший тип депасивізації пов'язаний із переходом від опису дії до опису стану або належності, що супроводжується повною перебудовою граматичної основи речення. Англійська конструкція *shall be marked*, яка є пасивом майбутнього часу (або імперативом), в українському перекладі трансформується в активну конструкцію зі складеним дієслівним присудком

повинні мати маркування. У цьому випадку англійське пасивне дієслово *be marked* замінюється на активну групу, де модальне дієслово *повинні* виражає зобов'язання, а інфінітив *мати* вказує на наявність ознаки. Ця трансформація є не лише граматичною, а й лексичною, оскільки акцент зміщується з процесу нанесення знака (пасивна дія) на результат – наявність маркування на об'єкті (активний стан володіння ознакою), що є більш релевантним для інспекційних перевірок.

*Unless the marks... are visible, the overpack **shall be marked** with the word “OVERPACK”* (United Nations, 2023).

*Якщо маркування... не є видимим, оверпак **повинен мати маркування** словом «ОВЕРПАК»* (ДОПНВ, 2023).

Окрему групу синтаксичних заміन становить трансформація підмета у безособових реченнях, що зумовлено різною структурою англійської та української мов. Англійська мова як аналітична система вимагає обов'язкової наявності формального підмета, роль якого часто виконує займенник *It* (наприклад, *It is required, It is not possible*). Українська мова, будучи синтетичною, дозволяє опускати підмет, переносючи основне смислове навантаження на присудок. У процесі перекладу формальний підмет *It* вилучається, а речення стає односкладним безособовим (наприклад, *Вимагається, Неможливо*) або ж відбувається заміна членів речення, коли англійський додаток стає українським підметом. Така перебудова дозволяє усунути «порожні» елементи, які не несуть семантичної інформації, і зробити структуру українського речення більш компактною та енергійною, що відповідає вимогам лаконічності нормативно-правових актів.

***It is not possible** to measure the exact quantity of the waste* (United Nations, 2023).

***Якщо неможливо** виміряти точну кількість відходів* (ДОПНВ, 2023).

Суттєвою відмінністю між синтаксичними системами англійської та української мов, яка безпосередньо впливає на переклад нормативних текстів, є принципи порядку слів у реченні. Англійська мова характеризується

фіксованим порядком слів (підмет – присудок – додаток), де граматична функція члена речення визначається його місцем. Натомість українська мова, маючи вільний порядок слів завдяки розвиненій системі флексій, підпорядковує розміщення компонентів законам актуального членування речення, тобто поділу на тему (відому інформацію) та рему (нову інформацію). У текстах угод це часто вимагає застосування пермутації – зміни розташування слів для збереження логічного наголосу. Типовою є ситуація, коли англійське речення закінчується ремою, і щоб зберегти цей акцент в українському перекладі, необхідно перенести відповідний блок у кінець фрази, навіть якщо це порушує прямий порядок слів. Ігнорування цієї трансформації призвело б до зміщення смислових акцентів і порушення логіки інструкції.

Одним із найпоширеніших випадків пермутації в досліджуваному корпусі є інверсія головних членів речення, зокрема винесення присудка на першу позицію перед підметом. В англійській мові підмет (*Assignment*) завжди передує присудку (*is made*), що є граматичною аксіомою. Однак в українському офіційно-діловому стилі, коли описується процедура або алгоритм дій, акцент часто робиться саме на факті здійснення процесу, а не на абстрактному понятті, що виступає підметом. Тому перекладач застосовує інверсію, ставлячи дієслово *Здійснюється* на початок речення. Це надає висловлюванню динамічності та підкреслює процедурний характер норми: спочатку дія, потім об'єкт цієї дії. Така структура є більш природною для українських регламентів, де присудок часто виконує функцію комунікативного ядра на початку фрази.

Assignment of dangerous goods to a class and a packing group is made in accordance with the criteria (United Nations, 2023).

Здійснюється віднесення небезпечних вантажів до того чи іншого класу та групи пакування відповідно до критеріїв (ДОПНВ, 2023).

Інший тип пермутації стосується розташування обставинних зворотів місця, часу або умови. В англійській мові такі групи (*in the transport document,*

on a background of contrasting colour) традиційно займають кінцеву позицію в реченні, дотримуючись прямого порядку слів. В українській мові, задля створення «рамкової конструкції» та задання контексту на самому початку, такі обставини часто переносяться на перше місце. Це дозволяє читачеві одразу зрозуміти, де або за яких умов діє правило, ще до того, як він дізнається про суть вимоги. Наприклад, якщо в оригіналі вимога щодо кольору фону стоїть у кінці, то в перекладі вона виноситься наперед, стаючи темою повідомлення, що логічно підводить до реми – необхідності розміщення табло. Така перестановка полегшує сприйняття складних технічних вимог, структурує інформацію від загальних умов до конкретних дій.

*The placards shall be displayed **on a background of contrasting colour**, or shall have either a dotted or solid outer boundary line* (United Nations, 2023).

На фоні контрастного кольору повинні розміщуватися інформаційні табло або мати пунктирний чи суцільний зовнішній контур (ДОПНВ, 2023).

Загалом, пермутація у перекладі текстів ADR/ADN не є хаотичним перемішуванням слів, а слугує інструментом прагматичної адаптації тексту. Завдяки зміні порядку слів перекладач уникає ефекту «калькованого синтаксису», який часто робить переклад важким для сприйняття. Виносячи дієслова на початок або перегруповуючи обставинні звороти, український текст набуває ознак питомого нормативного документа, який звучить так, ніби він був одразу написаний українською мовою, а не перекладений. Це забезпечує комунікативну еквівалентність, адже для юриста чи логіста важлива не формальна послідовність слів, а чіткість і логічність викладу інструкції, яка досягається саме через правильне актуальне членування речення.

Найвищим рівнем перекладацької адаптації тексту є застосування комплексних трансформацій, які виникають у випадках, коли ізольоване використання лексичних або граматичних змін не дозволяє досягти еквівалентності. Специфіка перекладу технічних регламентів, таких як ADR, полягає в тому, що розбіжності між англійською та українською мовними

системами часто вимагають одночасної перебудови синтаксичної структури речення, заміни частин мови та введення нових лексичних одиниць. Такі перетворення носять інтегральний характер: зміна одного елемента автоматично тягне за собою ланцюгову реакцію змін інших компонентів висловлювання. Це особливо помітно при відтворенні специфічних англійських інфінітивних конструкцій (наприклад, Complex Subject), які не мають прямих відповідників в українській граматиці та вимагають розгортання у складнопідрядні речення, що супроводжується зміною порядку слів та додаванням сполучників.

Класичним прикладом такої структурної перебудови є трансформація речень, де підмет в англійській мові позначає об'єкт спостереження, а присудок виражає ставлення до дії. У текстах угод ADR комплексні трансформації часто супроводжують переклад умовних конструкцій із запереченням, де лексична заміна сполучника нерозривно пов'язана з граматичною перебудовою речення. Сполучник *unless*, що містить імпліцитне заперечення («якщо не»), вимагає в українській мові введення заперечної частки «не» до складу присудка, що формально змінює стверджувальне речення на заперечне. Окрім того, це часто супроводжується зміною порядку слів (інверсією), щоб підкреслити умову. У наведеному прикладі відбувається одночасно лексична заміна (*unless* → *якщо*), граматичне додавання частки (*не*) та зміна форми дієслова-зв'язки, що в сукупності забезпечує точну передачу юридичної умови маркування.

*Unless the marks representative of all dangerous goods in an overpack **are visible**, the overpack shall be marked* (United Nations, 2023).

*Якщо маркування, що характеризує всі небезпечні вантажі всередині оверпака, **не є видимим**, транспортний пакет повинен мати маркування* (ДОПНВ, 2023).

Кількісний аналіз граматичних перетворень у досліджуваному корпусі (рис. 2.4.1) виявив беззаперечне домінування синтаксичних заміन (38%), що є прямим наслідком системної розбіжності між англійською пасивною

конструкцією та українськими активними або безособовими формами. Висока питома вага морфологічних замін (24%) пояснюється стилістичною вимогою українського ділового мовлення до субстантивації процесів, коли дієслівні форми оригіналу трансформуються у віддієслівні іменники. Показник пермутації (19%) свідчить про важливість актуального членування речення для збереження логічних акцентів інструкції, тоді як менша частотність комплексних трансформацій (11%) та граматичних додавань/вилучень (8%) вказує на те, що перекладачі намагаються вирішувати проблеми еквівалентності переважно на рівні окремих граматичних категорій, не вдаючись до повної перебудови висловлювання без крайньої потреби.

Рис. 2.4.1 – Частотний розподіл граматичних трансформацій у перекладі угод ADR/ADN

Узагальнюючи результати дослідження граматичних трансформацій, констатуємо, що їх застосування є критично необхідним механізмом подолання глибокої типологічної асиметрії між аналітичною англійською та синтетичною українською мовними системами при перекладі угод ADR та ADN. Статистичний та якісний аналіз засвідчив беззаперечне домінування

синтаксичних заміन, спрямованих на депасивізацію викладу, та морфологічних субституцій, зокрема номіналізації, що забезпечує необхідну для офіційного стилю статичність тексту. Важливу функціональну роль відіграє пермутація, яка дозволяє зберегти логіко-сміслові акценти оригіналу шляхом реорганізації порядку слів відповідно до вимог актуального членування речення. Виявлений комплексний характер перетворень підтверджує, що досягнення еквівалентності вимагає від перекладача повної перебудови граматичної архітекτονіки висловлювання. Відтак, ці модифікації виступають не як відхилення, а як єдиний можливий спосіб створення комунікативно повноцінного нормативного документа, що гармонійно поєднує природність українського синтаксису з імперативною точністю міжнародних безпекових стандартів.

Висновки до розділу 2

Суцільна вибірка з 200 одиниць, сформована на основі текстів Європейської угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів та угоди про перевезення небезпечних вантажів внутрішніми водними шляхами, дала змогу визначити ключові лінгвостилістичні параметри англомовного логістичного дискурсу, які впливають на переклад. Мова документів вирізняється високою стандартизацією, аналітичністю термінології та домінуванням безособових прескриптивних конструкцій. Термінологічна система має ієрархічну будову, де прості одиниці утворюють складні субстантивні ланцюжки, що передають технічні поняття максимально стисло. Переклад англійських термінів українською супроводжується тенденцією до експлікації та декомпресії, зумовленою синтетичністю мови—реципієнта. Компактні атрибутивні групи англійської мови перетворюються на розгорнуті українські конструкції типу «прикметник + іменник» або сполуки з родовим відмінком, що забезпечують чітке вираження граматичних

зв'язків. Вимога кодифікації й відсутність синонімії в офіційно–діловому стилі спричиняють уніфікацію перекладацьких рішень, коли кожен термін має фіксований відповідник. Важливою залишається стратегія передачі аббревіатур і кодів – від збереження міжнародних позначень до повного розшифрування, необхідного для коректного тлумачення інструкцій українським користувачем.

Подолання семантичної асиметрії забезпечується лексичними трансформаціями, серед яких найчастотнішими є контекстуальна заміна (31%) та конкретизація (26%). Їх активне використання пояснюється потребою адаптувати широку семантику англійської технічної лексики до вимог українського законодавства, де точність дефініцій має пріоритет. Значущим є також лексичне додавання (22%), що допомагає розкривати імпліцитні смисли та усувати можливу двозначність норм безпеки. Негативація та вилучення надлишкових елементів сприяють стилістичній лаконічності та природності тексту. Граматична адаптація здійснюється переважно через синтаксичні заміни (38%), які спрямовані на депасивізацію та трансформацію англійських пасивних структур у типові для української офіційно–ділової мови безособові форми на -но/-то або конструкції з рефлексивним дієсловом. Важливою є й морфологічна субституція, зокрема номіналізація (24%), що дає можливість перетворювати процесуальні описи на предметні поняття та підвищувати рівень формальності викладу. Пермутація (19%) забезпечує збереження смислових акцентів шляхом зміни порядку слів відповідно до норм українського синтаксису. Сукупність цих граматичних трансформацій засвідчує глибоку перебудову структури висловлювання, що є необхідною для створення юридично точного й комунікативно повноцінного нормативного тексту.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню лексичних та граматичних перекладацькі трансформації, застосовані при відтворенні українською мовою англомовних міжнародних угод, що регулюють сферу транспортування небезпечних вантажів. В результаті виконання поставлених у вступі завдань отримано наступні висновки.

Визначено, що міжнародні угоди у сфері транспортування небезпечних вантажів становлять специфічний сегмент інституційного дискурсу, який характеризується виразною інтердискурсивністю та стилістичним синкретизмом. Поєднання ознак дипломатичного протоколу із суворим технічним інструктажем формує унікальне мовне середовище, де головним прагматичним імперативом виступає безпека. Ця функціональна домінанта зумовлює культурну нейтральність тексту, тотальну стандартизацію мовних засобів та використання прескриптивної модальності, реалізованої через систему модальних дієслів і безособових конструкцій. Встановлено, що лексико-семантична архітектоніка таких документів підпорядкована глобальній ієрархії норм ООН, що вимагає від перекладу абсолютної тотожності правового та технічного змісту, перетворюючи текст на безапеляційний алгоритм дій, де будь-яка двозначність може призвести до критичних техногенних наслідків.

Встановлено, що терміносистема англомовної логістики функціонує як відкрита, динамічна макроструктура, яка безпосередньо віддзеркалює інтегративний статус логістичної науки. Її гібридна природа проявляється в акумуляції лексичних одиниць із суміжних галузей – менеджменту, ІТ, права та інженерії, які групуються навколо автохтонного ядра понять транспортування. Доведено, що логістична термінологія виконує складну ієрархію функцій: від базової номінативної до вищої прагматичної, коли термін у правовому контексті стає інструментом безпосереднього регулювання господарських операцій. Стрімка цифровізація галузі провокує

перманентну появу неологізмів, що створює виклики для кодифікації та вимагає розуміння терміносистеми не як хаотичного реєстру слів, а як логічно впорядкованої когнітивної моделі, що структурує професійні знання.

Доведено, що методологія перекладу фахових текстів у сфері бізнес-логістики детермінована статусом англійської мови як глобального термінологічного донора та глибокою типологічною асиметрією між аналітичною англійською та синтетичною українською мовними системами. Українська терміносистема, перебуваючи у стані реактивного розвитку, змушена адаптувати колосальний масив іншомовних понять, що реалізується через комбінацію стратегій прямого запозичення, калькування та описового перекладу. Обґрунтовано, що структурна дивергенція мов вимагає від фахівця гнучкості, оскільки механічне копіювання англомовних бінарних конструкцій часто порушує граматичну логіку мови-реципієнта. Відтак, сучасний перекладацький процес у цій сфері є пошуком балансу між необхідністю глобальної уніфікації термінології та збереженням національної мовної ідентичності задля забезпечення ефективної професійної комунікації.

Узагальнено, що перекладацькі трансформації виступають безальтернативним інструментом досягнення еквівалентності та адекватності перекладу в умовах об'єктивної розбіжності формальних і семантичних систем контактуючих мов. З'ясовано, що сутність цього феномену полягає у вмотивованій перебудові вихідних одиниць – від лексичних заміन до повної синтаксичної реорганізації речень – з метою збереження інваріанту інформації та прагматичного потенціалу оригіналу. Теоретичний аналіз підтвердив, що вибір конкретного виду трансформації залежить від типу невідповідності: лексичні прийоми нівелюють різницю в понятійному обсязі слів, тоді як граматичні модифікації компенсують відсутність певних категорій або відмінності у синтаксичних зв'язках, забезпечуючи органічну інтеграцію перекладеного тексту в нормативний простір цільової мови без втрати юридичної сили.

Сформовано репрезентативний корпус дослідження на основі текстів угод ADR та ADN, що дозволило ідентифікувати конститутивні ознаки англomовного логістичного дискурсу, зокрема виразний аналітизм термінологічних номінацій та домінування пасивних конструкцій. Аналіз емпіричного матеріалу засвідчив, що лексичне наповнення оригіналів вирізняється структурною ієрархічністю та високою інформаційною щільністю, яка досягається за рахунок багатокomпонентних субстантивних ланцюжків. Семантична стратифікація вибірки підтвердила техноцентричний характер досліджуваних документів, де правові норми базуються на точних фізико-хімічних даних. Такий підхід до формування вибірки забезпечив об'єктивність висновків щодо кореляції між жанровими вимогами оригіналу та вибором трансформацій, необхідних для відтворення суворих інструкцій засобами української мови.

З'ясовано, що систематизація українських відповідників у досліджуваних угодах підпорядкована вимогам офіційно-ділового стилю, який передбачає жорстку кодифікацію та заборону синонімії. Виявлено стійку тенденцію до структурної експлікації, коли компактні англійські терміни трансформуються у розгорнуті українські конструкції для точного вираження граматичних зв'язків. Особливої уваги заслуговує диференційована стратегія відтворення абревіатур та кодів: візуальні ідентифікатори зберігаються у графіці оригіналу для забезпечення міжнародної сумісності, тоді як технічні поняття підлягають розшифруванню або калькуванню. Такий підхід гарантує створення юридично вивіреного тексту, який є зрозумілим для національного користувача і водночас повністю інтегрованим у глобальну систему безпеки перевезень.

Виявлено, що у спектрі лексичних трансформацій статистично домінують контекстуальна заміна та конкретизація, що зумовлено необхідністю адаптації широкої семантики англійської загальнотехнічної лексики до вузькоспеціалізованих вимог вітчизняного законодавства. Англійські гіпероніми в українському перекладі послідовно замінюються

гіпонімами для досягнення граничної точності дефініцій, що є критичним для нормативних актів. Вагому роль відіграє прийом лексичного додавання, який дозволяє експлікувати приховані смисли та потенційні характеристики об'єктів, тоді як формальна негативація (антонімічний переклад) ефективно використовується для посилення категоричності заборон. Зазначені модифікації слугують не лише для передачі змісту, а й для стилістичної адаптації тексту до узусу українського офіційного мовлення.

Обґрунтовано, що граматична адаптація тексту угод здійснюється переважно шляхом синтаксичних заміन, спрямованих на депасивізацію викладу. Англійські пасивні конструкції системно трансформуються у безособові форми на -но/-то або рефлексивні дієслова, що надає українському тексту природного звучання при збереженні об'єктивності. Значну роль відіграє морфологічна номіналізація, яка перетворює динамічні описи процесів на статичні предметні поняття, підвищуючи рівень офіційності. Застосування пермутації дозволяє зберегти логічні акценти інструкції шляхом реорганізації порядку слів відповідно до актуального членування речення. Комплексний характер цих перетворень свідчить про глибоку перебудову синтаксичної структури, необхідну для створення комунікативно повноцінного та юридично тотожного нормативного документа.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажнюк, Л. (2016). Типологія об'єктів лінгвістичної експертизи і методика їх дослідження. *Мовознавство*, (3), 3–18.
2. Баранов, О. А. (2023). Визначення терміну “штучний інтелект”. *Інформація і право*, (1 (44)), 32–49.
3. Даніленко, А., & Карачова, Д. (2018). Основні групи труднощів у перекладі термінів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*, (1), 157–163.
4. Дєєва, Г. В. (2016). Основні типи перекладацьких трансформацій. У *Молоді фахівці–майбутнє науки: Збірник наукових праць* (Т. 7, с. 99–105).
5. Домніч, О. В. (2020). Сучасні підходи до аналізу дискурсу. *Мова і культура*, (5), 10–20.
6. Єщенко, Т. (2013). Проблема класифікації текстів у сучасному мовознавстві. *Лінгвістичні студії*, (27), 185–189.
7. Журавель, Т. В., & Хайдарі, Н. І. (2015). Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, (19), 148–150.
8. Задорожна, А. (2020). Перекладацькі трансформації як засіб досягнення еквівалентності перекладу. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2(27), 57–63.
9. Карабан, В. І. (2004). *Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанровостилістичні проблеми*. Нова книга.
10. Карпенко, Г. (2013a). Логістичні термінологічні студії в Україні. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 14, 191–196.
11. Карпенко, Г. (2013b). Особливості формування логістичних термінів. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство*, 271(22), 53–58.

12. Карпенко, Г. (2013с). Формування нової української терміносистеми логістики. *Українознавство*, (2), 75–78.
13. Карпенко, Г. (2017). Аналітичні номінації термінів української логістики. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*, 44, 162–165.
14. Карпенко, Г. П. (2018). *Логістична термінологія української мови* [PhD thesis, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова]. https://shron1.chtyvo.org.ua/Karpenko_Halyna/Lohistychna_termi_nolohiia_ukrainskoi_movy.pdf
15. Кирилюк, О. Л. (2017). Способи творення українських неологізмів (на прикладі інтернет-ресурсу «Словотвір»). *Наукові записки ЦДПУ. Серія: Філологічні науки*, 151, 53–59.
16. Кияк, Т. Р. (2007). Функції та переклад термінів у фахових текстах. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, (32), 104–108.
17. Колесников, А. (2022). Типологія граматичних категорій української мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*, (2(97)), 120–135.
18. Краснопольська, Н. (2010). Запозичення в українській термінології менеджменту. *Вісник Національного університету „Львівська Політехніка*, (675), 125–130.
19. Крилова, Н. О. (2016). Вимоги до сучасного документа як лінгвістичного явища. 28–30. <https://core.ac.uk/download/pdf/50591056.pdf>
20. Куделько, З. Б. (2012). Лінгвістичне впорядкування термінології: аспекти і проблеми. *VIII Міжнародна науково-практична конференція «Наука в інформаційному просторі – 2012*, 514–519.
21. Лобода, В. А. (2019). Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, (4(43)), 72–74.

22. Логінова, Л. В., & Богданова, М. В. (2023). Застосування англійської лексики в міжнародних договорах. *Закарпатські філологічні студії*, 2(27), 165–169. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.2.31>
23. Лощенова, І., & Нікішина, В. (2014). Перекладацькі трансформації як ефективний засіб досягнення адекватності перекладу. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер.: Філологічні науки*, (3), 102–105.
24. Максимов, С. Є. (2006). *Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання*. Ленвіт.
25. Овсієнко, Л. М. (2022). Термін як складник різних терміносистем. *Вчені записки ТНУ імені ВІ Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, (33(72)), 72–77.
26. Осинцева, Т. (2011). Семантичні особливості англійської лексики міжнародних угод. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Лінгвістика*, (15), 218–222.
27. Панько, Т. І., Кочан, І. М., & Мацюк, Г. П. (1994). *Українське термінознавство : підручник*. Світ.
28. Петрина, О. С. (2018). Провідні характеристики термінології та терміносистеми. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI(51), 62–65.
29. Пільгуй, Н. М. (2016). Загальна характеристика реалій-термінів (на матеріалі англomовного наукового агротехнічного дискурсу). *Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, (83), 137–142.
30. Радчук, В., & Христич, Н. (2021). Типологічні прояви синтетизму в англійській мові. У *Матеріали I Міжнарод. наук.-практ. інтернет-конф. «Сучасні тенденції навчання студентів іноземних мов у мультикультурному академічному середовищі» : зб. тез доповідей* (с. 91–93).

31. Ротко, С. І. (2013). Дефініції понять термінологія та терміносистема у сучасній лінгвістиці. *Науковий часопис НПУ ім. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов*, (10), 234–239.
32. Руднева, І. С. (2018). Юридичний дискурс як модель інституційного дискурсу. *Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, (87), 85–91.
33. Русанівський, В. М., Тараненко, О. О., & Зяблюк, М. П. (2004). *Українська мова: енциклопедія*. Видавництво енциклопедія» ім. М.П. Бажана,.
34. Селіванова, О. О. (2012). Проблема диференціації перекладацьких трансформацій. *Нова філологія*, (50), 201–208.
35. Сіняговська, І. Ю. (2014). Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. *Наукові праці. Філологія. Мовознавство*, 221(209), 89–93.
36. Ткачук, Т. І., & Паславська, І. Б. (2017). Застосування перекладацьких трансформацій з метою досягнення еквівалентності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, (31 (3)), 157–159.
37. Фролова, Ю. (2009). Типи комплексних лексико-граматичних трансформацій в англо-українському художньому перекладі. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*, (18), 3–11.
38. Фурт, Д. Я. В. (2018). Способи перекладу термінів українською мовою з англійської. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 17, 272–281.
39. Хойна, Д. С., Шерстюкова, Л. С., & Леонова, Н. В. (2021). Юридична документація: лінгвістичний аспект. *Science and innovations in the 21st century: матеріали I Всеукраїнської Інтернет-конференції студентів та молодих вчених (Мелітополь, 12 травня 2021 р.) Гуманітарні науки. Соціальні*

та поведінкові науки, 73–76. http://www.tsatu.edu.ua/im/wp-content/uploads/sites/24/konf_2021_t3.pdf#page=73

40. Чайка, О., & Остапенко, Я. (2020). Новітній погляд на поняття «термін» у лінгвістиці. *Філологічний часопис*, (2). <https://doi.org/10.31499/2415-8828.2.2020.220618>

41. Яремко, Я. П. (2017). Природа терміна у комунікативному контексті. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*, (64 (1)), 330–337.

42. Alexander, B., & Gabriele, D. (Ред.). (2009). *Contexts and constructions*. John Benjamins Pub. Company.

43. Aseeva, O. (2014). Man creating component of discourse of Ukrainian modern mass culture. *Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University. Series Philosophy*, (304(11)), 98–104.

44. Bloor, M., & Bloor, T. (2015). *Practice of Critical Discourse Analysis: An Introduction*. Taylor & Francis Group.

45. Danesi, M. (2021). Discourse and Translation. *У Linguistic Relativity Today* (с. 79–97). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003001669-5>

46. Harris, Z. S. (1963). *Discourse analysis reprints*. Mouton.

47. Hart, C. (2015). Viewpoint in linguistic discourse. *Critical discourse studies*, 12(3), 238–260. <https://doi.org/10.1080/17405904.2015.1013479>

48. Khodakovska, O. O. (2020). Translation strategies of english legal discourse. *Transcarpathian philological studies*, 3(13), 61–65. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-3.11>

49. Lasinska, T. A. (2018). Stylistic transformations used in conveying English archaic words in Ukrainian translations. *Science and Education a New Dimension*, VI(160)(47), 33–35. <https://doi.org/10.31174/send-ph2018-160vi47-07>

50. Mogiley, I. (2019). Grammatical transformations in the Ukrainian translations of the contemporary English prose. *Cherkasy University Bulletin: Philological Sciences*, (1), 35–41.

51. Odintsova, O. O., Siliutina, I. O., & Ostapchuk, I. I. (2022). Structural and semantic features of logistic terminology in english. »Scientific Notes of v. I. Vernadsky Taurida National University», Series: «Philology. Journalism», 1(2), 174–178. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.2-1/30>
52. Oliinyk, S. (2019). Determination of predicate transformation and its place among other transformations. *Visnik Mariupol's'kogo deržavnogo universitetu. Seriâ: Filologiâ*, 12(20), 239–246.
53. Ovsienko, L. (2022). Polyfunctionality of the term in modern terminology. *MESSENGER of Kyiv National Linguistic University. Series Philology*, 25(1), 89–97. <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2022.263119>
54. Reva, I. A. (2019). Grammatical Transformations in Lyrics by J.G. Byron. *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*, (2 (325)), 235–241.
55. Rubchak, O. B., & Naidych, S. D. (2022). Linguistic features of international UN conventions on transportation. *Transcarpathian Philological Studies*, 2(24), 69–74. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.24.2.14>
56. Sazikina, T., & Petrov, I. (2019). Peculiarities of english professional lexemes translation (on the material of texts on dangerous goods shipping at sea). *International Humanitarian University Herald. Philology*, 3(42), 77–81. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.42.3.18>
57. Sukhorukov, V. A., Cherniavska, S. M., & Sukhorukov, O. V. (2022). Englishism in modern technical terministics. »Scientific Notes of v. I. Vernadsky Taurida National University», Series: «Philology. Journalism», 2(2), 58–63. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.2-2/10>
58. United Nations. (1969). Vienna Convention on the Law of Treaties. *American Journal of International Law*, 63(4), 875–903. <https://doi.org/10.2307/2199522>
59. United Nations. (2015). Recommendations. *Y Recommendations on the Transport of Dangerous Goods: Model Regulations* (c. 1–8). UN. <https://doi.org/10.18356/e6df51bc-en>

60. Yule, G. (2014). *Study of Language*. University of Cambridge ESOL Examinations.

61. Zarina, T. X. (2025). Changes in Logistics Terminology Under The Influence of Globalization and Technology. *American Journal of Philological Sciences*, 5(03), 20–22.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

62. ДОПНВ. (2023). Лабораторія ADR. <https://labadr.com.ua/ua/dopnv-online/>

63. Європейська Угода про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ), Угода Організація Об'єднаних Націй (2000). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_217#Text

64. Європейська угода про міжнародні перевезення небезпечних вантажів внутрішніми водними шляхами (ВОПНВ), Угода Ради Європи (2009). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_169#Text

65. United Nations. (2023). *ADR 2023 - Agreement concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Road*. United Nations Economic Commission for Europe. <https://unece.org/transport/standards/transport/dangerous-goods/adr-2023-agreement-concerning-international-carriage>

66. United Nations. (2025). *ADN 2025 - European Agreement concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Inland Waterways*. United Nations Economic Commission for Europe. <https://unece.org/transport/dangerous-goods/adn-2025>

ДОДАТКИ

Додаток А

Вибірка прикладів з текстів угод

№	Оригінал	Переклад
1	THE CONTRACTING PARTIES, DESIRING to increase the safety of international transport by road, HAVE AGREED as follows:	ДОГОВІРНІ СТОРОНИ, прагнучи збільшити безпеку міжнародних дорожніх перевезень, погодилися з нижчезазначеним:
2	The term «vehicle» means motor vehicles, articulated vehicles, trailers and semi-trailers, as defined in article 4 of the Convention on Road Traffic.	термін «транспортні засоби» означає автомобілі, тягачі з напівпричепами, причеми і напівпричеми, що відповідають визначенням, наведеним у статті 4 Конвенції про дорожній рух.
3	Dangerous goods are barred from carriage.	Небезпечні вантажі не допускаються до міжнародного дорожнього перевезення.
4	This Agreement shall be open for signature until 31 May 2001 at the Office of the Executive Secretary of the Economic Commission for Europe.	Ця Угода відкрита для підписання до 31 травня 2001 року у Відділенні Виконавчого секретаря Європейської економічної комісії.
5	The scope of this Agreement specifies the provisions concerning the international carriage of dangerous goods.	Сфера дії цієї Угоди визначає положення, що стосуються міжнародного перевезення небезпечних вантажів.
6	Service equipment means the filling, discharge, venting, safety, heating, heat insulating and additive devices and measuring instruments.	Сервісне обладнання означає пристрої для наповнення, спорожнення, вентиляції, безпеки, нагрівання та теплоізоляції, а також вимірювальні прилади.
7	Protective lining (for tanks) means a lining or coating protecting the metallic tank material against the substances to be carried.	Захисне облицювання (для цистерн) означає облицювання або покриття, що захищає металевий матеріал цистерни від речовин, що перевозяться.
8	Self-accelerating decomposition temperature (SADT) means the lowest temperature at which self-accelerating decomposition may occur with substance in the packaging.	Температура самоприскорення розкладу (ТСР) означає найнижчу температуру, за якої може відбуватися самоприскорений розклад речовини в упаковці.
9	For the purposes of interpretation of the RID/ADR/ADN, the following definitions shall apply .	Для цілей тлумачення МПНВ/ДОПНВ/ВОПНВ застосовуються такі визначення.
10	Carrier means the enterprise which carries out the transport operation with or without a transport contract.	Перевізник означає підприємство, що здійснює перевезення згідно з договором перевезення або без нього.
11	Closure means a device which closes an opening in a receptacle.	Затвор означає пристрій, що закриває отвір у посудині.
12	Competent authority means the authority or authorities or any other	Компетентний орган означає орган або органи чи будь-який інший орган або будь-які

	body or bodies designated as such in each State and in each specific case in accordance with domestic law.	інші органи, призначені як такі в кожній державі й у кожному конкретному випадку відповідно до внутрішнього законодавства.
13	Consignee means the consignee according to the contract for carriage.	Вантажоодержувач означає одержувача вантажу згідно з договором перевезення.
14	If the consignee designates a third party in accordance with the provisions applicable to the contract for carriage, this person shall be deemed to be the consignee within the meaning of ADR.	Якщо вантажоодержувач призначає третю особу відповідно до положень, що застосовуються до договору перевезення, така особа вважається вантажоодержувачем у розумінні ДОПНВ.
15	Consignment means any package or packages, or load of dangerous goods, presented by a consignor for transport.	Вантаж означає будь-яке пакування або будь-які пакування, або будь-яку партію небезпечних вантажів, які пред'явлені вантажовідправником для перевезення.
16	Consignor means the enterprise which consigns dangerous goods either on its own behalf or for a third party.	Вантажовідправник означає підприємство, яке відправляє небезпечні вантажі від свого імені або від імені третьої сторони.
17	Cryogenic receptacle means a transportable thermally insulated pressure receptacle for refrigerated liquefied gas.	Кріогенна посудина означає пересувну термічно ізольовану посудину під тиском, призначену для охолодженого скрапленого газу.
18	Dangerous goods means those substances and articles the carriage of which is prohibited by ADR, or authorized only under the conditions prescribed therein.	Небезпечні вантажі означає речовини та вироби, перевезення яких заборонено ДОПНВ або дозволено тільки за умов, передбачених у ній.
19	Dangerous reaction means: (a) combustion or evolution of considerable heat; (b) evolution of flammable, asphyxiant, oxidizing or toxic gases.	Небезпечна реакція означає: а) горіння або виділення значної кількості тепла; б) виділення легкозаймистих, задушливих, окиснювальних або токсичних газів.
20	Demountable tank means a tank, other than a fixed tank, a portable tank, a tank-container or an element of a battery-vehicle.	Знімна цистерна означає цистерну, яка не є вбудованою цистерною, переносною цистерною, контейнером-цистерною або елементом транспортного засобу-батареї.
21	Filler means any enterprise which loads dangerous goods into a tank (tank-vehicle, demountable tank, portable tank or tank-container).	Наповнювач означає будь-яке підприємство, що завантажує небезпечні вантажі в цистерну (автоцистерну, знімну цистерну, сертифіковану переносну цистерну або контейнер-цистерну).
22	Flammable component (for aerosols) means flammable liquids, flammable solids or flammable gases and gas mixtures as defined in Notes 1 to 3 of sub-section 31.1.3 of Part III of the Manual of Tests and Criteria.	Легкозаймистий компонент (для аерозолів) означає легкозаймисті рідини, легкозаймисті тверді речовини або легкозаймисті гази та газові суміші, визначені в примітках 1–3 підрозділу 31.1.3 частини III Керівництва з випробувань і критеріїв.

23	Flash-point means the lowest temperature of a liquid at which its vapours form a flammable mixture with air.	Температура спалаху означає найнижчу температуру рідини, за якої її пари утворюють легкозаймисту суміш із повітрям.
24	Gas cartridges (UN No. 2037) shall be classified according to 2.2.2.1.3 to 2.2.2.1.5.	Газові балончики (№ ООН 2037) повинні класифікуватися відповідно до пунктів 2.2.2.1.3–2.2.2.1.5.
25	Intermediate bulk container (IBC) means a rigid, or flexible portable packaging, other than those specified in Chapter 6.1.	Контейнер середньої вантажопідйомності для масових вантажів (КСВМ) означає жорстку або м'яку переносну тару, крім зазначеної в главі 6.1.
26	Large packaging means a packaging consisting of an outer packaging which contains articles or inner packagings.	Великогабаритна тара означає тару, що складається із зовнішньої тари, яка містить вироби або внутрішню тару.
27	Liquid means a substance which at 50 °C has a vapour pressure of not more than 300 kPa (3 bar).	Рідина означає речовину, тиск пари якої за температури 50 °C становить не більше 300 кПа (3 бар).
28	Loader means any enterprise which: (a) Loads packaged dangerous goods, small containers or portable tanks into or onto a vehicle or a container.	Навантажувач означає будь-яке підприємство, що: а) завантажує упаковані небезпечні вантажі, малі контейнери або переносні цистерни у транспортний засіб або контейнер чи на них.
29	Manual of Tests and Criteria means the seventh revised edition of the United Nations Recommendations on the Transport of Dangerous Goods, Manual of Tests and Criteria.	Керівництво з випробувань і критеріїв означає сьоме переглянуте видання Рекомендацій Організації Об'єднаних Націй з перевезення небезпечних вантажів, Керівництво з випробувань і критеріїв.
30	Mass of package means gross mass of the package unless otherwise stated.	Маса упаковки означає масу брутто упаковки, якщо не зазначено інше.
31	Overpack means an enclosure used (by a single consignor) to contain one or more packages, consolidated into a single unit easier to handle and stow during carriage.	Пакет транспортний означає оболонку, що використовується одним відправником вантажу у випадку радіоактивних матеріалів для об'єднання однієї або декількох упаковок в окрему одиницю з метою полегшення вантажно-розвантажувальних операцій і укладання під час перевезення.
32	Examples of overpacks : (a) A loading tray such as a pallet, on which several packages are placed or stacked and secured by a plastic strip, shrink or stretch wrapping or other appropriate means.	Прикладами пакетів транспортних є: а) вантажна платформа, така як піддон, на яку вміщується або укладається декілька пакувань, що закріплюються за допомогою пластикової стрічки, термоусадкової плівки або розтяжної плівки чи інших відповідних засобів.
33	Packaging means one or more receptacles and any other components or materials necessary for the receptacles to perform their containment and other safety functions.	Тара означає одну або декілька посудин та будь-які інші компоненти або матеріали, необхідні для виконання посудинами функції утримання продукту та інших функцій безпеки.

34	Packer means any enterprise which puts dangerous goods into packagings, including large packagings and intermediate bulk containers (IBCs).	Пакувальник означає будь-яке підприємство, що заповнює небезпечними вантажами тару, включаючи великогабаритну тару та контейнери середньої вантажопідйомності для масових вантажів (КСВМ).
35	Pressure drum means a welded, fixed or seamless transportable pressure receptacle of a water capacity exceeding 150 litres.	Барaban під тиском означає зварну стаціонарну або безшовну пересувну посудину під тиском місткістю по воді понад 150 літрів.
36	Quality assurance means a systematic programme of controls and inspections applied by any organization or body.	Забезпечення якості означає систематичну програму контролю та інспекцій, що застосовується будь-якою організацією або органом.
37	Recycled plastics material means material recovered from used industrial packagings that has been cleaned and prepared for processing into new packagings.	Вторинна полімерна сировина означає матеріал, отриманий з використаної промислової тари, який було очищено та підготовлено для переробки в нову тару.
38	Safety valve means a spring-loaded device which is actuated automatically by pressure the purpose of which is to protect the tank against unacceptable excess internal pressure.	Запобіжний клапан означає пружинний пристрій, що приводиться в дію автоматично під впливом тиску і призначенням якого є захист цистерни від недопустимого надмірного внутрішнього тиску.
39	Salvage packaging means a special packaging into which damaged, defective, leaking or non-conforming dangerous goods packages are placed.	Аварійна тара означає спеціальну тару, у яку поміщуються пошкоджені, такі, що мають дефекти, дають течу або не відповідають вимогам упаковки з небезпечними вантажами.
40	Shipment means the specific movement of a consignment from origin to destination.	Перевезення означає конкретне переміщення вантажу від місця відправлення до місця призначення.
41	Tank means a shell, including its service and structural equipment.	Цистерна означає корпус, включаючи його сервісне та конструкційне обладнання.
42	Tank-container means an article of transport equipment (including a tank-swap body) conforming to the definition of «container».	Контейнер-цистерна означає предмет транспортного обладнання (включаючи знімний кузов-цистерну), що відповідає визначенню терміна «контейнер».
43	Technical name means a recognized chemical name, or a recognized biological name where relevant, or another name currently used in scientific and technical handbooks, journals and texts.	Технічна назва означає визнану хімічну назву або, якщо це доречно, визнану біологічну назву чи іншу назву, що в цей час використовується в науково-технічних довідниках, журналах і текстах.
44	Transport document means the document prescribed in section 5.4.1.	Транспортний документ означає документ, приписаний у розділі 5.4.1.
45	UN number means the four-figure identification number of the substance or article taken from the UN Model Regulations.	Номер ООН означає чотиризначний ідентифікаційний номер речовини або виробу, взятий з Типових правил ООН.

46	Vacuum-operated waste tank means a fixed tank, demountable tank, tank-container or tank swap body primarily used for the carriage of dangerous waste.	Вакуумна цистерна для відходів означає вбудовану цистерну, знімну цистерну, контейнер-цистерну або знімний кузов-цистерну, що використовується, головним чином, для перевезення небезпечних відходів.
47	The provisions of ADR do not apply to the carriage of:	Положення ДОПНВ не поширюються на перевезення:
48	Gases contained in the fuel tanks of a vehicle.	Газів, що містяться в паливних баках транспортного засобу.
49	The fuel may be carried in fixed fuel tanks or portable fuel tanks.	Паливо може перевозитися у вбудованих паливних баках або переносних паливних ємностях.
50	Exemptions related to the carriage of gases.	Вилучення, пов'язані з перевезенням газів.
51	Persons employed by the participants referred to in Chapter 1.4... shall be trained in the requirements governing the carriage of such goods.	Особи, найняті учасниками перевезення, зазначеними у главі 1.4... повинні пройти навчання вимогам, що регулюють перевезення таких вантажів.
52	Training shall be provided... in a manner appropriate to the responsibilities and duties of the employee.	Навчання повинно проводитися... у вигляді, що відповідає обов'язкам та відповідальності працівника.
53	Training shall take the following form:	Навчання повинно здійснюватися у такому вигляді:
54	Personnel shall be familiar with the general requirements of the provisions for the carriage of dangerous goods.	Персонал повинен бути ознайомлений із загальними положеннями щодо перевезення небезпечних вантажів.
55	Personnel shall be trained in the hazards and dangers associated with dangerous goods.	Персонал повинен пройти підготовку з питань видів небезпеки, пов'язаних із небезпечними вантажами.
56	The training shall be periodically supplemented with refresher training to take account of changes in regulations.	Навчання повинно періодично доповнюватися перепідготовкою , щоб врахувати зміни в правилах.
57	Records of training received according to this Chapter shall be kept by the employer.	Роботодавець повинен зберігати записи про навчання, пройдене відповідно до цієї глави.
58	Records shall be kept by the employer for a period of time established by the competent authority.	Записи повинні зберігатися роботодавцем протягом терміну, встановленого компетентним органом.
59	Records shall be verified upon commencing a new employment.	Записи повинні перевірятися при влаштуванні на нову роботу.
60	The participants in the carriage of dangerous goods shall take appropriate measures according to the nature and the extent of foreseeable dangers.	Учасники перевезення небезпечних вантажів повинні вжити відповідних заходів згідно з характером і масштабами передбачуваної небезпеки.

61	They shall , in all cases, comply with the requirements of ADR in their respective fields.	Вони повинні у всіх випадках дотримуватися вимог ДОПНВ у своїй відповідній сфері діяльності.
62	When there is an immediate risk that public safety may be jeopardized , the participants shall immediately notify the emergency services.	У разі безпосередньої загрози для громадської безпеки учасники повинні негайно повідомити аварійно-рятувальні служби.
63	The consignor of dangerous goods is required to hand over for carriage only consignments which conform to the requirements of ADR.	Вантажовідправник небезпечних вантажів зобов'язаний передавати до перевезення лише вантажі, що відповідають вимогам ДОПНВ.
64	He shall ascertain that the dangerous goods are classified and authorized for carriage in accordance with ADR.	Він повинен переконатися в тому, що небезпечні вантажі класифіковані й допущені до перевезення відповідно до ДОПНВ.
65	He shall furnish the carrier with information and data in a traceable form.	Він повинен надати перевізнику інформацію та дані у відстежуваному вигляді.
66	He shall use only packagings, large packagings, intermediate bulk containers (IBCs) and tanks (tank-vehicles, demountable tanks, battery-vehicles, MEGCs, portable tanks and tank-containers) approved for and suited to the carriage .	Він повинен використовувати лише тару, великогабаритну тару, контейнери середньої вантажопідйомності для масових вантажів (КСВМ) і цистерни (автоцистерни, знімні цистерни, транспортні засоби-батареї, БГК, переносні цистерни та контейнери-цистерни), допущені та придатні для перевезення .
67	He shall comply with the requirements on the means of dispatch and on forwarding restrictions.	Він повинен дотримуватися вимог щодо способу відправлення та обмежень на відправлення.
68	He shall ensure that even empty uncleaned packagings, tanks and transport units are appropriately marked and labelled.	Він повинен забезпечити , щоб навіть порожня неочищена тара, цистерни та транспортні одиниці були належним чином марковані та позначені знаками безпеки.
69	If the consignor uses the services of other participants (packer, loader, filler, etc.), he shall take appropriate measures to ensure compliance with the requirements of ADR.	Якщо вантажовідправник користується послугами інших учасників (пакувальника, навантажувача, наповнювача тощо), він повинен вжити відповідних заходів для забезпечення дотримання вимог ДОПНВ.
70	The carrier shall ascertain that the dangerous goods to be carried are authorized for carriage in accordance with ADR.	Перевізник повинен переконатися в тому, що небезпечні вантажі, що підлягають перевезенню, допущені до перевезення відповідно до ДОПНВ.
71	The carrier shall ascertain that the prescribed documentation is on board the transport unit.	Перевізник повинен переконатися в тому, що встановлена документація знаходиться в транспортній одиниці.
72	The carrier shall ascertain that the transport unit and its load possess	Перевізник повинен переконатися в тому, що транспортна одиниця та її вантаж не мають

	no defects liable to jeopardize safety.	дефектів, здатних поставити під загрозу безпеку.
73	The carrier shall ascertain that the date of the next test for tank-vehicles... has not expired.	Перевізник повинен переконатися в тому, що термін наступного випробування для автоцистерн... не закінчився.
74	The carrier shall ascertain that the vehicles are not overloaded.	Перевізник повинен переконатися в тому, що транспортні засоби не перевантажені.
75	The carrier shall ascertain that the placards and markings prescribed for the vehicles have been affixed.	Перевізник повинен переконатися в тому, що інформаційні табло та маркування, приписані для транспортних засобів, нанесені.
76	The consignee shall have the obligation not to defer acceptance of the goods without compelling reasons.	Вантажоодержувач зобов'язаний не зволікати з прийняттям вантажу без поважних причин.
77	If the consignee makes use of the services of other participants (unloader, cleaner, decontamination facility, etc.), he shall take appropriate measures to ensure compliance.	Якщо вантажоодержувач користується послугами інших учасників (розвантажувача, очищувача, дезактиваційної станції тощо), він повинен вжити відповідних заходів для забезпечення дотримання вимог.
78	The loader shall check the dangerous goods to ensure that their packaging is not damaged.	Навантажувач повинен перевірити небезпечні вантажі, щоб переконатися, що їхня тара не пошкоджена.
79	He shall not hand over a package the packaging of which is damaged.	Він не повинен передавати упаковку, тара якої пошкоджена.
80	The loader shall comply with the special requirements concerning loading and handling.	Навантажувач повинен дотримуватися спеціальних вимог щодо навантаження та обробки.
81	He shall , after loading dangerous goods into a container comply with the requirements concerning danger markings.	Він повинен після завантаження небезпечних вантажів у контейнер дотримуватися вимог щодо маркування знаками безпеки.
82	The packer shall comply with the requirements concerning packing conditions, or mixed packing conditions.	Пакувальник повинен дотримуватися вимог щодо умов пакування або умов сумісного пакування.
83	The filler shall ensure that the date of the next test for tank-vehicles... has not expired.	Наповнювач повинен переконатися в тому, що термін наступного випробування для автоцистерн... не закінчився.
84	He shall ensure that the closing devices are leakproof after filling the tank.	Він повинен забезпечити , щоб затвори були герметичними після наповнення цистерни.
85	The tank-container/portable tank operator shall ensure that compliance with the requirements for construction... is maintained.	Оператор контейнера-цистерни/переносної цистерни повинен забезпечити дотримання вимог щодо конструкції.
86	The unloader shall ascertain that the correct goods are unloaded by comparing the relevant information on the transport document.	Розвантажувач повинен переконатися в тому, що розвантажуються відповідні вантажі, порівнявши відповідну інформацію в транспортному документі.

87	The unloader shall check the packaging... for possible damage during unloading.	Розвантажувач повинен перевірити тару... на наявність можливих пошкоджень під час розвантаження.
88	The unloader shall remove any dangerous residues which have adhered to the outside of the tank.	Розвантажувач повинен видалити будь-які небезпечні залишки, що налипили на зовнішню поверхню цистерни.
89	The unloader shall ensure that the closures are securely closed.	Розвантажувач повинен забезпечити , щоб затвори були надійно закриті.
90	The unloader shall ensure that the prescribed placards... are removed or covered.	Розвантажувач повинен забезпечити , щоб приписані інформаційні табло... були зняті або закриті.
91	Security provisions	Положення щодо забезпечення безпеки
92	Security means measures or precautions to be taken to minimise theft or misuse of dangerous goods.	Безпека означає заходи або запобіжні дії, які необхідно вжити для мінімізації крадіжки або неправомірного використання небезпечних вантажів.
93	All persons engaged in the carriage of dangerous goods shall consider the security requirements... commensurate with their responsibilities.	Усі особи, які беруть участь у перевезенні небезпечних вантажів, повинні враховувати вимоги безпеки... відповідно до своїх обов'язків.
94	Dangerous goods shall only be offered for carriage to carriers that have been appropriately identified.	Небезпечні вантажі повинні передаватися до перевезення лише перевізникам, які були належним чином ідентифіковані.
95	Temporary storage terminals, temporary storage sites, vehicle depots... shall be properly secured.	Термінали тимчасового зберігання, місця тимчасового зберігання, автопарки... повинні бути належним чином захищені.
96	Each member of a vehicle crew shall carry with them means of identification, which includes their photograph.	Кожен член екіпажу транспортного засобу повинен мати при собі посвідчення особи з фотокарткою.
97	Security awareness training shall address the nature of security risks, recognizing security risks, methods to address and reduce such risks.	Навчання з питань безпеки повинно включати відомості про характер ризиків безпеки, розпізнавання ризиків безпеки, методи реагування на такі ризики та їх зменшення.
98	High consequence dangerous goods are those which have the potential for misuse in a terrorist event.	Небезпечні вантажі підвищеної небезпеки – це вантажі, які можуть бути використані не за призначенням у терористичних актах.
99	Carriers, consignors and other participants... shall adopt, implement and comply with a security plan.	Перевізники, вантажовідправники та інші учасники... повинні прийняти, впровадити та виконувати план забезпечення безпеки.
100	The security plan shall include at least the following elements:	План забезпечення безпеки повинен включати щонайменше такі елементи:
101	The classes of dangerous goods according to ADR are the following:	Передбачаються наступні класи небезпечних вантажів:

102	Each entry in the different classes has been assigned a UN number.	Кожній позиції у різних класах присвоєно номер ООН.
103	Packing groups for the purposes of packing:	Групи пакування для цілей пакування:
104	Substances presenting high danger.	Речовини з високим ступенем небезпеки.
105	Substances presenting medium danger.	Речовини із середнім ступенем небезпеки.
106	Substances presenting low danger.	Речовини з низьким ступенем небезпеки.
107	The dangerous goods covered by the heading of a class are defined on the basis of their properties.	Небезпечні вантажі, що охоплюються назвою класу, визначаються на основі їх властивостей.
108	Assignment of dangerous goods to a class and a packing group is made in accordance with the criteria.	Віднесення небезпечних вантажів до того чи іншого класу та групи пакування здійснюється відповідно до критеріїв.
109	A substance may contain impurities (for example, trace amounts of ultratrace amounts).	Речовина може містити домішки (наприклад, мікродомішки).
110	Such a substance shall be classified in accordance with the provisions of this sub-section.	Така речовина повинна класифікуватися відповідно до положень цього підрозділу.
111	Specific provisions for solutions and mixtures.	Спеціальні положення для розчинів та сумішей.
112	The heading of Class 1 covers explosive substances and articles.	Назва класу 1 охоплює вибухові речовини та вироби.
113	Class 1 is a restricted class , that is to say, only those explosive substances... may be accepted for carriage.	Клас 1 є обмежувальним класом , тобто до перевезення допускаються лише ті вибухові речовини...
114	Explosive substances: solid or liquid substances (or mixtures of substances) capable by chemical reaction of producing gas.	Вибухові речовини: тверді або рідкі речовини (або суміші речовин), які здатні до хімічної реакції з виділенням газів.
115	Pyrotechnic substances: substances or mixtures of substances designed to produce an effect by heat, light, sound, gas or smoke.	Піротехнічні речовини: речовини або суміші речовин, призначені для створення ефекту шляхом виділення тепла, світла, звуку, газу або диму.
116	Substances and articles of Class 1 are assigned to one of the divisions 1.1 to 1.6.	Речовини та вироби класу 1 віднесено до одного з підкласів від 1.1 до 1.6.
117	Substances and articles which have a mass explosion hazard.	Речовини та вироби, які характеризуються небезпекою вибуху масою.
118	A mass explosion is an explosion which affects almost the entire load virtually instantaneously.	Вибух масою – це такий вибух, який практично миттєво поширюється на весь вантаж.
119	Substances and articles which have a projection hazard but not a mass explosion hazard.	Речовини та вироби, які характеризуються небезпекою розкидання , але не створюють небезпеки вибуху масою.
120	Substances and articles which have a fire hazard and either a	Речовини та вироби, які характеризуються пожежною небезпекою , а також незначною

	minor blast hazard or a minor projection hazard.	небезпекою вибуху або незначною небезпекою розкидання.
121	Very insensitive substances having a mass explosion hazard.	Речовини дуже низької чутливості , які характеризуються небезпекою вибуху масою.
122	Extremely insensitive articles which do not have a mass explosion hazard.	Вироби надзвичайно низької чутливості , які не характеризуються небезпекою вибуху масою.
123	The articles of this division contain only extremely insensitive substances.	Вироби цього підкласу містять тільки речовини надзвичайно низької чутливості.
124	The definitions of divisions are only appropriate for this class.	Визначення підкласів застосовуються лише до цього класу.
125	Substances of Class 1 are assigned to a compatibility group.	Речовини класу 1 відносяться до групи сумісності.
126	The heading of Class 2 covers pure gases, mixtures of gases.	Назва класу 2 охоплює чисті гази, суміші газів.
127	Compressed gas: a gas which when packaged under pressure for transport is entirely gaseous at -50 °C.	Стиснений газ: газ, який, будучи завантаженим під тиском для перевезення, залишається повністю газоподібним за температури -50 °C.
128	Liquefied gas: a gas which when packaged under pressure for transport is partially liquid at temperatures above -50 °C.	Скrapлений газ: газ, який, будучи завантаженим під тиском для перевезення, є частково рідким за температури вище -50 °C.
129	Refrigerated liquefied gas: a gas which when packaged for transport is made partially liquid because of its low temperature.	Охолоджений скrapлений газ: газ, який, будучи завантаженим для перевезення, є частково рідким через його низьку температуру.
130	Dissolved gas: a gas which when packaged under pressure for transport is dissolved in a liquid phase solvent.	Розчинений газ: газ, який, будучи завантаженим під тиском для перевезення, розчинений у рідкому розчиннику.
131	Aerosol dispensers and receptacles, small, containing gas (gas cartridges).	Аерозольні розпилювачі та ємності малі, що містять газ (газові балончики).
132	Other articles containing gas under pressure.	Інші вироби, що містять газ під тиском.
133	Gases not accepted for carriage.	Гази, що не допускаються до перевезення.
134	Chemically unstable substances of Class 2 shall not be accepted for carriage.	Хімічно нестійкі речовини класу 2 не допускаються до перевезення.
135	The heading of Class 3 covers substances and articles containing substances of this Class.	Назва класу 3 охоплює речовини та вироби, що містять речовини цього класу.
136	Liquids which have a vapour pressure at 50 °C of not more than 300 kPa.	Рідини, тиск пари яких при 50 °C становить не більше 300 кПа.
137	Flammable liquids shall be assigned to one of the following packing groups.	Легкозаймисті рідини повинні бути віднесені до однієї з наступних груп пакування.

138	Substances presenting low danger: flammable liquids having a flash-point above 23 °C.	Речовини з низьким ступенем небезпеки: легкозаймисті рідини з температурою спалаху вище 23 °C.
139	Gas oils, diesel fuel and heating oil (light) having a flash-point above 60 °C... shall be deemed substances of Class 3.	Газойль, дизельне паливо і паливо пічне (легке) з температурою спалаху вище 60 °C... вважаються речовинами класу 3.
140	The heading of Class 4.1 covers flammable substances and articles.	Назва класу 4.1 охоплює легкозаймисті речовини та вироби.
141	Readily combustible solids are powdered, granular, or pasty substances which are dangerous if they can be easily ignited.	Твердими речовинами, здатними легко загорятися, є порошкоподібні, гранульовані або пастоподібні речовини, які вважаються небезпечними, якщо вони можуть легко загорітися.
142	Self-reactive substances are thermally unstable substances liable to undergo a strongly exothermic decomposition.	Самореактивні речовини – це термічно нестійкі речовини, схильні до бурхливого екзотермічного розкладу.
143	The decomposition can be initiated by heat, contact with impurities, friction or impact.	Розклад може бути ініційований теплом, контактом з домішками, тертям або ударом.
144	Solid desensitized explosives are substances which are wetted with water or alcohols or are diluted with other substances.	Тверді десенсибілізовані вибухові речовини – це речовини, змочені водою або спиртами чи розбавлені іншими речовинами.
145	Substances related to self-reactive substances.	Речовини, пов'язані із самореактивними речовинами.
146	Polymerizing substances are substances which... are liable to undergo an exothermic reaction.	Речовини, що полімеризуються, – це речовини, які... схильні до екзотермічної реакції.
147	The heading of Class 4.2 covers substances liable to spontaneous combustion.	Назва класу 4.2 охоплює речовини, здатні до самозаймання.
148	Pyrophoric substances: substances which even in small quantities ignite within five minutes of coming in contact with air.	Пірофорні речовини: речовини, які навіть у малих кількостях спалахують протягом п'яти хвилин після контакту з повітрям.
149	Self-heating substances: substances which, in contact with air without energy supply, are liable to self-heating.	Речовини, що самонагріваються: речовини, які при контакті з повітрям без підведення енергії ззовні здатні до самонагрівання.
150	These substances will ignite only when in large amounts (kilograms) and after long periods of time (hours or days).	Ці речовини займаються тільки у великій кількості (кілограми) і лише через тривалі періоди часу (години або дні).
151	The heading of Class 5.1 covers substances which, while in themselves not necessarily combustible, may, generally by yielding oxygen, cause or	Назва класу 5.1 охоплює речовини, які, самі по собі необов'язково будучи горючими, можуть, зазвичай шляхом виділення кисню, викликати або підтримувати горіння інших матеріалів.

	contribute to the combustion of other material.	
152	The substances of Class 5.1 and articles containing such substances are subdivided as follows:	Речовини класу 5.1 та вироби, що містять такі речовини, поділяються таким чином:
153	Oxidizing substances shall be assigned to a packing group in accordance with the test procedures.	Окиснювальні речовини повинні бути віднесені до групи пакування відповідно до процедур випробувань.
154	Packing group I: Substances presenting high danger.	Група пакування I: Речовини з високим ступенем небезпеки.
155	The heading of Class 5.2 covers organic peroxides and formulations of organic peroxides.	Назва класу 5.2 охоплює органічні пероксиди та суміші органічних пероксидів.
156	Organic peroxides are liable to exothermic decomposition at normal or elevated temperatures.	Органічні пероксиди схильні до екзотермічного розкладу за нормальної або підвищеної температури.
157	The decomposition can be initiated by heat, contact with impurities, friction or impact.	Розклад може бути ініційований теплом, контактом з домішками, тертям або ударом.
158	The decomposition may result in the evolution of harmful, or flammable gases or vapours.	Розклад може призвести до виділення шкідливих або легкозаймистих газів чи парів.
159	For certain organic peroxides the temperature shall be controlled during carriage.	Для певних органічних пероксидів температура повинна регулюватися під час перевезення.
160	Organic peroxides are classified into seven types according to the degree of danger they present.	Органічні пероксиди поділяються на сім типів відповідно до ступеня небезпеки, яку вони становлять.
161	The heading of Class 6.1 covers substances of which it is known by experience... that they are able to cause damage to human health.	Назва класу 6.1 охоплює речовини, про які з практичного досвіду відомо... що вони здатні заподіяти шкоду здоров'ю людини.
162	LD50 (median lethal dose) for acute oral toxicity is the statistically derived single dose of a substance that can be expected to cause death within 14 days in 50 per cent of young adult albino rats.	ЛД50 (середня летальна доза) за гострої пероральної токсичності – це статистично отримана разова доза речовини, яка, як можна очікувати, спричинить смерть протягом 14 днів у 50 відсотків молодих дорослих білих щурів.
163	LD50 for acute dermal toxicity is that dose of the substance which... is most likely to cause death within 14 days in one half of the animals tested.	ЛД50 за гострої токсичності при поглинанні шкірою – це та доза речовини, яка... з найбільшою ймовірністю спричинить смерть протягом 14 днів у половини піддослідних тварин.
164	LC50 for acute toxicity on inhalation is that concentration of vapour, mist or dust which... is most likely to cause death within 14 days in one half of the animals tested.	ЛК50 за гострої токсичності при вдиханні – це та концентрація пари, туману або пилу, яка... з найбільшою ймовірністю спричинить смерть протягом 14 днів у половини піддослідних тварин.

165	Substances of Class 6.1 shall be classified in three packing groups according to the degree of toxic danger.	Речовини класу 6.1 повинні класифікуватися за трьома групами пакування відповідно до ступеня токсичної небезпеки.
166	Substances presenting high danger: Packing group I.	Речовини з високим ступенем небезпеки: Група пакування I.
167	The heading of Class 6.2 covers infectious substances.	Назва класу 6.2 охоплює інфекційні речовини.
168	Infectious substances are substances which are known or are reasonably expected to contain pathogens.	Інфекційні речовини – це речовини, про які відомо або є підстави вважати, що вони містять патогенні організми.
169	Pathogens are defined as microorganisms... and other agents such as prions, which can cause disease in humans or animals.	Патогенні організми визначаються як мікроорганізми... та інші агенти, такі як пріони, які можуть викликати захворювання у людей або тварин.
170	Biological products are those products derived from living organisms which are manufactured and distributed in accordance with the requirements of appropriate national authorities.	Біологічні продукти – це продукти, отримані з живих організмів, які виготовляються та розповсюджуються відповідно до вимог відповідних національних органів.
171	Cultures are the result of a process by which pathogens are intentionally propagated.	Культури – це результат процесу, за допомогою якого патогенні організми навмисно розмножуються.
172	Patient specimens are human or animal materials, collected directly from humans or animals.	Зразки, взяті у пацієнтів, – це матеріали людини або тварини, взяті безпосередньо у людей або тварин.
173	Medical or clinical wastes are wastes derived from the medical treatment of animals or humans or from bio-research.	Медичні або клінічні відходи – це відходи, отримані в результаті медичного лікування тварин або людей чи в ході біодосліджень.
174	The heading of Class 7 covers radioactive material.	Назва класу 7 охоплює радіоактивні матеріали.
175	Radioactive material means any material containing radionuclides where both the activity concentration... and the total activity... exceed the values specified.	Радіоактивний матеріал означає будь-який матеріал, що містить радіонукліди, у якому концентрація активності... і повна активність... перевищують зазначені значення.
176	Contamination means the presence of a radioactive substance on a surface in quantities in excess of 0.4 Bq/cm ² .	Радіоактивне забруднення означає наявність радіоактивної речовини на поверхні в кількостях, що перевищують 0,4 Бк/см ² .
177	Fissile material means a material containing any of the fissile nuclides.	Матеріал, що ділиться, означає матеріал, який містить будь-який з нуклідів, що діляться.
178	Low specific activity (LSA) material means radioactive material which by its nature has a limited specific activity.	Матеріал з низькою питомою активністю (НПА) означає радіоактивний матеріал, який за своєю природою має обмежену питому активність.

179	Surface contaminated object (SCO) means a solid object which is not itself radioactive but which has radioactive material distributed on its surface.	Об'єкт з поверхневим радіоактивним забрудненням (ОПЗ) означає твердий об'єкт, який сам по собі не є радіоактивним, але на поверхні якого розподілений радіоактивний матеріал.
180	The heading of Class 8 covers substances which , by chemical action, will cause irreversible damage to the skin.	Назва класу 8 охоплює речовини, які своїм хімічним впливом викликають незворотне ушкодження шкіри.
181	The heading of Class 8 also covers other substances which form a corrosive liquid only in the presence of water.	Назва класу 8 охоплює також інші речовини, що утворюють корозійну рідину лише в присутності води.
182	Substances of Class 8 are classified in three packing groups according to the degree of danger they present for carriage.	Речовини класу 8 класифікуються за трьома групами пакування відповідно до ступеня небезпеки, яку вони становлять під час перевезення.
183	Packing group I: Corrosive substances.	Група пакування I: Сильнокорозійні речовини.
184	Packing group II: Corrosive substances.	Група пакування II: Корозійні речовини.
185	Packing group III: Slightly corrosive substances.	Група пакування III: Слабкокорозійні речовини.
186	The heading of Class 9 covers substances and articles which , during carriage, present a danger not covered by the heading of other classes.	Назва класу 9 охоплює речовини та вироби, які під час перевезення становлять небезпеку, не охоплену назвами інших класів.
187	Substances which, on inhalation as fine dust, may endanger health.	Речовини, які при вдиханні у вигляді дрібного пилу можуть загрожувати здоров'ю.
188	Substances and articles which, in the event of fire, may form dioxins.	Речовини та вироби, які у випадку пожежі можуть виділяти діоксини.
189	Substances evolving flammable vapour.	Речовини, що виділяють легкозаймисту пару.
190	Lithium batteries.	Літієві батареї.
191	Life-saving appliances.	Рятувальні засоби.
192	Environmentally hazardous substances.	Речовини, небезпечні для довкілля.
193	Pollutant to the aquatic environment means a substance which satisfies the criteria for use in 2.2.9.1.10.	Речовина-забруднювач водного середовища означає речовину, що відповідає критеріям, наведеним у пункті 2.2.9.1.10.
194	Genetically modified microorganisms (GMMOs) are microorganisms in which the genetic material has been altered.	Генетично модифіковані мікроорганізми (ГММО) – це мікроорганізми, в яких генетичний матеріал був змінений.
195	Genetically modified organisms (GMOs) are organisms... in which	Генетично модифіковані організми (ГМО) – це організми... в яких генетичний матеріал був змінений.

	the genetic material has been altered.	
196	Elevated temperature substances (liquid at or above 100 °C or solid at or above 240 °C).	Речовини, що перевозяться при підвищеній температурі (у рідкому стані при температурі не нижче 100 °C або у твердому стані при температурі не нижче 240 °C).
197	A solution or mixture meeting the classification criteria of ADR composed of a single predominant substance.	Розчин або суміш, що відповідає критеріям класифікації ДОПНВ і складається з однієї переважної речовини.
198	A solution or mixture composed of two or more dangerous goods shall be assigned to a UN number and proper shipping name.	Розчину або суміші, що складається з двох або більше небезпечних вантажів , повинні бути присвоєні номер ООН та належне відвантажувальне найменування.
199	Substances not mentioned by name... shall be classified according to the degree of danger.	Речовини, не зазначені конкретно за найменуванням... повинні класифікуватися відповідно до ступеня небезпеки.
200	Wastes not otherwise specifically listed... shall be assigned to the most appropriate generic entry.	Відходи, не зазначені конкретно в інших позиціях... повинні бути віднесені до найбільш підходящої узагальненої позиції.

Додаток Б

Глосарій

№	Поняття	Переклад
1	Vehicle	Транспортний засіб
2	Dangerous goods	Небезпечні вантажі
3	International transport	Міжнародне перевезення
4	Carrier	Перевізник
5	Consignee	Вантажоодержувач
6	Consignor	Вантажовідправник
7	Consignment	Вантаж (партія вантажу)
8	Loader	Навантажувач
9	Packer	Пакувальник
10	Filler	Наповнювач
11	Unloader	Розвантажувач
12	Competent authority	Компетентний орган
13	Transport document	Транспортний документ
14	Tank	Цистерна
15	Demountable tank	Знімна цистерна
16	Fixed tank	Вбудована цистерна
17	Portable tank	Переносна цистерна
18	Tank-container	Контейнер-цистерна
19	Vacuum-operated waste tank	Вакуумна цистерна для відходів
20	Shell	Корпус (цистерни)
21	Service equipment	Сервісне обладнання
22	Structural equipment	Конструкційне обладнання
23	Safety valve	Запобіжний клапан
24	Closure	Затвор
25	Receptacle	Посудина
26	Cryogenic receptacle	Кріогенна посудина
27	Pressure drum	Барабан під тиском
28	Tube	Трубка
29	Gas cartridge	Газовий балончик
30	Aerosol dispenser	Аерозольний розпилювач
31	Packaging	Тара
32	Large packaging	Великогабаритна тара
33	Intermediate bulk container (IBC)	Контейнер середньої вантажопідйомності для масових вантажів (КСВМ)
34	Salvage packaging	Аварійна тара
35	Overpack	Оверпак
36	Packing group	Група пакування
37	UN number	Номер ООН
38	Proper shipping name	Належне відвантажувальне найменування
39	Technical name	Технічна назва
40	Flash-point	Температура спалаху
41	Self-accelerating decomposition temperature (SADT)	Температура самоприскорення розкладу (TCP)
42	Training	Навчання
43	Refresher training	Перепідготовка
44	Security	Безпека

45	Security plan	План забезпечення безпеки
46	High consequence dangerous goods	Небезпечні вантажі підвищеної небезпеки
47	Explosive substances	Вибухові речовини
48	Pyrotechnic substances	Піротехнічні речовини
49	Mass explosion hazard	Небезпека вибуху масою
50	Projection hazard	Небезпека розкидання
51	Fire hazard	Пожежна небезпека
52	Compatibility group	Група сумісності
53	Compressed gas	Стиснений газ
54	Liquefied gas	Скrapлений газ
55	Refrigerated liquefied gas	Охолоджений скrapлений газ
56	Dissolved gas	Розчинений газ
57	Flammable liquids	Легкозаймисті рідини
58	Flammable solids	Легкозаймисті тверді речовини
59	Readily combustible solids	Тверді речовини, здатні легко загорятися
60	Self-reactive substances	Самореактивні речовини
61	Polymerizing substances	Речовини, що полімеризуються
62	Solid desensitized explosives	Тверді десенсибілізовані вибухові речовини
63	Substances liable to spontaneous combustion	Речовини, здатні до самозаймання
64	Pyrophoric substances	Пірофорні речовини
65	Self-heating substances	Речовини, що самонагріваються
66	Oxidizing substances	Окиснювальні речовини
67	Organic peroxides	Органічні пероксиди
68	Toxic substances	Токсичні речовини
69	Infectious substances	Інфекційні речовини
70	Pathogens	Патогенні організми
71	Biological products	Біологічні продукти
72	Cultures	Культури
73	Radioactive material	Радіоактивний матеріал
74	Fissile material	Матеріал, що ділиться
75	Low specific activity (LSA) material	Матеріал з низькою питомою активністю (НПА)
76	Surface contaminated object (SCO)	Об'єкт з поверхневим радіоактивним забрудненням (ОПЗ)
77	Corrosive substances	Корозійні речовини
78	Miscellaneous dangerous substances	Інші небезпечні речовини
79	Genetically modified microorganisms (GMMOs)	Генетично модифіковані мікроорганізми (ГММО)
80	Environmentally hazardous substances	Речовини, небезпечні для довкілля
81	Elevated temperature substances	Речовини, що перевозяться при підвищеній температурі
82	Wastes	Відходи
83	LD50 (median lethal dose)	ЛД50 (середня летальна доза)
84	Manual of Tests and Criteria	Керівництво з випробувань і критеріїв
85	Recycled plastics material	Вторинна полімерна сировина
86	Nominal capacity	Номінальна місткість
87	Maximum permissible gross mass	Максимальна дозволена маса брутто

88	Test pressure	Випробувальний тиск
89	Working pressure	Робочий тиск
90	Settled pressure	Усталений тиск
91	LC50 (lethal concentration)	ЛК50 (летальна концентрація)
92	Acute toxicity	Гостра токсичність
93	Biological products	Біологічні продукти
94	Patient specimens	Зразки, взяті у пацієнтів
95	Medical or clinical wastes	Медичні або клінічні відходи
96	Contamination	Радіоактивне забруднення
97	Fissile material	Матеріал, що ділиться
98	Pollutant to the aquatic environment	Речовина-забруднювач водного середовища
99	Genetically modified organisms (GMOs)	Генетично модифіковані організми (ГМО)
100	Solution or mixture	Розчин або суміш